HENRICI ALTING

S. Theol. Doct. & Profess.

METHODUS THEOLOGIÆ DIDACTICÆ,

Perpetuis S. Scripturæ testimonijs explicata & confirmata.

In Usum Collegiorum Privatorum.

GRONINGÆ,

Typis JOHANNIS NICOLAI Typographi,

CIↃ IↃC XLV.

Joh. Conrad Caußenig D.

Nobilissimis Viris & Amplissimis
DOMINIS,
Inclytę Academię Groningo-Omlandicę.
CURATORIBUS,
Mœcenatibus suis observandis.

DEcreverat paulò ante obitum Rev. Parens meus in usum Collegiorum privatorum descriptam typis relinquere Methodum Theologiæ Didacticæ, seu formam sanorum sermonum, quos studiosi ab ejus vivâ interpretatione, publicè aut privatim docentis, accepissent. Eo consilio ac voto, ut quæ illi fusius explicata, & subtiliter disputata passim lectitarent, ad certa Theologiæ capita referre, & immotis S. Scripturæ testimonijs confirmare possent: tum ut normam simplicis & sinceræ Theologiæ, quam à primis Reformatoribus restitutam, ipsemet per

totos ſeptendecim annos in inclytâ veſtra academiâ conſtanter profeſſus erat, eidem conſervandam impoſterum commendaret. Hujus quaſi ſupremæ voluntatis implendæ cum me reum conſtitui, tum Vos, Nob. & Ampl. Viri, cuſtodes & Patronos delegi; confiſus, hoc genus doctrinæ Vobis maximè approbari, cujus autorem ſummo favore ac liberalitate ſemper eſtis complexi; & cujus teſtimonio tantum etiam poſt mortem tribuiſtis, ut ejus genuinum olim diſcipulum, poſt in omni vitâ & doctrinâ conjunctiſſimum amicum, in ipſius locum ſurrogare volueritis, meque inſinuandæ vocationis, ac procurandæ dimiſſionis eſſe pararium. Scio equidem majora nomini Veſtro ac meritis deberi, inprimis quæ poſt Heidelbergenſem Theologiam ſub Veſtris auſpiciis, & ex hoc loco in Didacticis, Problematicis, Elenchticis, ac Hiſtoricis,

aliiſque

aliisque Miscellaneis publicè tradidit; sed cum illis recensendis, tum his ex collatis cum autographo exemplaribus supplendis, & ad editionem ritè ac ordine præparandis majus ocium & labor requiratur, volui hunc quasi præcursorem, imo propositi & diligentiæ meæ sponsorem præmittere: Sperans, non solum primitias istas Vobis gratas fore, sed aliorum etiam doctissimorum & amicissimorum Virorum, idem certatim à me petentium, exspectationem placatum iri, ubi comperient, me ad divulganda posthac Parentis mei scripta vade publicè dato obstrictum esse. Valete Viri Nob. & Ampl. meisq; conatibus favere pergite. Groningæ IV. Cal. Septemb. 1645.

N. N. & A. A. V. V.

Devinctissimus

IACOBVS ALTING.

TH

S
ex
N
&
ſi

HENRICI ALTING

Methodi

THEOLOGIÆ DIDACTICÆ

Locus Primus

De

NATURA THEOLOGIÆ.

THEOLOGIA DIDACTICA eſt ſyſtema locorum communium Religionis Chriſtianæ, inſtinctu Spiritus S. ab Eccleſiæ Doctoribus collectum ex verbo Dei, & iuxta veritatis ac Methodi leges diſpoſitum: ut doctrina Chriſtiana in Eccleſia pura ſinceraq; retineatur & propagetur.

2. *Tim.* 1: *v.* 13. Teneto ὑποτύπωσιν, h. e. *expreſſam formam* ſanorum ſermonum, quos à me accepiſti cum fide & charitate, quæ eſt in Ieſu Chriſto. *Heb.* 5. v. 14. Adultorum eſt ſolidus cibus, qui propter habitum ſenſus habent exercitatos addiſ-

cretionem boni & mali. *Cap.6.v.1.* Quapropter omiſſo qui in Chriſto rudes inchoat ſermone, ad perfectionem feramur.

CAUSA *Efficiens* Theologiæ Didacticæ Principalis eſt (*a*) Spiritus S. ſummus ille veritatis magiſter: Adminiſtra ſunt (*b*) Doctores Eccleſiæ, qui (*c*) Theologi uſitatè appellantur.

(*a*) *Ioh.* 16. *v.* 13. Spiritus ille veritatis ducet vos in omnem veritatem. 1 *Cor.* 12, *v.*8. Alij datur ſermo cognitionis per eundem Spiritum.

(*b*) 1 *Cor.* 12: *v.* 28. Alios conſtituit Deus in Eccleſia Doctores; *ſive ut eſt* *Eph.* 4: *v.* 11. Alios dedit Doctores.

(*c*) Apocalypſis Iohannis Theologi.

Materia duplex eſt, proxima vel remota. (*a*)Proxima ſunt communes quidam Loci Religionis Chriſtianæ, quibus ea ſummatim & per partes comprehenditur. (*b*) Remota eſt verbum Dei, ſive S. Scri-

ptura. (*c*) Unde veluti ex Thesauro divino loci Theologici depromuntur.

(*a*) *Luc.* 24. *v.* 47. Oportet prædicari in ejus nomine resipiscentiam ac remissionem peccatorum. *Heb.* 6. *v.* 1. 2. Resipiscentia ab operibus mortuis, Fides in Deum, Baptismatum doctrina, Manuum impositio, Resurrectio mortuorum, & judicium æternum.

(*b*) 2 *Tim.* 3. *v.* 16. Tota Scriptura divinitus inspirata utilis est ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad disciplinam in justitia.

(*c*) *Mat.* 13. *v.* 52. Omnis scriba edoctus in regno cœlorum, similis est cuipiam patrifamilias, qui profert è thesauro suo nova & vetera.

Forma alia est interna, alia externa. (*a*) Illa est analogia sive conformitas locorum cum veritate divinâ, Dei verbo nobis patefactâ. (*b*) Ista est eorundem dispositio juxta leges Methodi Logicæ, tum universalis in toto systemate, tum

 par-

particularis in singulis ejus locis: (*c*) utrobique tamen eorum naturæ, sive ipsis rebus accommodata.

(*a*) *Rom.* 12. *v.* 6. Prophetemus juxta analogiam fidei. 1 *Cor.* 3. *v.* 10. Alius superædificat, scil. fundamento. Porro quisque videat, quomodo superædificet.

(*b*) *Rom.* 6. *v.* 17. Τύπος διδαχῆς h. e. *forma Doctrinæ*, 2 *Tim.* 1. *v.* 13. ὑποτύπωσις h. e. *expressa forma* sanorum sermonum.

(*c*) 1 *Cor.* 2. *v.* 13. Spiritualibus spiritualia adaptamus. 1 *Pet.* 4. *v.* 11. Qui loquitur, loquatur ut eloquia Dei.

Finis est sanæ doctrinæ de Religione in Ecclesia (*a*) conservatio ac (*b*) propagatio, ad (*c*) Dei gloriam & (*d*) Ecclesiæ ipsius salutem.

(*a*) *Eph.* 4. *v.* 12. Dedit alios doctores, ad compactionem Sanctorum, ad opus ministerij, ad ædificationem corporis Christi. *v.* 14. Vt ne simus amplius pueri, qui fluctuemus & circumferamur quovis vento doctrinæ.

(*b*) 2 *Tim.* 2. *v.* 2. Quæ audiſti à me inter multos teſtes, hæc committe fidis hominibus; qui ſint idonei ad alios quoque docendos.

(*c*) 1 *Pet.* 4. *v.* 11. qui loquitur loquatur ut eloquia Dei: ut in omnibus glorificetur Deus per Ieſum Chriſtum.

(*d*) 1 *Tim.* 4. *v.* 16. Intentus eſto tibi ipſi & doctrinæ, & permane in iſtis; id enim ſi feceris, & te ipſum ſervabis, & eos qui te audierint.

Effectum eſt (*a*) habitus ſcientiæ Theologicæ (*b*) gradibus variè diſtinctus: qui ex ſyſtemate acquiritur, vel etiam augetur ac confirmatur.

[*a*] 1 *Cor.* 12. *v.* 8. Alij datur ſermo cognitionis. *Heb.* 5. *v.* 14. propter habitum ſenſus habent exercitatos ad diſcretionē boni & mali.

(*b*) *Rom.* 12. *v.* 3. prout cuique Deus partitus eſt menſuram fidei.

Subjectum recipiens (*a*) immediatum eſt juventus, ſtudijs ſacris dicata: (*b*) Mediatum autem Ec-

clesia Dei; cujus usibus omnis institutio Theologica subservit.

(*a*) 2 *Tim.* 3. *v.* 14. 15. Tu maneto in ijs, quæ didicisti, sciens à quo didiceris, teque à puero sacras literas novisse. *Ps.* 119. *v.* 9. Quomodo purificabit adolescens semitam suam? observando eam secundum verbum tuum.

(*b*) 1. *Cor.* 14. *v.* 5. Linguis loquantur, interpretentur linguas, prophetent, ut Ecclesia ædificationem accipiat: & *v.* 26. Omnia ad ædificationem [*scil.* Ecclesiæ. *v.* 12.] fiant.

Adjuncta Theologiæ Didacticæ sunt tria: Est (*a*) sacra ratione materiæ: (*b*) varia item ac multiplex, quod formam externam attinet: Denique ob erroris periculum (*c*) examini perpetuo subjecta, pro caussæ efficientis conditione & natura.

(*a*) *Rom.* 7. *v.* 12. Lex ipsa sancta, & præceptum illud sanctum ac justum & bonum. 1 *Cor.* 2. *v.* 6. 7. Loquimur sapientiam non seculi hujus, neq; principum seculi

ſeculi hujus, ſed Sapientiam Dei, latentem in myſterio.

(*b*) *Heb.* 1. *v*, 1. Multis vicibus multiſque modis Deus olim locutus eſt. *Act.* 2. *v.* 11. *&* 4. Locuti ſunt magnalia Dei, prout Spiritus dabat eis effari.

(*c*) 1 *Theſſ.* 5. *v.* 21. Omnia explorate, quod bonum fuerit retinete. 1. *Ioh.* 4. *v.* 1. probate Spiritus, an ex Deo ſint.

SEDES Loci huius *Generalis* in V. T. dici poteſt Pſalterium Davidis: in N. T. Epiſtola Pauli ad Romanos: *Specialis* illic eſt *Jer.* 31. v. 31. 32. 33. 34. *coll. cum Eccleſ.* 12. v. 12. 13. 15. hic vero eſt 2. *Tim.* 1. v. 13. 14. *Heb.* 5. v. 12. 13. 14. & 6. v. 1. 2.

Locus Secundus

De

PRINCIPIO THEOLOGIÆ

S. SCRIPTURA.

P*Rincipium* ſive *fundamentum Theologiæ* unicum ſtatuimus, SACRAM SCRIPTVRAM V. & N. T.

Eph. 2. *v.* 20. Superſtructi ſuper fundamentum Apoſtolorum ac Prophetarum. *Act.* 20. *v.* 27. *coll. cum cap.* 26. *v.* 22. Annunciavi vobis omne Dei conſilium: nec quicquam dixi extra Moſen & Prophetas. *Gal.* 1. *v.* 8. Si nos, aut angelus è cœlo euangelizet vobis, præter id quod vobis evangeliſavimus, anathema eſto.

Eſt autem SACRA SCRIPTVRA verbum Dei, autore Spiritu S. in V. T. per Moſen & Prophetas, in N. vero per Evangeliſtas & Apoſtolos deſcriptum, atque in libros Canonicos relatum; ut de Deo rebusq; divinis

divinis Ecclesiam plenè & perspicuè erudiat: sitque fidei & vitæ norma unica ad salutem.

2. *Tim*. 3. *v*. 15. 16. 17. Sacræ literæ te possunt sapientem reddere ad salutem, per fidem quæ est in Christo Iesu. Tota Scriptura divinitus est inspirata, & utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad disciplinam in justitia: ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum perfecte instructus. 2. *Pet*. 1. *v*. 19. 20. 21. Habemus firmissimum sermonem Propheticum; quem bene facitis quod attenditis, velut lucernam splendentem in obscuro loco, usque dum dies illuxerit, & lucifer exoriatur in cordibus vestris. Si illud primum noveritis, nullam Prophetiā Scripturæ esse propriæ explicationis. Non n. voluntate hominis allata est olim Prophetia, sed acti à Sp. S. locuti sunt sancti Dei homines.

Efficiens Sacræ Scripturæ principalis (*a*) est verus ac æternus Deus, qui se certo verbo patefecit, Pater, Filius & Sp. S. Administra (*b*) sunt

ſancti Dei homines, ceu amanuenſes ipſius, (*c*) Moſes & Prophetæ in V. & (*d*) Evangeliſtæ ac Apoſtoli in N. T.

(*a*) 2. *Tim.* 3. *v.*16. Tota Scriptura divinitus eſt inſpirata. 2. *Pet.* 1. *v.* 21. Non voluntate hominis allata eſt olim Prophetia, ſed acti à Sp. S. locuti ſunt Sancti Dei homines.

(*b*) 2. *Pet.* 1. *v.* 21. Sancti Dei homines.

(*c*) *Luc.*16. *v.*29. Habent Moſen & Prophetas, h, e. ſcripta eorum. *Ioh.* 5. 47.

(*d*) *Eph.* 2. *v.*20. Superſtructi ſuper fundamentum Apoſtolorum, ac Prophetarum. 2. *Pet.* 3. *v.* 2. Memores ſitis verborum, quæ prædicta ſunt à Sanctis Prophetis; & præcepti illius noſtri, qui ſumus Apoſtoli Domini & ſervatoris.

Materia ſunt partim (*a*) doctrinæ genus divinum, lege & Euangelio expoſitum; partim (*b*) verba divina Hebræa vel Græca; ab ipſo Sp. S. (*c*) dictata, & in libros ſacros relata: qui Canonici uſitate appellantur.

(*a*) 2. *Tim.* 1. *v.* 13. Teneto hypotypoſin ſanorum ſermonū, cum fide & charitate.

(*b*) 1. *Cor.* 2. v. 13. Loquimur non ſermonibus quos docet humana ſapientia; ſed ſermonibus, quos docet Sp. S.

(*c*) *Eſa.* 8. *v.* 1. Edixit mihi Iehova, ſume tibi volumen & ſcribe. *Apoc.* 1. *v.* 11. Quod cernis ſcribe in libro, & mitte ſeptem Eccleſiјs.

Libri illi ſunt aliј V. aliј N. T.

2. *Cor.* 3. *v.* 14. In lectione V. T. manet non retectum velamen, *cui v.* 6. novum *opponitur.*

Libri V. T. ſunt quos Deus per Moſen & Prophetas populo Judaico Hebraicè ſcriptos tradidit.

Luc. 16. *v.* 29. Habent Moſen & Prophetas. *Rom.* 3. *v.* 2. Primarium illud eſt, quod eis (Iudæis) concredita ſunt eloquia Dei.

Diſtinguuntur que in claſſes tres: In Moſen, Prophetas priores & poſteriores, & Pſalmos ſive Hagiographa.

Luc. 24. *v.* 44. Oportuit impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moſis, & Prophetis, & Pſalmis de me.

Ab his merito excluduntur libri Apocryphi ſive Eccleſiaſtici; utpote nec ſcripti à Prophetis, nec titulo Scripturæ Propheticæ olim Eccleſiæ Judaicæ divinitus commendati.

2. *Pet.* 1. *v.* 16. Non arte compoſitas fabulas ſecuti ſumus. & *v.* 19. Habemus firmiſſimum ſermonem Propheticum.

Libri N. T. ſunt, qui ab Evangeliſtis & Apoſtolis Græcè ſcripti ſunt, erudiendo populo Chriſtiano N. T.

Matt. 28. *v.* 19. 20. Docete omnes gentes, & ego vobiſcū ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſeculi. *Iud.* v. 3. Neceſſe habui vobis ſcribere.

Et denominatione facta à potiore, in Hiſtoricos, Dogmaticos & Propheticum unū diſtingui ſolent.

Inductione & argumento ipſorum librorum.

Forma eſt verus ac genuinus ſenſus Sacræ Scripturæ, ex mente authoris ſui Sp. S. *Neh.*

Neh. 8. *v.* 9. Legebant librum illum legem Dei explanatè, & exponendo sensū dabant intelligentiam per Scripturā ipsā. 2. *Pet.* 1. *v.* 20. 21. si illud primum noveritis nullam prophetiam Scripturæ esse propriæ explicationis. Non n. voluntate hominis allata est olim Prophetia, sed acti à Sp.S. locuti sunt sancti Dei homines.

Isque unicus est, nempe literalis seu Grammaticus, ex verbis proprijs aut figuratis dependens; & scopo cujusque loci, nec non subjectæ materiæ circumstantijs ubique consentaneus.

Neh. 8. *v.* 9. Legebant librum illū &c. *Act.* 9. *v:* 22. Saulus collatis testimonijs ostendebat, eum esse Christum illum.

Illustratur vero, (*a*) recta interpretatione tum (*b*) verborum in Versionibus; tum (*c*) rerum in Exegesibus & Commentarijs, humana opera adornatis.

(*a*) *Luc.* 24. *v.* 27. Exorsus à Mose & omnibus Prophetis interpretabatur illis

in omnibus Scripturis, quæ de se scripta erant.

(*b*) *Matt.* 1. *v.* 23. Vocabis nomen ejus Emmanuel, quod est si interpreteris, Nobiscum Deus. *cap.* 27. *v.* 46. Eli Eli lama sabachthani h. e. Deus mi, Deus mi quare deseruisti me?

(*c*) *Rom.* 12. *v.* 6. Prophetemus juxta analogiam fidei.

Finis respectu nostri est [*a*] intermedius vel ultimus. Intermedius dicitur quod est [*b*] fidei vitæq; nostræ Canon sive Regula. Ultimus [*c*] est salus animarum, seu vita æterna.

(*a*) *Ioh.* 20. *v.* 31. Hæc scripta sunt ut credatis, & ut credentes vitam habeatis.

(*b*) 2. *Tim.* 3. *v.* 16. 17. Tota Scriptura &c. *Rom.* 15. *v.* 4. Quæ ante scripta sunt, ad nostram doctrinam ante scripta sunt, ut per patientiam & consolationem Scripturarum spem habeamus. *Gal.* 6. *v.* 16. Quicunque juxta hancregulam incedunt, pax esto super eos.

(*c*) 2. *Tim.* 3. *v.* 16. *Sacræ literæ te pos-*

ſunt ſapientem reddere ad ſalutem. *Ioh.* 5. v. 39. Scrutamini Scripturas, in quibus videmini vobis vitam æternam habere.

Effecta ſunt [*a*] partim [*b*] beneficia Dei in Electos, partim [*c*] judicia in reprobos; quatenus per verbum [*d*] ceu inſtrumentum ordinarium ea diſpenſat aut exercet.

(*a*) 2. *Cor.* 2. v. 15. 16. Chriſti bona fragrantia ſumus Deo, in ijs qui ſervantur, & in ijs qui pereunt. His quidem odor mortis ad mortem: illis verò odor vitæ ad vitam.

(*b*) *Pſal.* 19. v. 8. 9. Doctrina Iehovæ integra eſt, reſtituens animam: teſtimonium Iehovæ verax, ſapientiam adferens imperito: Mandata Iehovæ ſunt recta, lætificantia animum; præceptum Iehovæ purum, illuſtrans oculos.

(*c*) 1 *Pet.* 2. v. 7. 8. Petra offendiculi ijs qui impingunt ad ſermonem, ad quod etiam conſtituti fuerunt.

(*d*) 2 *Cor.* 3. v. 8. 9. Miniſterium mortis & miniſterium Spiritus & juſtitiæ.

Subjectum eſt [*a*] Eccleſia ſive populus Dei, olim [*b*] Judaicus in V.

nunc

nunc [*c*] Chriſtianus in N. T. cui lectio ac meditatio Scripturæ [*d*] promiſcuè, citra ætatis, ſexus, aut ordinis diſcrimen, imperatur.

(*a*) 1. *Tim.* 3. *v.* 15. Eccleſia eſt columna ac ſtabilimentum veritatis.

(*b*) *Pſal.* 147. *v.* 19. Indicat verba ſua Iacobo, ſtatuta ſua & jura ſua Iſraeli. *Rom.* 3. *v.* 2. Eis [nempè Iudæis] concredita ſunt eloquia Dei.

(*c*] *Rom.* 16. *v.* 26. per Scripturas propheticas notificatum eſt omnibus gentibus. *Eph.* 2. *v.* 20. Superſtructi ſuper fundamentum Apoſtolorum ac Prophetarum.

[*d*) *Deut.* 31. *v.* 11. 12. 13. Legito legem hanc coram toto Iſraele, ipſis audientibus; Congregando populum, viros fæminaſque & parvulos, & peregrinum tuum qui erit in portis tuis; ut audiant & ut diſcant, timeantque Iehovam Deum veſtrum: & obſervantes faciant omnia verba legis hujus. Filij quoque ipſorum, qui experti non fuerint, audientes diſcant timere Iehovam Deum veſtrum, quibuſcunque diebus vivetis in terra. *Pſal.* 1. *v.* 1. 2. Beatus, cujus oblectatio eſt in lege Iehovæ, & qui de lege illius medi-

ratur interdiu ac noctu. *Col.* 3. *v.* 16. Sermo Christi inhabitet in vobis copiosè.

Adjuncta tria sunt;

Authoritas S. Scripturæ ab efficiente & fine, [*a*] qua omnia scripta humana antecellit: eaque tum [*b*] divina, quâ est & habetur verbum Dei; tum [*c*] Canonica, quâ est & agnoscitur regula fidei ac vitæ eoque etiam [*d*] Judex Controversiarum Religionis.

(*a*) 2. *Pet.* 1. *v.* 16. 19. Non arte compositas fabulas secuti sumus. Habemus firmissimum sermonem Propheticum. 1. *Ioh.* 5. *v.* 9. Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est. Nam hoc est testimonium Dei, qnod testificatus est de Filio suo, *scil. in verbo.*

[*b*] 1. *Thess.* 2. *v.* 13. Acceptum de Deo sermonem, quem audistis ex nobis, accepistis, non ut sermonem hominum, sed [sicut vere est] ut Dei sermonem; qui etiam agit in vobis, qui creditis.

[*c*] *Gal.* 6. *v.* 16. Quicunque in cedunt juxta hanc regulam, esto super eos pax & miseri-

misericordia. 2. *Tim.* 3. v. 16. 17. Tota Scriptura &c.

(*d*) *Esa.* 8. v. 20. Ad legem & testimonium. *Luc.* 16. v. 29. Habent Mosen & Prophetas, audiant eos. *Ioh.* 12. v. 48. Sermo meus damnabit eum.

Perfectio ejus ex conditione materiæ, [*a*] quod omnia dogmata ad fidem, vitam, ac salutem necessaria plenè complectitur, ut verbo [*b*] ἀγράφῳ nullo jam sit opus.

(*a*) *Deut.* 4. v. 2. Non addetis ad verbum hoc quod vobis loquor, nec auferetis ex eo. *Psal.* 19. v. 8. Doctrina Iehovę integra est, sive perfecta.

(*b*) *Gal,* 1. v. 8. Si nos, aut angelus è cœlo etc.

Perspicuitas denique ex formæ notione emergens, qua eadem dogmata [*a*] planè dilucideque proponit & exponit, [*b*] sui interpres.

[*a*] *Psal.* 119. v. 105. Lucerna pedi meo verbum tuum, & lux itineri meo. 2. *Cor.* 4. v. 3. 4. Si opertum est Euange-

lium

lium nostrum, ijs qui pereunt opertum est; in quibus Deus hujus seculi excœcavit mentes.

[b] Neh. 8. v. 9. Exponendo sensum dabant intelligentiam per Scripturā ipsam 2. Pet. 1. v. 20. Nulla Prophetia Scripturę est propriæ explicationis.

SEDES hujus loci propria est, in V. T. Psalmus 119. totus, nec non pars *Psal.* 19. *v.* 8. 9. 10. 11. 12. In N. T. 2. *Tim.* 3. *v.* 14. 15. 16. 17. & 2. *Pet.* 1. v. 16. & seqq. usque ad finem.

Locus Tertius

De

DEO

P*Artes* Theologiæ duæ sunt: Una est doctrina *de Deo* Altera doctrina *de ejus Actionibus & Operibus*.

Ier. 10. v. 10. 12. Iehova Deus verus est

est, Deus vivus, & Rex sempiternus. Qui fecit terram virtute sua, stabilit orbem habitabilem sapientia sua, & prudentia sua extendit cœlos. *Ioh.* 17. v. 3. Hæc est vita æterna, ut te cognoscant solum illum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum.

DEVS est [*a*] Spiritus, [*b*] simplicissimus, immutabilis, immensus, æternus, summe vivens, sapiens, bonus, justus, liber, potens, ac beatus, [*c*] estque Pater, Filius & Sp. S.

[*a*] *Ioh.* 4. v. 24. Deus est Spiritus. *Ps.* 139. v. 7. Quo irem à Spiritu tuo? aut quo à facie tua fugerem?

(*b*) 1. *Tim.* 1. v. 17. Regi æterno, incorruptibili, invisibili, soli Sapienti Deo sit honos. *Exod.* 34. v. 6. 7. Iehova, Iehova, Deus fortis, misericors & gratiosus, longanimis & multus benignitate ac fide, custodiens benignitatem millibus, condonans iniquitatem, & qui ullo pacto non absolvit sontem.

[*c*] *Eph.* 4. v. 5. 6. Vnum baptisma & unus Deus. *Matt.* 28. v. 19. Baptizate in

nomen

nomen Patris, Filii, & Sp. Sancti.

Dei consideranda tum Essentia absoluta, tum Personæ Relativæ.

1. *Ioh.* 5. v. 7. Tres sunt qui testificantur in cœlo, Pater, Sermo, & Sp. S. & hi tres unum sunt. *Ioh.* 10. v. 30. Ego & Pater unum sumus,

ESSENTIA Dei est ipsa Deitas (*a*) sive natura Divina (*b*) una numero, sed (*c*) tribus in eâ personis communis; quæ (*d*) per distinctas proprietates à nobis cognoscitur.

[*a*] *Col.* 2. v. 9. In eo, [Christo] inhabitat tota plenitudo Deitatis corporaliter.

[*b*] *Deut.* 6. v. 4. & *Marc.* 12. v. 29. Audi Israel, Dominus Deus noster Dominus unus est. 1. *Cor.* 8. v. 4. Scimus idolum nihil esse in mundo, & nullum esse Deum nisi unum. 1. *Tim.* 2. v. 5. Vnus est Deus, & mediator.

[*c*] 1. *Ioh.* 5. v. 7. Hi tres unum sunt.

[*d*] *Exod.* 34. v. 6, 7. Iehova, Iehova Deus fortis, &c.

Pro-

Proprietates illæ ſunt duorum generum.

Primi generis ſunt, quæ negant de Deo omnem imperfectionem; ut ſimplicitas, immutabilitas, immenſitas & æternitas.

1. *Tim.* 1. v. 17. Regi æterno, incorruptibili, inviſibili gloria. *Tit.* 1. v. 2. Deus ille mentiri neſcius.

Simplicitas eſt, per quam Eſſentia Divina omnis compoſitionis realis expers eſt.

Exod. 3. v 14. Eheie, h.e. ero qui ero. *Ioh.* 5. v. 26. ſicut Pater habet vitam in ſeipſo, ſic & dedit filio habere vitam in ſeipſo; *coll. cum cap.* 14. v. 6. Ego ſum vita.

Immutabilitas eſt, qua nulli mutationi, alterationi aut potentiæ paſſivæ obnoxia eſt.

Mal. 3. v. 6. Ego Dominus, & non mutor. *Iac.* 1. v. 17. Apud Deum non eſt tranſmutatio, aut converſionis obumbratio.

Immenſitas eſt, quod ubique

præſens

præsens, libera est ab omni dimensione ac circumscriptione locali.

Ier. 23. *v.* 24. An Deus è propinquo sum ego? dictum Iehovæ, ac non Deus è longinquo? Annon cœlum & terram ego impleo? dicit Dominus. 1. *Reg.* 8. *v.* 27. Cœli cœlorum non capiunt te; quantominus domus ista quam ædificavi.

Æternitas est, qua eadem essentia omnis principij, successionis & finis immunis censetur.

Psal. 90. *v.* 2. Quum nondum montes editi essent, aut formasses terram orbemque habitabilem; denique ab æterno & usque in æternum tu es Deus. *Apoc.* 1. *v.* 8. Ego sum alpha & omega, principium & finis, dicit Dominus, qui est, qui erat, & qui venturus est.

Secundi generis sunt, quæ adfirmant de Deo summam perfectionem; ut vita Dei, Sapientia, voluntas, hujusque attributa, bonitas, justitia & libertas; denique etiam potentia, & beatitudo.

Ier.

Ier. 32. *v.* 18. 19. Deus fortis, maximus, potentissimus, cujus nomen est Iehova exercituum, magnus consilio & amplus actione, cujus oculi aperti spectant in omnes vias hominum. 1. *Tim.* 6. *v.* 15. Ille beatus & solus princeps, Rex ille Regum & Dominus Dominorum, qui lucem habitat inaccessam.

Vita Dei est, quâ & (*a*) ipse vivit naturâ perpetuò actuosus in seipso, & alijs est fons (*b*) vitæ, extra se variè eam communicans.

(*a*) *Ier.* 10. *v.* 10. Iehova Deus verus est & Deus vivens.

(*b*) *Psal.* 36. *v.* 10. Penes te est fons vitæ, in luce tua fruemur luce. *Ioh.* 1. *v.* 4. In ipso erat vita, & vita erat lux illa hominum.

Sapientia Dei est, qua Deus (*a*) & seipsum & omnia (*b*) extra se perfectissimè novit, ac (*c*) disponit.

(*a*) *Rom.* 16. *v.* 27. Soli Sapienti Deo gloria. *Matt.* 11. *v.* 27. Nemo novit Filium nisi Pater, nec Patrem quisquam novit, nisi Filius, & cuicunque voluerit Filius revelare. (*b*) *Heb.*

(b) *Heb.* 4. v. 13. Non est ulla res creata, quæ non manifesta sit in conspectu ejus: Imò omnia sunt nuda & intimè patentia oculis ejus.

(c) *Psal.* 104. v. 24. Quam ampla sunt opera tua, ô Iehova! quam ea omnia sapienter fecisti!

Voluntas Dei est, qua Deus (a) omnia à seipso, uno constantique actu vult. Estque (b) *Bona* voluntas quâ ea quæ bona sunt, vult, facit, & approbat. (c) *Iusta* item, quâ justitiam dictis & factis constanter exercet. (d) *Libera* quoque, imò liberrima, pro beneplacito suo omnia agens.

(a) *Ps.* 115. v. 3. Deus noster in cœlis est, quicquid voluit, fecit. *Eph.* 1. v. 11. Agit omnia ex consilio voluntatis suæ.

(b) *Matt.* 19. v. 17. Nullus est bonus, nisi unus Deus. *Gen.* 1. v. 31. Inspexit Deus quicquid fecerat: Ecce a. bonum erat valde.

(c) *Ps.* 11. v. 17. Iustus Iehova, quæ justa sunt diligit; rectum adspicit vultus

ipsius. *Ps.* 145. v. 17. Iustus est Iehova in omnibus vijs suis.

(*d*) *Dan.* 4. v. 35. Pro voluntate sua facit in exercitu cœli & habitatoribus terræ, neque est qui prohibeat manum ejus, aut dicat ei, quid facis? *Matt.* 20 v. 14. Annon licet mihi quod volo facere de rebus meis?

Potentia est, qua Deus omnia naturæ suæ convenientia efficere potest.

Gen. 17. v. 1. Ego sum Deus fortis, omnipotens. *Matt.* 19. v. 26. Apud Deum omnia possibilia sunt.

Beatitudo est, qua ipse tanquam perfectissimus, sibi ad omnem felicitatem in seipso sufficit.

1. *Tim.* 6. v. 15. Ille beatus & solus princeps. *Col.* 2. v. 9. In eo, *nempe Christo*, habitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter.

Ita habet Essentia Divina.

PERSONAE sunt, quæ in (*a*) una Deitate subsistentes, (*b*) incom-

municabi-

municabili proprietate à se invicem distinguuntur.

(a) *Ioh.* 1. *v.* 1. In principio erat Sermo ille, & Sermo ille erat apud Deum, eratque ille Sermo Deus. *Phil.* 2. *v.* 6. Cum esset in forma Dei, non duxit rapinam æqualem esse Deo.

(b) *Ioh.* 5. *v.* 32. Alius est, qui testatur de me. *Cap.* 14. *v.* 16. Ego rogabo Patrem, & dabit vobis alium advocatum.

Personæ divinæ sunt tres; Pater, Filius, & Spiritus Sanctus.

Gen. 1. *v.* 1. In principio creavit Deus cœlum & terram. *v.* 2. Spiritus Dei incubabat superficiei aquarum. *v.* 26. 27. Dixit Deus, faciamus hominem ad imaginem nostram, secundum similitudinem nostram: Et creavit Deus hominem ad imaginem suam. *Psal.* 33. *v.* 6. Verbo Iehovæ cœli facti sunt, & Sp. oris ejus omnis exercitus eorum. *Esa.* 63. *v.* 9. 10. Iehova (*ex v.* 7.) in omni angustia eorum non adfecit eos angustia; Sed Angelus faciei ejus servavit eos. Ipsi vero dolore affecerunt Sp. Sanctum ejus. *Matt.* 3. *v.* 16. 17. Baptizatus Iesus adscendit statim ex aqua, & ecce aperti sunt ei cœli, & vidit Spiri-

tum Dei descendentem q. columbam, & venientem super ipsum. Et ecce, vox ad-fuit è cœlis, dicens: Hic est Filius ille meus, dilectus ille, in quo acquiesco. *Cap.* 28. *v.* 19. Baptizate eos in nomen Patris, Filij, & Sp. S. 1. *Ioh.* 5. *v.* 7. Tres sunt qui testificantur in cœlo: Pater, Sermo, & Sp. S. & hi tres unum sunt.

Pater est (*a*) prima persona Deitatis, (*b*) à nullo existens; quæ (*c*) Filium, essentialem sui imaginem, (*d*) genuit ab æterno.

(*a*) *Matt.* 28. *v.* 18. Baptizate in nomen Patris.

(*b*) 1. *Cor.* 8. *v.* 6. Nobis unus est Deus, Pater ille, à quo omnia, & *nos in* ipso.

(*c*) *Col.* 1. *v.* 15. Est imago Dei invisibilis. *Ioh.* 14. *v.* 9. 10. Qui vidit me, vidit Patrem. Non credis me in Patre, & Patrem in me esse?

(*d*) *Ps.* 2. *v.* 7. & *Heb.* 1. *v.* 5. Filius meus es tu, ego hodie genui te. *Prov.* 8. *v.* 23. Cum nullæ essent abyssi, genita eram.

Filius est secunda (*a*) persona

Dei-

Deitatis, (b) ex essentia Patris ab æterno genita.

(a) *Matt.* 28. *v.* 19. Baptizate in nomen Patris, Filij.

(b) *Ioh.* 1. *v.* 14. Spectavimus gloriam ejus, gloriam ut unigeniti à patre. *Cap.* 5. *v.* 26. Sicut pater habet vitam in seipso, sic dedit & filio habere vitam in seipso. *Heb.* 1. *v.* 3. Est effulgentia gloriæ, & character personæ illius, *scil.* Patris.

Spiritus S. est [*a*] tertia persona Deitatis, [*b*] à Patre & Filio per [*c*] æternam & æqualem spirationem procedens.

(a) *Matt.* 28. *v.* 19. Baptizate in nomen Patris, Filij, & Sp. S.

(b) 1. *Cor.* 2. *v.* 12. Non spiritum mundi accepimus, sed Spiritum qui est ex Deo. *scil. Patre & Filio. Ioh.* 15. *v.* 26. Quum a. venerit Advocatus ille, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritus ille veritatis, qui à Patre procedit, ille testabitur de me.

(c) *Ioh.* 16. *v.* 13. 14. 15. Quum autem venerit Spiritus ille veritatis, deducet vos in omnem veritatem. Non enim lo-

quetur à semetipso, sed quæcunque audierit, loquetur; & quæ futura sunt, renunciabit vobis. Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & renunciabit vobis. Omnia quæ habet Pater, mea sunt: propterea dixi, illum de meo accepturum, & renunciaturum vobis.

SEDES hujus loci propria est in V. T. *quoad Essentiam Dei Exod*. 34. *v*. 6. 7. *Psal*. 145. toto, *Jere*. 32. *v*. 17. 18. 19. *Quoad personas divinas Gen*. 1. *v*. 1. 2. 26. 27. *cap*. 3. *v*. 22. *Psal*. 33. *v*. 6. & 110. *v*. 1. 2. 4. 5. *Esa*. 63. *v*. 7. 8. 9. 10.

In N. T. *de illa* 1. *Tim*. 1. *v*. 17. *cap*. 6. *v*. 15. 16. *De his Matt*. 3. *v*. 16. 17. & 28. *v*. 19. 1. *Ioh*. 5. *v*. 7. imprimis autem *Johannis* 5. 10. 14. 15. 16. *capp*.

LOCVS

LOCVS QVARTVS
De
DECRETIS DEI IN GENERE, DEQVE PRAEDESTINATIONE IN SPECIE.

ALtera pars Theologiæ eſt doctrina de Actionibus & Operibus Dei.

ACTIONES Dei ſunt, quæ [*a*] à Deo liberè fiunt ad [*b*] gloriam ipſius.

(*a*) *Pſal.* 115. *v.* 3. Deus noſter in cœlis eſt, quicquid voluit, fecit.

(*b*) *Prov.* 16. *v.* 4. Deus omnia fecit propter ſeipſum.

Et ſunt *Decretum*, vel *Executio decreti*.

Eſa. 46. *v.* 10. Conſilium meum ſtabit, & omnis voluntas mea fiet. *Eph.* 1. *v.* 11. Omnia agit ex conſilio voluntatis ſuæ.

DECRETVM eſt [*a*] actio Dei interna

terna, sive [*b*] æternum ejus consilium de rebus extra ipsum futuris, quas sicut immutabiliter [*c*] apud se præfinivit, ita infallibiliter [*d*] præscit.

(*a*) *Eph.* 1. v. 9. Secundum beneplacitum, quod præstituerat in sese.

(*b*) *Act.* 2. v. 23. Hunc Iesum, definito consilio & præcognitione Dei deditum, cum accepissetis, manibus sceleratis cruci affixum interemistis. *Cap.* 4. v. 27. 28. Congregati sunt ut facerent, quæcunque manus tua, & consilium tuum prius prædestinavit, ut fierent.

(*c*) *Heb.* 6. v. 17. Deus volens ostendere immutabilitatem consilii sui, fidejussit jurejurando.

(*d*) *Act.* 15. v. 18. Nota sunt Deo ab omni ævo omnia opera sua.

Decretum Dei est generale vel speciale.

GENERALE est consilium Dei de rebus omnibus creandis, conservandis, & gubernandis.

Eph. 1. v. 11. Omnia agit &c. *Ps.* 115. v. 3. Deus noster &c.

SPECIALE est Consilium ipsius, de [a] creaturis intelligentibus salvandis aut damnandis, quæ divina [b] PRAEDESTINATIO dici solet.

(a) *Matt.* 25. *v.* 34. Venite benedicti Patris, possidete regnum, paratum vobis à jacto mundi fundamento. & *v.* 41. Abite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & angelis ejus.

(b) *Eph.* I. *v.* II. Prædestinati sumus secundum propositum ejus, qui agit omnia ex consilio voluntatis suæ. *Act.* 4. *v.* 28. Consilium tuum prius prædestinavit, ut fierent.

Prædestinatio alia Angelorum est, alia Hominum.

Prædestinatio ANGELORUM est, quâ Deus eorum quosdam (a) ex gratia præservare à lapsu, & in primæva integritate confirmare ad salutem: (b) cæteros vero lapsui permissos, & in eo relictos, (c) citra spem veniæ, damnare decrevit.

(a) 1. *Tim.* 5. v.21. Obteſtor in conſpectu Electorum Angelorum.

[b] *Matt.* 25. v. 41. Ignis æternus *dicitur* paratus Diabolo & angelis ejus, *ſcil.* à jacto mundi fundamento. ex v. 34.

[c] 2. *Pet.* 2. v. 4. Angelis, qui peccarunt non pepercit, ſed in Tartarum detruſos, catenis caliginis tradidit, damnationi ſervatos.

Prædeſtinatio HOMINUM eſt, quâ ex univerſo genere humano, condendo & lapſuro, alios ad vitam æternam, alios ad mortem æternam præordinavit.

Rom. 9. v. 22. 23. Annon habet poteſtatem figulus in lutum, ut ex eâdem maſſâ faciat aliud quidem vas ad decus, aliud ad dedecus? Quid ſi verò volens oſtendere iram ſuam, & notam facere potentiam ſuam, pertulit, multa cum iræ cohibitione, vaſa iræ, compacta ad interitum: & ut notas faceret divitias gloriæ ſuæ, erga vaſa miſericordiæ, quæ præparavit ad gloriam? 1. *Theſſ.* 5. v. 9. Non conſtituit nos Deus ad iram, ſed ad ſalutem obtinendam per Ieſum Chriſtum.

Hujus

Hujus *Efficiens* eſt (*a*) Deus prædeſtinans; προηγουμένη, ſive impulſiva interna, (*b*) ipſius, ut liberrimi Domini, εὐδοκία & beneplacitum; pro quo illos (*c*) ad vitam, ex gratia in Chriſto; iſtos (*d*) ad mortem, ſecundum juſtitiam ſuam deſtinavit.

[*a*] *Eph.* 1. *v.* 5. Prædeſtinavit nos DEus, quos adoptaret in filios, per Ieſum Chriſtum.

[*b*] *Matt.* 11. *v.* 26. Etiam Pater, ita placuit tibi, *vel* ita fuit beneplacitum coram te. *Luc.* 12. *v.* 32. Placuit Patri dare vobis regnum illud.

[*c*] *Eph.* 1. *v.* 4. Elegit nos in Chriſto, ut ſimus ſancti. 1. *Theſſ.* 5. *v.* 9. Conſtituit nos ad ſalutem obtinendam per Ieſum Chriſtum.

[*d*] *Iud.* *v.* 4. Iam olim præſcripti ad damnationem.

Materia circa Quam ſive Objectum eſt Genus Humanum, condendum & lapſurum in Adamo; ſive conſi-

ve consideratum in mente Dei prædestinantis, ut conditum, lapsum, & corruptum peccato originali.

Eph. 1. v. 4. Elegit nos in ipso (*Christo*) ut simus sancti & inculpati. *Rom.* 9. v. 22. Pertulit multa cum iræ cohibitione vasa iræ, compacta ad interitum. *Ioh.* 15. v. 19. Si ex mundo essetis, mundus quod suum est diligeret; quia vero ex mundo non estis, sed ego elegi vos ex mundo, propterea odit vos mundus.

Forma est (*a*) discretio salvandorum à damnandis in communi massa corruptionis, [*b*] & quorundam ad vitam, aliorum vero ad mortem ordinatio: Unde duæ species seu partes Prædestinationis emergunt; [*c*] Electio & Reprobatio.

(*a*) 1. *Cor.* 4. v. 7. Quis te discrevit? *Ioh.* 13. v. 18. Non de omnibus vobis loquor, ego scio quos elegerim.

(*b*) *Rom.* 9. v. 21. Annon habet potestatem figulus &c. 2. *Tim.* 2. v. 20. In magna domo sunt vasa alia ad decus, alia ad dedecus.

[*c*) *Rom.*

(c) *Rom.* 9. v. 13. Iacobum dilexi; Esavum odio habui. v. 18. miseretur cujus vult, quem vult indurat. 1. *Thess.* 5. v. 9. Non constituit nos Deus ad iram, sed ad salutem obtinendam per Iesum Christum.

Electio est, quâ Deus ex massâ illâ corruptâ (*a*) certos homines, quos (*b*) præ alijs voluit, in Jesu Christo elegit, & ut ad [*c*] finem, vitam æternam; sic [*d*] ad media ejus adipiscenda præordinavit.

(*a*) *Eph.* 1. v. 4. Elegit nos in ipso &c. *Rom.* 8. v. 29. Quos præcognovit, hos prædestinavit.

[*b*] *Ioh.* 13. v. 18. Ego scio quos elegerim.

[*c*] *Act.* 13. v. 48. Crediderunt, quotquot ordinati erant ad vitam æternam.

[*d*] *Rom.* 8. v. 29. 30. Quos præcognovit, eos etiam prædestinavit, conformandos imagini Filij sui, ut is sit primogenitus inter multos fratres. Quos vero prædestinavit, eos etiam vocavit; & quos vocavit, eos etiam justificavit; quos autem justificavit, eos etiam glorificavit. 2. *Thess.* 2. v. 13.

2. v. 13. 14. Elegit nos Deus ab initio ad salutem, per sanctificationem Spiritus, & fidem habitam veritati: Quo vocavit nos per Evangelium Filij ipsius.

Reprobatio est, qua statuit Deus [a] certos homines, quos non elegit, [b] in massa corruptionis relinquere, & [c] propter peccatum æternùm damnare.

[a] *Ioh.* 13. v. 18. Non de omnibus vobis loquor, ego scio quos elegerim. *Rom.* 11. v. 7. Electi assecuti sunt, reliqui occalluerunt.

[b] *Matt.* 7. v. 23. Nunquam novi vos. *Matt.* 13. v. 11. Illis non est datum.

[c] *Iud.* v. 4. Iam olim præscripti ad damnationem. *Matt.* 25. v. 41. Ite in ignem æternum.

Finis Prædestinationis respectu Dei est (a) gloria tum liberrimæ potestatis, tum gratuitæ misericordiæ, tum etiam justi ac potentis judicii ipsius. Respectu hominum verò est eorundem [b] vel gratuita salus,

vel

vel iuſta condemnatio.

[a] *Rom.* 11. *v.* 33. 34. 35. 36. ô profundas divitias tum ſapientiæ, tum cognitionis Dei! quam inſcrutabilia ſunt ejus judicia, & ejus viæ imperveſtigabiles! Quis n. cognovit mentem Domini? aut quis ei fuit à conſilio? Aut quis prior dedit ei? & reddetur ei. Nam ex eo, & per eum, & in ipſum ſunt omnia. Ipſi ſit gloria in ſecula! Amen. *Eph.* 1. *v.* 4.5.6. Elegit, prædeſtinavit nos ad laudem glorioſæ gratiæ ſuæ. *Prov.* 16. *v.* 4. Omnia fecit propter ſeipſum, etiam impium ad diem mali.

[b] 1. *Theſſ.* 5. *v.* 9. Non conſtituit nos Deus ad iram, ſed ad ſalutem obtinendam. *Act.* 13. *v.* 48. Ordinati ad vitam æternam. *Iud.* *v.* 4. Præſcripti ad damnationem.

Effecta ſunt Media, exequendo prædeſtinationis decreto ſubordinata: Sed alia Electionis, alia Reprobationis.

Electionis Media ſunt: [a] Redemtio ſive reconciliatio per Chriſtum: (b) vocatio efficax: (c) Ju-

ſtificatio:

Juſtificatio: (*d*) Sanctificatio; conjuncta cum (*e*) Perſeverantia.

[*a*] *Rom.* 8. *v.* 29. Quos præcognovit, hos prædeſtinavit, conformandos imagini filij ſui. 1. *Theſſ.* 5. *v.* 9. 10. Conſtituit nos ad ſalutem obtinendam per Ieſum Chriſtum: qui mortuus eſt pro peccatis noſtris.

[*b*] *Rom.* 8. *v.* 29. 30. Quos prædeſtinavit, hos vocavit. *Cap.* 9. *v.* 23. 24. Vaſa miſericordiæ, quæ præparavit ad gloriam: Quos etiam vocavit.

[*c*] Rom. 8. *v.* 31. Quos vocavit, hos etiam juſtificavit, & *v.* 33. Quis intentabit crimina adverſus electos Dei? Deus eſt qui juſtificat.

[*d*] *Eph.* 1. *v.* 4. Elegit nos in ipſo ante jacta mundi fundamenta, ut ſimus ſancti & inculpati coram eo in charitate.

(*e*) *Phil.* 1. *v.* 6. Qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet uſque ad diem Ieſu Chriſti.

Reprobationis Media ſunt: (*a*) Separatio à Chriſto, & à gratia Redemtionis ſive reconciliationis; (*b*) Omiſſio vocationis, vel ſaltem

Voca-

Vocatio (*c*) inefficax: (*d*) Retentio peccatorum; (*e*) Excæcatio & induratio; quam sequitur (*f*) finalis Impœnitentia.

(*a*) *Ioh.* 10. *v.* 26. Vos non estis ex ovibus illis meis. *Matt.* 7. *v.* 23. Nunquam novi vos: discedite à me.

(*b*) *Act.* 14. *v.* 16. Præteritis ætatibus sivit Deus omnes gentes suis ipsarum vijs ingredi.

(*c*) *Matt.* 20. *v.* 16. & 22. *v.* 14. Multi sunt vocati, pauci electi.

(*d*) *Matt.* 16. *v.* 19. Quicquid ligaveris in terra, ligatum erit in cœlo. *Ioh.* 20. *v.* 23. Quorum retinueritis peccata, retenta sunt.

[*e*] & [*f*] *Ioh.* 12. *v.* 39. 40. Non poterant credere, quia excæcavit oculos eorum, & obduravit corda eorum. *Rom.* 11. *v.* 7. Electi assecuti sunt, reliqui occalluerunt: dedit enim eis Deus spiritum soporis.

Subjectum Prædestinationis ipsâ materiâ continetur.

Adjuncta utrique ejus speciei, sive parti communia sunt

ſunt: quod eſt (*a*) æterna ab æter-no facta, (*b*) ſapientiſſima, (*c*) li-berrima, non pendens ab ulla cauſa extra Deum, (*d*) iuſtiſſima, (*e*) immutabilis, & denique à priore (*f*) nobis incomprehenſibilis.

(*a*) *Eph.* 1. *v.* 4. Elegit nos in ipſo ante jacta mundi fundamenta. *Iud.* *v.* 4. Iam olim præſcripti ad damnationem.

(*b*) *Rom.* 11. *v.* 33. ô profundas divitias tum ſapientiæ, tum cognitionis Dei.

(*c*) *Rom.* 9. *v.* 18. Miſeretur cujus vult, indurat quem vult. *v.* 21. Annon habet poteſtatem figulus in lutum?

[*d*] *Rom.* 3. v. 25. Quem *ſcil.* *Chriſtum*, Deus præſtituit placamentum per fidem in ſanguine ipſius, ad demonſtrationem juſtitiæ ſuæ. *Cap.* 9. *v.* 22. Volens oſten-dere iram ſuam, pertulit multa lenitate vaſa iræ, coagmentata ad interitum.

[*e*] *Rom.* 9. *v.* 11. Vt propoſitum Dei fir-mum maneret, dictum eſt ei: Major ſerviet minori.

[*f*] R*om.* 11. *v.* 33. 34. ô profundas divitias &c.

SEDES huius loci propria est, *In V. T. Gen.* 25. *v.* 22. 23. *Exod.* 33. *v.* 16. & *seqq. Deut.* 7. *v.* 6. 7. 8. & *seqq. Esa.* 6. *cap. In N. T. Rom.* 8. *v.* 28. & *seqq. item* 9. 10. 11. *capp. Eph.* 1. *cap.*

LOCUS

LOCVS QVINTVS
De
CREATIONE.

HActenus de Decreto, sequitur ejus Exsecutio.

EXSECVTIO est (*a*) actio Dei externa, quâ decretũ æternum in tempore exsequitur [*b*] ad gloriam suam [*c*] ideoque respondet decreto ipsius

[*a*] *Eph.* 1. *v.* 11. Omnia agit ex consilio voluntatis suæ. *Psal.* 115. *v.* 3. Quicquid voluit, fecit.

[*b*] *Prov.* 16. *v.* 4. Deus omnia fecit propter seipsum.

[*c*] *Act.* 4. *v.* 28. Congregati sunt, ut facerent quæcunque manus tua & consilium tuum prius prædestinavit, ut fierent.

Exsecutio [*a*] alia est Decreti Generalis, alia Specialis: [*b*] unde pendet distinctio Operum Dei in Naturæ & Gratiæ: sive in opera Creationis & Redemtionis.

[*a*] *Eph.*

[a] *Eph.* 1. *v.* 11. Sumus prædeſtinati ſecundum præſtitutũ ejus, qui agit omnia ex conſilio voluntatis ſuæ.

[b] *Pſ.* 19. *v.* 2. Cœlum enarrat gloriam Dei, & opus manuum ejus indicat expanſum eorum. & *v.*8. Doctrina Iehovæ integra eſt, reſtituens animam; teſtimonium Iehovæ verax, ſapientiam adferens imperito: &c. *Col.* 1. *v.* 15. 16. Eſt primogenitus omnis rei conditæ. Nam per eum condita ſunt omnia. *v.* 18. 20. Eſtque caput corporis, id eſt Eccleſiæ; per quem Pater ſibi reconciliavit omnia.

Exſecutio DECRETI GENERALIS eſt vel Creatio vel Providentia.

Neh. 9. *v.* 6. Iehova tu feciſti cœlos, terram, maria, & quicquid eſt in eis; & tu conſervas hæc omnia. *Col.* 1. *v.* 16. 17. Per eum condita ſunt omnia: & omnia per eum conſiſtunt.

CREATIO eſt (*a*) prima externa Dei actio, qua (*b*) in prin-

cipio temporis, (c) cœlum & ter-
ram cum omnibus, quæ in ijs sunt
creaturis, (d) nulla præexistente
materiâ, (e) ſolo verbo produxit.

(a) *Prov.* 8. *v.* 22. Poſſidebat me Iehova principio viæ ſuæ.

(b) *Gen.* 1. *v.* 1. In principio creavit Deus cœlum & terram.

(c) *Neh.* 9. *v.* 6. Tu ille Iehova ſolus es, tu feciſti cœlos, cœlos cœlorum & omnem exercitum eorum: terram & quicquid eſt in ea; maria, & quicquid eſt in eis.

[d] *Pſ.* 33. *v.* 9. Dixit & factum eſt; mandavit & exſtitit.

Efficiens creationis eſt [a] Deus, unus eſſentia, trinus perſonis; [b] Pater, (c) Filius & [d] Spiritus Sanctus.

[a] *Neh.* 9. v. 6. Tu ille Iehova ſolus es, tu feciſti cœlos, cœlos cœlorum &c. *Ier.* 10. *v.* 10. 11. 12. Dij iſti, qui non fecerunt cœlos & terram, perituri ſunt de terra. Iehova v. Deus verus eſt, Deus vivus, & Rex ſempiternus: Qui fecit terram virtute ſua, ſtabilit orbem habitabi-

lem ſa-

lem ſapientia ſua, & prudentia ſua extendit cœlos.

[b] *Act.* 4. *v.* 24. Domine [*ſcil.* Pater ex *v.* 25. 26. 27.] tu es Deus ille, qui feciſti cœlum & terram. 1. *Cor.* 8. *v.* 5. Nobis unus eſt Deus, Pater ille, à quo omnia, & nos in ipſo.

[c] *Ioh.* 1. *v.* 1. 3. In principio erat Sermo ille: omnia per hunc Sermonem facta ſunt, & abſque eo factum eſt nihil, quod factum ſit. *Col.* 1. *v.* 16. Per eum condita ſunt omnia, viſibilia & inviſibilia.

(*d*) *Gen.* 1. *v.* 3. Spiritus Dei incubabat ſuperficiei aquarum. *Pſ.* 33. *v.* 6. Verbo Iehovæ cœli facti ſunt, & Spiritu oris ejus omnis exercitus eorum.

Materia præexiſtens (*a*) nulla fuit. Hinc (*b*) mundus dicitur ex nihilo conditus. At quæ efformandis alijs corporibus ipſâ creatione producta fuit, (*c*) cœli, terræ, luciſque nominibus deſignatur.

(*a*) *Gen.* 1. *v.* 1. In principio creavit Deus cœlum & terram.

(*b*) *Heb.* 11. *v.* 3. Quæ cernimus non ſunt

ſunt ex apparentibus facta. 2. *Cor.* 4. *v.* 6. Deus dixit, ut ex tenebris lux ſplendeſceret.

(*c*) *Gen.* 1. *v.* 11. Herbaſcat terra. *v.* 14. Sunto luminaria in expanſo cœli. *v.* 20. Abunde progignunto aquæ. *v.* 24. producat terra animantia.

Forma Creationis conſiſtit [*a*] partim in potentiſſima rerum omnium productione, [*b*] partim in ſapientiſſima earundem diſpoſitione, atque etiam exornatione.

[*a*] *Pſ.* 33. *v.* 9. Dixit, & factum eſt; &c. *Ier.* 10. *v.* 12. Fecit terram virtute ſuâ.

[*b*] *Pſ.* 104. *v.* 24. Quam omnia ſapienter feciſti. *Ier.* 10. *v.* 12. Stabilit orbem habitabilem ſapientia ſua, & prudentia ſua extendit cœlos.

Finis creationis ſummus eſt [*a*] gloria Dei; (*b*) per declarationem cum ſapientiæ, tum potentiæ, tum denique bonitatis ejus; ſubalternus eſt (*c*) ipſiuſmet hominis utilitas ac felicitas.

[*a*] *Prov.* 16. *v.* 4. Deus omnia fecit propter

propter seipsum. *Ps.* 19. v. 1. Cœlum enarrat gloriam Dei.

(*b*) *Rom.* 1. v. 20. Ex rebus creatis pervidentur invisibilia Dei, æterna videlicet ejus tum potentia, tum divinitas.

(*c*) *Gen.* 1. v. 27. 28. 29. Creavit Deus hominem ad imaginem suam; & dixit eis: Implete terram, eamque subjicite, & dominamini in pisces maris, & volucres cœli: Ecce dedi vobis omnes herbas sementantes semen &c. *Psal.* 8. v. 5. Quid est mortalis, quod memor sis ejus? aut filius hominis, quod visites eum.

Effecta sunt (*a*) ipsæ Creaturæ, sive opera creationis, (*b*) distinctè, intra primos sex dies, producta.

[*a*] *Gen.* 2. v. 1. Ita perfecti sunt cœli & terra, & omnis exercitus illorum.

[*b*] *Exod.* 20. v. 11. Sex diebus perfecit Iehova cœlum ipsum, & terram, & mare, & quicquid est in eis.

Primi diei opera fuerunt: (*a*) cœlum, unà cum [*b*] cœlitibus Angelis: (*c*) terra, abysso aquarum circumdata; & (*d*) primæva Lux.

(*a*) *Gen.* 1. v. 1. In principio creavit Deus coelum.

(*b*) *Ps.* 148. *v.* 4. 1. 2. 5. Laudate Iehovam coeli cœlorum. Laudate eum cœlites. Laudate eum omnes angeli ejus. Quia ipso præcipiente, illicò creata sunt.

(*c*) *Gen.* 1. *v.* 1. 2. In principio creavit Deus cœlum & terram. Terra autem erat res inanis & informis, tenebræque erant in superficie abyssi.

[*d*] *Ibid.* *v.* 3. Dixit Deus, esto lux, & fuit lux. 2. *Cor.* 4. *v.* 6. Deus dixit, ut è tenebris lux splendesceret.

Secundi diei opera sunt: (*a*) Expansum, & per illud (*b*) aquarum superiorum sive nubium, ab inferioribus divisio.

[*a*] *Gen.* 1. *v.* 7. Fecit Deus expansum.

(*b*) *Ibid.* Quod distinguat inter aquas, quæ sunt infra expansum, & supra expansum; & fuit ita.

Tertij diei opera sunt [*a*] collectio aquarum inferiorum in alveos, sive maria: (*b*) exsiccatio terræ: (*c*) Germinum productio, & cum eâ

(*d*) Pa-

(*d*) Paradiſi plantatio.

(*a*) *Gen.* 1. *v.* 9. Dixit Deus, confluant aquæ iſtæ; quæ ſub hoc cœlo ſunt in locum unum.

(*b*) *Ibid.* Et conſpicua ſit arida, & fuit ita.

[*c*] *v.* 11. Herbaſcat terra herbulas, herbas ſementantes ſemen, & arbores fructiferas, edentes fructum, & fuit ita.

(*d*) *Gen.* 2. *v.* 8. Plantaverat Iehova Deus hortum in Heden.

Quarti diei opera ſunt Luminaria cœleſtia; Sol, Luna, & Stellæ.

Gen. 1. *v.* 14. 15. 16. Dixit Deus: ſunto luminaria in expanſo cœli, &c. & fuit ita. Fecit n. Deus duo illa luminaria magna, majus ad præfecturam diei, & luminare minus ad præfecturam noctis, atque ſtellas.

Quinti diei opera ſunt: Piſces & Aves.

Gen. 1. *v.* 20. 21. Dixit Deus: abundè progignunto aquæ reptilia animantia, & volucres volanto ſuper terram. Et creavit Deus cetos maximos, & animantia omnia repentia, quæ abundè progo-

nuerunt aquæ in ſpecie ipſorum: omnes volucres alatas in ſpecies ſuas.

Sexti diei opera ſunt: (*a*) Animalia terreſtria, & (*b*) Homo, ad Dei imaginem conditus, [*b*] diſtincto ſexu.

[*a*] *Gen.* 1. *v.* 24. Producat terra animantia in ſpecies ipſorum, pecudes & reptilia, beſtiaſque terrenas in ſpecies ſuas; & fuit ita.

(*b*) *v.* 26. 27. Poſtea dixit Deus: faciamus hominem ad imaginem noſtram, ſecundum ſimilitudinem noſtram; qui dominetur in piſces maris &c. Itaque creavit Deus hominem ad imaginem ſuam, ad imaginem Dei creavit eum.

[*c*] *Ibid.* Marem & fœminã creavit eos. *Cap.* 2. *v.* 7. Finxit Iehova Deus hominem de pulvere terræ, ſufflavitque in nares ejus halitum vitæ: ſic factus eſt homo anima vivens. *v.* 22. Exſtruxit Iehova Deus ex coſta illa, quam ſumſerat de Adamo, mulierem, eamque adduxit ad eum.

Subjectum creationis Occupans, & quaſi terminus ejus eſt (*a*) Mundus,

dus, partibus tribus, (*b*) cœlo, terra, & aquis conſtans. Recipiens Creaturarum eſt idem mundus, (*c*) pro vario partium ſitu, diverſas eis ſedes præbens: [*d*] à quibus etiam ipſæ creaturæ denominationem ſortiuntur.

[*a*] *Heb.* 11. *v.* 3. Per fidem intelligigimus compactum fuiſſe mundum verbo Dei.

[*b*] *Exod.* 20. *v.* 11. Sex diebus perfecit Iehova &c.

(*c*) *Gen.* 1. *v.* 28. Dominamini in piſces maris, in volucres cœli, & in omnes beſtias reptantes ſuper terram.

[*d*] *Phil.* 2. *v.* 10. Cœleſtia, terreſtria & ſubterranea.

Adjuncta creationis à Creatoris Dei (*a*) proprietatibus, præcipuè tamen ab ejus ſapientia, potentia, ac bonitate dependent & relucent. *Adjuncta creaturarum* ſunt [*b*] bonitas, [*c*] finitudo in loco & tem-

pore, & [*d*] mutabilitas.

[*a*] *Rom.* 1. *v.* 20. Ex rebus creatis pervidentur &c. 1. *Cor.* 1. *v.* 21. In Dei sapientia mundus non cognovit Deum, per istam sapientiam.

[*b*] *Gen.* 1. *v.* 31. Inspexit Deus quicquid fecerat: Ecce a. bonum erat valdè.

[*c*] *Gen.* 1. *v.* 1. In principio creavit Deus Cœlum & terram: *videl. intra primos sex dies.* *Neh.* 9. *v.* 6. Tu fecisti cœlos, cœlos cœlorum & omnē exercitum eorum; terram & quicquid est in ea; maria & quicquid est in eis.

[*d*] *Ps.* 102. *v.* 27. Ista peritura sunt, tu autem permanes: ista, *inquam*, omnia ut vestimentum veterascent, ut indumentum mutabis ea, & mutabuntur.

SEDES hujus Loci propria est *in* *V. T. Gen.* 1. & 2. *capp.* *Psal.* 104. & 148. *Prov.* 8. *cap.* *In N. T. Ioh.* 1. *v.* 1. 2. 3. 4. 5. *Act.* 17. *v.* 24. & *seqq.* *Col.* 1. *v.* 15. 16. 17.

LOCVS

LOCVS SEXTVS
De
PROVIDENTIA.

FUit Creatio. PROVIDENTIA est [a] altera externa Dei actio, [b] qua res à se creatas moderatur.

[a] *Ioh.* 5. *v.* 17. Pater meus operatur usque adhuc, & ego operor.

(b) *Dan.* 4. *v.* 35. Pro voluntate suâ facit in exercitu cœli, & habitatoribus terræ: neque est qui prohibeat manum ejus, aut dicat ei, quid facis?

Estque Communis vel Propria.

Psal. 8. *v.* 2. 3. 5. Iehova, Domine noster, magnificum est nomen tuum in universa terra! Ab ore infantium & lactentium fundasti robur. Quid est mortalis, quod memorsis ejus? *Psal.* 36. *v.* 7. Homines & jumenta conservas Iehova.

Communis dicitur, (a) qua mundum universum, & quæ in eo sunt aut fiunt, conservat & gubernat,

(b) ad

(*b*) ad suam gloriam & electorum suorum salutem.

[*a*] *Nehem.* 9. *v.* 6. Iehova, tu conservas hæc omnia. *Heb.* 1. *v.* 3. Sustinet omnia verbo suo potente. *Ps.* 135. *v.* 6. Quicquid placet sibi, Iehova facit, in cœlis ac in terra, per maria & omnes abyssos.

[*b*] *Prov.* 16. *v.* 4. Deus omnia fecit propter seipsum. *Rom.* 8. *v.* 28. Iis, qui diligunt Deum, omnia simul cooperantur in bonum.

Ejus *Efficiens* est Deus (*a*) Pater, (*b*) Filius, & (*c*) Spiritus Sanctus, à principio rerum usque ad finem continuè operans. Impulsiva est (*d*) placitum ipsius in creaturis, tanquam operibus suis. Instrumenta sunt ipsæ creaturæ (*e*) supremi moderatoris administræ, pro voluntate ipsius.

(*a*) *Ioh.* 5. *v.* 17. Pater meus operatur usque adhuc.

[*b*] *Heb.* 1. *v.* 3. Filius sustinet omnia verbo suo potente.

(*c*) *Iob.*

[c] *Iob.* 33. v. 4. Spiritus Dei fecit me, & adflatus omnipotentis vitam indidit mihi.

[d] *Gen.* 1. v. 31. Inſpexit Deus quicquid fecerat, ecce a. bonum erat valdè. *Dan.* 4. v. 35. Pro voluntate ſua facit &c.

[e] *Hos.* 2. v. 21. 22. Ego exaudiam cœlos, & ipſi exaudient terram, & terra exaudiet frumentum & muſtum & olerum, & iſta exaudient Iiſrehelem. *Heb.* 1. v. 14. Angeli ſunt miniſtratorij Spiritus. *Rom.* 13. v. 4. Magiſtratus Dei miniſter eſt. *Ioel.* 2. v. 11. Inſecta copiæ Iehovæ, perdendis frugibus.

Materia circa quam ſeu objectum Providentiæ Communis ſunt (*a*) omnes omninò res, (*b*) maximæ, (*c*) medioxumæ, (*d*) minimæ; ſive (*e*) neceſſariæ, (*f*) ſive contingentes, (*g*) ſive liberæ; harum (*h*) actiones, (*i*) paſſiones, & (*k*) eventus.

(*a*) *Pſ.* 24. v. 1. Iehovæ eſt terra, & quod implet eam; orbis terrarum, & qui habitant in eo.

[b] *Iob*.28.*v*.24.25.26. Deus intuetur in extremitates terræ, sub omnibus cœlis videt: aptando pondus aeri, & apponendo aquas ex mensura; faciendo pluviæ statutum, & viam fulgetro tonitruum.

[c] *Psal*. 113.*v*.6.7. Iehova dimittit oculos videndo in cœlis & in terra. Erigit è pulvere tenuem, è sterquilinijs elevat egentem. *v*.9. Facit quæ sterilis erat in familia, sedeat mater liberorum læta.

[d] *Matt*. 10. *v*. 29. 30. Nonne duo passerculi assario veneunt?Et tamen nè unus quidem ex ijs cadit in terram sine Patre vestro. Vestri vero etiam pili capitis omnes numerati sunt.

[e] *Psal*. 104. *v*. 13. 14. Irrigat montes è cœnaculis suis, ut à fructu operum suorum satietur terra. Faciens ut germinet fœnum ad jumentum, & herba ad hominis usum: educendo cibum è terra.

[f] *Exod*. 21.*v*.13. Si tamen non quæsierit (*scil. cædem proximi*) sed Deus ipse objecerit manui ejus; constituam tibi locum, quo ille confugiat. *Prov*. 16. *v*.33. In gremium conjicitur sors; à Iehova autem est tota ratio ejus.

(g) *Prov*. 16. *v*. 1. 9. Penes hominem sunt dispositiones cordis: Sed à Iehova

est

est sermo linguæ. Animus hominis excogitat viam suam, sed Iehova statuit gressum ejus.

[h] *Act.* 17. v. 28. In Deo vivimus, movemur & sumus. *Phil.* 2. v. 13. Deus efficit & velle, & agere.

(*i*) 1. *Pet.* 4. v. 19. Qui malis afficiuntur ex voluntate Dei, tanquam fideli conditori commendent animas suas benè agendo.

[*k*] *Psal.* 118. v. 22. & *Matt.* 21. v. 42. Quem lapidem reprobaverunt ædificantes, is factus est caput anguli. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. *Prov.* 16. v. 33. A Iehova est tota ratio sortis.

Forma duobus actibus describitur, (*a*) Conservatione & (*b*) Gubernatione.

[*a*] *Neh.* 9. v. 6. Tu conservas &c.
[*b*] *Dan.* 4. v. 35. Pro voluntate sua &c.

Conservatio est, qua Deus [*a*] res à se conditas sustentat & perpetuat: [*b*] alias in specie per successionem individuorum: (*c*)

alias

alias verò in ipsis Individuis.

(a) *Col.* 1. v. 16. 17. Omnia per eum condita sunt, & omnia per eum consistunt.

(b) *Gen.* 1. v. 28. Dixit Deus, fœtificate, augescite, implete terram. *Act.* 17. v. 26. Fecit ex uno sanguine totam gentem hominum.

(c) *Ier.* 31. v. 35. 36. Sic ait Iehova, qui disponit solem ad lucem interdiu; statuta lunæ & stellarum ad lucem noctu: Si amovebuntur statuta ista à conspectu meo; etiam semen Israelis cessabunt esse gens in conspectu meo.

Gubernatio est, qua [a] Deus res omnes & singulas cujuscunque generis, ad fines à se præstitutos, medios ultimumque, ordinat, dirigit, ac deducit: sed rursum (b) alia mediata, alia immediata.

(a) *Dan.* 4. v. 35. Pro voluntate sua &c. *Eph.* 1. v. 11. Omnia agit ex consilio voluntatis suæ. *Rom.* 11. v. 36. Ex eo, per eum, & in ipsum sunt omnia.

(b) *Deut.* 8. v. 3. *Matt.* 4. v. 4. Non solo

ſolo pane vivet homo, ſed ex quovis verbo prodeunte per os Dei.

Mediata eſt, quâ Deus in mundi gubernatione utitur (*a*) miniſterio cauſarum ſecundarum : idque [*b*] pro ſingularum conditione ac natura.

(*a*) *Hos.* 2. v. 21. 22. Ego exaudiam cœlos, &c. *Pſ.* 104. v. 13. 14. Facit ut germinet fœnum ad jumentum ; & herba ad uſum hominis, educendo cibum è terra. Et vinum, quod lætificat cor mortalis ; item panem, qui cor mortalis fulcit. *Pſal.* 91. v. 11. Angelis ſuis præcipiet de te, ut cuſtodiant te in omnibus vijs tuis.

[*b*] *Pſ.* 107. v. 7. Errantes deducit in rectam viam. v. 9. famelicos explet bono. v. 14. captivos educit è carcere. v. 20. ægrotos ſanat. v. 29. navigantibus tranquillat mare. v. 33. redigit flumina in deſertum, & proceſſus aquarum in ſiticuloſum ſolum. v. 34. terram fertilem in ſalſuginem. v. 40. effundit contemtum ſuper principes. v. 41.

collocat in edito egentem.

Immediata eſt, qua Deus per ſe ſolum immediatè operatur: ſive (a) abſque mediis, ſive [b] præter media, ſive etiam [c] contra ea agat.

(a) Rom. 4. v. 17. Vocat ea quæ non ſunt, tanquam ſint. Exod. 34. v. 28. Moſes 40. dies & 40. noctes cibum non comedit, & aquam non bibit.

[b] Num. 22. v. 30. Aſina loquitur. Ioh. 2. v. 9. Aqua mutatur in vinum.

[c] Ioſ. 3. v. 16. Aquæ Iordanis muri inſtar adſurgunt. 2. Reg. 6. v. 6. Ferrum natat. Dan. 3. v. 29. Ignis non urit.

Finis Providentiæ reſpectu Dei eſt (a) Gloria ipſius. Reſpectu noſtri [b] Conſolatio & ſalus Electorum.

[a] Prov. 16. v. 4. Omnia fecit Deus propter ſeipſum. Rom. 11. v. 36. Ex eo, per eum, & in ipſum ſunt omnia.

[b] Rom. 8. v. 28. Diligentibus Deum omnia ſimul cooperantur in bonum. Eſa. 54. v. 17. Nullum inſtrumentum formatum contra te proſperabitur.

Effecta ſunt (*a*) Res omnes conſervatæ; (*b*) varijſque modis, pro multiformi Dei ſapientia, gubernatæ. In quibus excellunt [*c*] Miracula, tum etiam alia extraordinaria Dei opera, ſive (*d*) beneficia, ſive (*e*) judicia ipſius.

[*a*] *Col.* 1. *v.* 17. Omnia per ipſum conſiſtunt. *Act.* 17. *v.* 28. In Deo vivimus &c.

[*b*] *Pſal.* 104. *v.* 34. Quam ampla ſunt opera tua ô Iehova! omnia ſapienter feciſti.

[*c*] *Pſ.* 72. *v.* 18. Benedictus Iehova Deus, qui facit mirabilia ſolus. *Ioh.* 3. *v.* 2. Nemo poteſt ſigna edere, quæ tu edis, niſi ſit Deus cum eo.

[*d*] *Pſ.* 136. *v.* 1. Celebrate Iehovam quia bonus eſt: quia in ſeculum durat benignitas ejus. *Sic deinceps.*

[*e*] *Pſ.* 119. *v.* 137. Iuſtus es, Iehova, & juſta ſunt judicia tua. *Apoc.* 16. *v.* 7. Etiam Domine Deus omnipotens, vera ſunt & juſta judicia tua.

Subjectum Materiâ providentiæ continetur.

Adjun-

Adjuncta ex Dei Providentiæ attributis dependent & cognoſcuntur. Eſt (*a*) ubique præſens, (*b*) ſapientiſſima, (*c*) liberrima, [*d*] juſtiſſima,& [*e*] optima; [*f*] efficaciſſima, [*g*] immutabilis, [*h*] nobis denique multis partibus incomprehenſibilis.

(*a*) *Pſ*. 139. *v*. 7. 8. Quo irem à Spiritu tuo? aut quo a facie tuâ fugerem? Si ſcanderem cœlos, illic es; aut ſtratum ponerem in inferno, ecce ades.

[*b*] *Iob*. 12. *v*. 13. Penes illum eſt ſapientia & fortitudo: illius eſt conſilium & intelligentia.

[*c*] *Dan*. 4. *v*. 35. Pro voluntate ſuâ, &c. *Ier*. 18. *v*. 6. Vt argilla in manu figuli, ita vos eſtis in manu mea.

(*d*) *Pſ*. 119. *v*. 137. Iehova, juſta ſunt judicia tua.

[*e*] *Deut*. 33. *v*. 4. Rupis illius opus eſt perfectum; Deus fortis, fidelis, & expers iniquitatis, juſtus & rectus eſt.

[*f*] *Pſ*. 115. *v*. 3. Quicquid voluit, fecit.

[*g*] *Eſa*.

[g] *Esa*. 46. v. 10. Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet.

(h) *Rom*. 11. v. 33. Quam imperscrutabilia sunt ejus judicia, & ejus viæ imperuestigabiles.

Talis est Communis Providentia. *Propria* vocatur, qua Deus creaturas intelligentes, [a] Angelos & [b] Homines, speciatim regit.

(a) *Heb*. 1. v. 14. Angeli sunt ministratorij Spiritus, qui ministerij causa emittuntur, propter futuros salutis hæredes.

(b) 1. *Tim*. 4. v. 10. Deus est servator [*vel potius* Conservator] omnium hominum, maximè verò fidelium. *Act*. 17. v. 27. 28. Non longe abest ab unoquoq; nostrûm. In ipso enim vivimus, movemur, & sumus.

Hæc ex objectis sic distinguitur, ut (*a*) alia sit bonorum, (*b*) alia malorum: Illa Providentia κατ' εὐδοκίαν seu beneplacitum: Ista κατὰ συγχώρησιν seu permissionem dici solet.

(a) Iac.

(*a*) *Iac.* 1. *v.* 17. omnis donatio bona omneque donum perfectum est superne à Patre luminum.

[*b*] *Iob.* 1. *v.* 21. Iehova dedit, Iehova abstulit. *Act.* 2. *v.* 23. Hunc Iesum definito consilio ac præcognitione Dei deditum cum accepissetis, manibus sceleratis cruci adfixum interemistis.

Prior est, quâ Deus bonum per se (*a*) vult, (*b*) efficit, (*c*) approbat, & (*d*) ad bonum finem dirigit, ac deducit.

(*a*) *Ps.* 11. *v.* 7. Iustus est Iehova, & quæ justa sunt diligit. Rectum adspiciet vultus ipsius.

(*b*) *Iac.* 1. *v.* 17. Omnis donatio bona, &c. 1. *Cor.* 4. *v.* 7. Quid habes, quod non acceperis?

(*c*) *Lev.* 18. *v.* 5. Homo qui fecerit ea, vivet per ea. *Luc.* 10. *v.* 28. Hoc fac, & vives.

(*d*) *Prov.* 16. *v.* 4. Omnia fecit propter seipsum.

Posterior est, quâ Deus malum sive peccatum (*a*) nec vult, nec [*b*] efficit aut adjuvat, neque [*c*] appro-

approbat; ſed [d] volens permittit, [e] efficaciter ordinat, ac [f] juſtè punit.

(a) *Pſ.* 5. *v.* 5. Non es Deus volens iniquitatem; *vel ut alij*, Certe non es Deus, qui delectetur improbitate. *Zach.* 8. *v.* 17. Omnia iſta, *ſcil. peccata*, ſunt, quæ odi, dictum Iehovæ.

(b) *Iac.* 1. *v.* 13. Nemo cum tentatur dicat à Deo tentor. Nam Deus tentari malis non poteſt; nec tentat quemquam.

(c) *Deut.* 27. *v.* 26. Maledictus omnis, qui non manſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis, ut faciat ea.

(d) *Pſ.* 81. *v.* 13. Permiſi eos ambulare ex ſententia animi ſui, dicens; abeant cum pravis conſilijs ſuis.

(e) 2. *Theſſ.* 2. *v.* 11. 12. Mittet eis Deus efficaciam erroris, ut credant mendacio: ut damnentur omnes, qui non crediderint veritati, ſed acquieverint in injuſtitia.

(f) *Rom.* 1. *v.* 31. Hoc eſt jus Dei, ut qui talia faciant, digni ſint morte.

Actus igitur Prouidentiæ divinæ circa malum ſive peccatum ſunt

triplices;

triplices; Permissio peccati, ej
Ordinatio sive Regimen, ac Vin
dicatio.

Permissio est, quâ [a] Deus pec
cata creaturarum intelligentium
non impedit, sed ab ipsis committi
& (b) cum sanctis operibus su
concurrere sinit.

[a] *Ps.* 81. *v.* 73. Permisi eos &c. *Heb*
14. *v.* 16. Præteritis ætatibus sivit Deu
omnes gentes suis ipsarum vijs ingredi.

[b] *Esa.* 10. *v.* 5. Assyrius virga ir
meæ, & baculus indignationis meæ. I
gentem hypocritam immittam ipsum
ipse verò non ita sibi proponit, & anim
ejus non ita cogitat; sed perdere est i
animo ejus. *Act.* 2. *v.* 23. Hunc Iesum
definito consilio &c.

Ordinatio est, qua Deus pecca
tis (*a*) certum modum statuit; n
(*b*) latius vagentur, [*c*] plus no
ceant, aut [*d*] diutius durent, quàm
ipsi visum: tum ea [*e*] quoque dirig
ac deducit ad bonum. (*a*

[a] *Act.* 4. *v.* 28. Congregati sunt ut facerent, quæ manus tua & consilium tuum prius prædestinavit, ut fierent.

[b] *Iob.* 1. *v.* 12. Ecce quæcunque sunt ei, in manu tua sunto: tantummodo in ipsum ne immittito manum tuam.

[c] *Cap.* 2. *v.* 6. Ecce eum in manu tua, veruntamen vitam ejus serva.

[d] *Act.* 2. *v.* 24. Fieri non poterat, ut Christus à morte retineretur, *scil: in sepulcro.*

[e] *Gen.* 50. *v.* 20. Vos quidem cogitaveratis adversus me malum, sed Deus cogitavit illud in bonum convertere. *Act.* 3. *v.* 17. 18. Scio vos per ignorantiam ista fecisse: Deus a. quæ prænunciaverat implevit.

Vindicatio denique est, qua peccata pœnis temporalibus & æternis justissimè punit.

Deut. 27. 26. Maledictus omnis &c. *Ezech.* 18. *v.* 4. Anima quæ peccat, ipsa morietur. *Rom.* 6. *v.* 23. Stipendium peccati mors est.

SEDES Loci hujus propria est, *in V. T. Jobi cap.* 38. 39. 40. 41. *Ps.* 91. 104. 105. 107. 136. *In* N. *T.* autem *Matth.* 6. & 10. *capp. Act.* 14. *v.* 15. & *seqq. cap.* 17. *v.* 24. & *seqq.* & passim.

LOCV

LOCVS SEPTIMVS
De
PECCATO
in genere & in specie.

COnsequentia Providentiæ Dei duo sunt: Peccatum & Pœna peccati.

Rom. 1. *v.* 31. Hoc est jus Dei, ut qui talia faciunt, digni sint morte. 2. *Thess.* 1. *v.* 6. Iustum est apud Deum, vicissim reddere ijs, qui adfligunt vos, afflictionem.

PECCATVM porrò bifariam consideratur, absolutè & relatè.

Peccatum ABSOLVTE est [*a*] ἀνομία sive discrepantia à Lege Dei, hoc est defectus naturæ & actionum in creaturis intelligentibus, [*b*] pugnans cum Lege Dei, [*c*] easdemque obligans ad pœnam, ex ordine justitiæ divinæ.

(*a*) 1. *Ioh.*

[a] 1 Ioh. 3. v. 4. Peccatum est Legis transgressio. Rom. 2. v. 23. Per legis transgressionem Deum adficis contumeliâ.

[b] Rom. 7. v. 23. Cerno aliam legem in membris meis, belligerantem adversus legem mentis meæ. Rom. 8. v. 7. Sensus carnis inimicitia est adversus Deum: legi enim Dei non subjicitur: nam nè potest quidem.

[c] Rom. 1. v. 31. Hoc est jus Dei, &c.

Efficiens Peccati sunt creaturæ intelligentes, (a) Angeli & [b] Homines, [c] deficientes à Deo & lege ipsius.

[a] 2. Pet. 2. v. 4. Angelis, qui peccaverunt, non pepercit.

[b] Rom. 3. v. 23. Omnes (*scil: homines*) peccaverunt, & deficiuntur gloria Dei.

[c] Rom. 3. v. 12. Omnes defecerunt, simul inutiles facti sunt.

Materia circa quam, sive objectum est [a] Lex Dei; sive [b] mentibus inscripta, sive [c] voce prolata, sive (d) tabulis consignata,

gnata: eaque tum (e) generalis, tum (f) ſpecialis.

[a] 1. *Ioh.* 3. v. 4. Peccatum eſt Legis tranſgreſſio.

(b) *Rom.* 2. v. 14. 15. Quum gentes, quæ legem non habent, natura quæ legis ſunt faciant; iſti, legem non habentes, ſibi ipſis ſunt lex. Vt qui oſtendant opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, unà teſtimonium reddente ipſorum conſcientia, & cogitationibus ſe mutuò accuſantibus, aut etiam defendentibus.

(c) *Exod.* 20. v. 1. Elocutus eſt Deus omnia verba hæc, dicendo.

(d) *Cap.* 32. v. 16. Tabulæ, *ſcil. legis*, erant opus Dei; & ſcriptura ſcriptura Dei erat, inſculpta tabulis.

[e] *Eph.* 5. v. 2. Ambulate in charitate. v. 3. Scortatio, & omnis impuritas, & avaritia, nè nominetur quidem inter vos.

[f] *Eph.* 5. v. 22. Vxores proprijs viris ſubjicite vos. v. 25. Viri diligite uxores veſtras. *Cap.* 6. v. 1. Liberi auſcultate in Domino Parentibus veſtris. v. 5. Servi auſcultate Dominis cum timore.

Forma eſt ipſa ἀνομία ſive diſcrepantia naturæ & actionum à Lege

Dei, & pugnantia cum eâ.

1 *Ioh.* 3. v. 4. Peccatum est &c: Rom. 8. v. 7. Sensus carnis &c:

Finis respectu [*a*] Creaturarum peccantiũ est apparens aliquod bonum: respectu (*b*) Dei, gubernantis peccatum, est bonum verum a solidum, (*c*) ad gloriam ipsius a (*d*) salutem electorum pertinens. Ille finis per se, hic per accidens.

(*a*) *Ioh.* 16. v. 2. Veniet tempus, u quisquis occiderit vos, putabit se cultum præstare Deo.

(*b*) & (*c*). *Prov.* 16. v. 4. Deus omnia fecit propter seipsum, etiam impium a diem mali.

[*d*] *Gen.* 50. v. 20. Vos cogitaveratis adversus me malum; Deus a. cogitavit illud in bonum convertere.

Effectum peccati est (*a*) reatus iræ Dei, & ex eo (*b*) pœnæ, tam temporales, quam æternæ.

(*a*) *Rom.* 1. v. 31. Hoc est jus Dei & Cap. 5. v. 16. Reatus est ex unâ offensâ a

condemnationem, *v.* 18. per unam offensam reatus venit in omnes homines ad condemnationem.

[*b*] *Psal.* 5. *v.* 6. 7. Odisti omnes, qui operam dant iniquitati. Perditurus es loquentes mendacium. *Rom.* 6. *v.* 23. Stipendium peccati mors est.

Subjectum Recipiens indefinitum sunt Creaturæ intelligentes, (*a*) Angeli & Homines: definitum vero (*b*) natura & (*c*) actiones utrorumque.

[*a*] 1 *Ioh.* 3. *v.* 9. Qui dat operam peccato, ex Diabolo est; quoniam à principio Diabolus peccat.

[*b*] *Ioh.* 8. *v.* 44. Non est veritas in eo, *scil. Diabolo.* *Rom.* 7. *v.* 18. Novi non habitare in me, id est in carne meâ, bonum.

[*c*] 1 *Ioh.* 3. *v.* 9. A principio Diabolus peccat. *Rom.* 7. *v.* 8. Peccatum effecit in me totam cupiditatem.

Adjunctum Peccati dicimus, quod [*a*] mortale est natura, sed [*b*] gradu inæquale: (*c*) Veniale autem per accidens, quando propter

Christum credentibus remittitur.

[a] *Rom.* 6. v. 23. Stipendium peccati mors est.

[b] *Ioh.* 19. v. 8. Qui me tibi tradidit, majus peccatum habet.

[c] *Rom.* 8. v. 1. Nulla est condemnatio ijs, qui sunt in Christo Iesu.

Ita habet Peccatum in genere. In specie ex subjectis distinguitur in peccatum Angelorum & Hominum.

2. *Cor.* 11. v. 3. Serpens Evam seduxit calliditate sua. 1. *Ioh.* 3. v. 8. Qui dat operam peccato &c:

Peccatum Angelorum est [a] quorundam rebellio contra Deum: per quam à nativâ sua integritate & dignitate liberè prolapsi, [b] ex Angelis bonis mali; ex filijs Dei, hostes ejus perpetui facti sunt.

(a) 2. *Pet.* 2. v. 4. Angelis, qui peccaverunt, non pepercit. *Iud.* v. 6. Angelos qui non conservarunt originem suam, sed reliquerunt domicilium suum, judicii

magni

magni illius diei vinculis æternis ſub caligine reſervavit.

(b) *Ioh.* 8. *v.* 44. Ille *Diabolus* fuit homicida à principio, & in veritate non perſtitit: non eſt enim veritas in eo. Quotieſcunque loquitur mendacium, de ſuo loquitur; quia mendax eſt, & pater ille mendacij. 1. *Ioh.* 4. *v.* 8. A principio Diabolus peccat.

Peccatum Hominum aliud Primum eſt, aliud Ortum à primo.

Rom. 5. *v.* 12. Per unum hominem peccatum in mundum introijt: & *v.* 19. Per unius inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi.

Primum eſt (*a*) inobedientia (*b*) Primorum hominum, Adami & Evæ, in Paradiſo: qua (*c*) legem Dei, de fructu arboris ſcientiæ boni & mali non comedendo, [*d*] impulſu Diaboli, [*e*] tranſgreſſi ſunt.

(*a*) *Rom.* 5. *v.* 19. Per inobedientiam unius hominis &c.

[*b*] *Gen.* 3. *v.* 6. Mulier accepit de fru-

ctu & comedit, etiamque dedit comedendum viro suo secum, qui comedit.

(*c*) *Cap.* 2. *v.* 17. De fructu arboris scientiæ boni & mali nè comedas: nam quo die comederis de eo, utique moriturus es.

[*d*] *Cap.* 3. *v.* 4. 5. Dixit serpens mulieri: Non utique moriemini. Novit enim Deus quo die comederitis aperturos se oculos vestros; & vos fore sicut Deos, scientes boni & mali.

[*e*] 1 *Tim.* 2. *v.* 14. Mulier seducta causa fuit transgressionis.

Ortum peccatum est aut Originale aut Actuale.

Rom. 5. *v.* 19. Per inobedientiam unius &c: *Cap.* 7. *v.* 8. Peccatum effecit in me totam cupiditatem.

Originale est (*a*) defectio omnium naturalium hæredum Adami (*b*) in lumbis ejus; & [*c*] inde secuta humanæ naturæ corruptio, (*d*) quæ impurâ generatione in [*e*] singulos propagatur.

[*a*] *Rom.* 5. *v.* 12. Per unum hominem pecca-

peccatum in mundum introijt. *v.* 18. Per unam offensam reatus venit in omnes homines ad condemnationem. *v.* 19. Per unius inobedientiam peccatores constituti sunt multi.

(*b*) *Rom.* 5. *v.* 12. In quo, *scil. Adamo*, omnes peccarunt, *&* 1. *Cor.* 15. *v.* 22. Omnes moriuntur, *h. e. in lumbis ejus: ex Heb.* 7. *v.* 9. 10.

(*c*) *Gen.* 5. *v.* 3. Adamus genuit filium ad similitudinem suam, ad imaginem suam. *Rom.* 7. *v.* 18. Novi non habitare in me, id est in carne meâ, bonum. *v.* 23. Cerno aliam legem in membris meis, belligerantem adversus legem mentis meæ.

(*d*) *Ioh.* 3. *v.* 6. Quod genitum est ex carne, caro est. *Psal.* 51. *v.* 7. In iniquitate genitus sum: & in peccato concepit me mater mea.

(*e*) *Rom.* 3. *v.* 10. Non est justus, ne unus quidem. *Eph.* 2. *v.* 3. Eramus naturâ filii iræ, sicut & cæteri.

Actuale est vitiositas actionis sive internæ sive externæ, è peccato Originali manans.

Matt. 15. *v.* 19. Ex corde egrediuntur cogitationes improbæ; Cædes, adulteria,

 scortatio-

ſcortationes, furta, falſa teſtimonia, m
ledicta. *Iac.* 1. *v.* 14. 15. Vnusquiſq
tentatur, dum à propria cupiditate a
ſtrahitur, & ineſcatur. Deinde cupidit
poſtquam concepit, parit peccatum
peccatum verò peractum gignit mortem

Hujus [*a*] variæ ſpecies referun tur in Scriptura, quas inter (*b*) gra viſſimum eſt peccatum in Spiritum Sanctum; reſipiſcentiæ, eoque e iam remiſſionis expers.

[*a*] *Rom.* 6. *v.* 12. Nè regnet peccatu in mortali veſtro corpore. 1. *Ioh.* 5. *v.* 1 16. Omnis injuſtitia peccatum eſt: Se eſt peccatum quod non eſt ad mortem, quod eſt ad mortem. *Pſ.* 19. *v.* 13. Erra quis intelligit? ab occultis meis munc me. 2. *Cor.* 7. *v.* 1. Purificemus no ab omni inquinamento carnis ac ſpiritu

[*b*] *Matt.* 12. *v.* 31. 32. Blaſphemia i Sp. S. non remittetur hominibus. Et qui quis locutus fuerit adverſus Sp. S. non re mittetur ei, neque in hoc ſeculo, nequ in futuro. *Heb.* 6. *v.* 4. 5. 6. Fieri non pe teſt, ut qui ſemel fuerint illuminati guſtaveríntque donum illud cœleſte, &

pa

ticipes facti fuerint Sp. S., gustaverintque bonum Dei verbum, ac virtutes futuri seculi: Si prolabantur, denuò renoventur ad resipiscentiam, ut qui rursum crucifigant sibi Filium Dei, & ignominiæ exponant.

SEDES hujus loci propria est *in V.T. Gen.* 3. *&* 6. *capp. Lev.* 26. *Deut.* 5. *&* 27. *Ps.* 10. 14. *&* 51. *In N.T. Joh.* 8. *v.* 44. 2. *Pet.* 2. *v.* 4. *Iud. v.* 6. *Rom.* 1. 2. 3. 5. *&* 7. *capp. Eph.* 2. *&* 4. *capp.*

LOCVS OCTAVVS

De

LIBERO ARBITRIO In Statu Peccati.

RElate spectatur peccatum in Libero Arbitrio, vires ejus in statu peccati amplius declarans.

Rom. 3. v. 10. & seqq. ad v. 19. Non est justus, ne unus quidem. Non est qui intelligat, non est qui exquirat Deum. Omnes deflexerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat quod bonum est, non est usque ad unum. Sepulchrum apertum guttur eorum, linguis suis ad dolum usi sunt, venenum aspidum sub labijs eorum. Quorum os diris & amarulentia plenum est. Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. Contritio & miseria in vijs eorum. Et viam pacis non cognoverunt. Non est timor Dei coram oculis eorum.

LIBERVM ARBITRIUM est facultas naturalis creaturarum intelligenti-

ligentium, maximè hominis peccato corrupti; qua circa bonum [*a*] naturale & morale externum aliquid, circa (*b*) Spirituale verò nihil poteſt, ſed tantum fertur ad malum: (*c*) utrumque tamen prævio mentis cæcæ judicio, liberè & ſine coactione vult & agit.

(*a*) *Rom.* 2, *v.* 14. 15. Cum gentes, quæ legem non habent, naturâ quæ legis ſunt faciant, iſti legem non habentes ſibi ipſis ſunt lex. Vt qui oſtendant opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, unà teſtimonium reddente ipſorum conſcientia, & cogitationibus ſe mutuo accuſantibus, vel etiam defendentibus.

(*b*) *Gen.* 6. *v.* 5. & 8. *v.* 21. Omne figmentum & cogitatio cordis humani tantummodo malum eſt omni tempore, inde à pueritia ipſius.

(*c*) *Rom.* 1. *v.* 31. Non ſolum ea, *ſcil. peccata*, faciunt, ſed etiam facientibus conſentiunt ultrò.

Hujus *Efficiens* Remota eſt (*a*) Deus, autor omnium facultatum,

actuum

actuumque naturalium, inprimis autem reliquiarum imaginis suæ in homine post lapsum: Proxima sunt ipsæ creaturæ intelligentes, præcipuè homines, [b] cœci mente, ac pravi voluntate.

[a] *Act.* 17. v. 28. In Deo vivimus, movemur, & sumus. *Ioh.* 1. v. 9. Illuminat omnem hominem venientem in mundum. *Iac.* 3. v. 9. Per ipsam, *scil. linguam*, execramur homines, ad Dei similitudinem factos.

[b] *Eph.* 5. v. 8. Eratis olim tenebræ. *Cap.* 4. v. 17. 18. 19. Gentes ambulant in vanitate mentis suæ, tenebris obscuratam mentem habentes, & alienati vitâ Dei propter ignorantiam, quæ est in ipsis per obdurationem cordis ipsorum. Qui posteaquam dedoluerunt, sese dediderunt lasciviæ, ad certatim patrandam omnem impuritatem.

Materia circa quam sive objectum est (*a*) tum bonum naturale ac morale externum, quo

[*b*] justi

(b) justitiam externæ disciplinæ dicimus: tum (c) malum, specie boni oblatum.

[a] Rom. 2. v. 14. 15. Quum gentes quæ &c.

(b) Phil. 3. v. 6. Quoad justitiam, quæ est in lege, irreprehensus.

[c] Ioh. 16. v. 2. Veniet tempus, cum quisquis vos interemerit, se putet cultum præstare Deo.

Forma ex actibus diversis circa diversa objecta cognoscitur. Etenim (a) bonum naturale ac morale externum liberè vult & eligit: sed ita, ut vel [b] vitio suo, vel (c) impulsu alieno, subinde impingat aut deficiat. Bonum verò (d) Spirituale, aut prorsus ignorat, aut patefactum sibi improbat & aversatur: præ quo (e) malum, sub specie boni, approbat, eligit, & persequitur.

[a] Rom.

(*a*) *Rom.* 2. *v.* 14. 15. Quum gentes &c:

(*b*) *Iac.* 3. *v.* 3. In multis impingimus omnes.

(*c*) 2 *Tim.* 2. *v.* 26. A Diabolo captivi facti ad ipsius libitum. 1 *Cor.* 16. *v.* 33. Mores bonos commercia corrumpunt mala.

(*d*) 1 *Cor.* 2. *v.* 14. Animalis homo non est capax eorum quæ sunt Spiritus Dei; sunt enim ei stultitia, nec potest ea cognoscere. *Matt.* 23. *v.* 37. Quoties volui te congregare, sed tu noluisti. *Rom.* 8. *v.* 7. Sensus carnis inimicitia est adversus Deum. Legi enim Dei non subjicitur: nam nè potest quidem.

(*e*) *Gen.* 9. *v.* 5. & 8. *v.* 21. Omne figmentum &c: *Iob.* 16. *v.* 2. Veniet tempus &c:

Finis est partim (*a*) gloria Dei per demonstrationem bonitatis, justitiæ, & judicii ipsius, partim (*b*) societatis humanæ conservatio: partim denique (*c*) creaturarum peccantium ἀναπολόγησις, & justa damnatio.

(a) *Prov.* 16. *v.* 4. Deus omnia fecit propter seipsum, etiam impium ad diem mali.

(b) *Rom.* 2. *v.* 14. 15. Quum gentes &c:

(c) *Rom,* 1. *v.* 20. Ad hoc, ut sint inexcusabiles: propterea quod, quum DEum cognoverint, tamen ut DEum non glorificaverunt.

Effecta sunt, alia (a) bona, videl. opera justitiæ civilis seu disciplinæ externæ in non renatis; alia (b) mala, nempe peccata per se, vel per accidens, libera peccantium voluntate patrata.

(a) *Rom.* 2. *v.* 14. 15. Quum gentes &c: *Phil.* 3. *v.* 6. Quoad justitiam &c.

(b) *Rom.* 1. *v.* 31. Non solum ea faciunt &c: *cap.* 14. *v.* 23. Quicquid ex fide non est, peccatum est.

Subjectum Recipiens sunt creaturæ intelligentes, (a) Diaboli & (b) homines peccatores in statu peccati, maxime (c) adulti, sana mente præditi.

(a) Ioh. 8. v. 44. Vos ex Patre Diabolo estis, & cupiditates Patris vestri vultis explere. Ille fuit homicida à principio.

(b) Rom. 3. v. 10. & seqq. Non est justus, &c: Eph. 2. v. 1. Eramus mortui in lapsibus & peccatis.

(c) Rom. 5. v. 14. Regnavit mors ab Adamo usque ad Mosen, in eos etiam, qui non peccaverunt ad similitudinem transgressionis Adami. Cap. 1. v. 28. 18. Non visum est eis Deum in notitiâ retinere: Dei veritatem in injustitia detinent.

Adjuncta tria sunt: I. quod est (*a*) dependens, subjectum Providentiæ Dei. II. [*b*] servum peccati. III. etiam [*c*] pravitate sua inemendabile, naturâ.

(a) Prov. 21. v. 1. Vt rivi aquarum, sic cor Regis est in manu Iehovæ; quocunque vult inclinat eum.

(b) Ioh. 8. v. 34. Qui dat operam peccato, servus est peccati.

[c] Ier. 13. v. 23. Si potest AEthiops mutare pellem suam, aut pardus liven...

tes maculas suas; etiam vos potestis benefacere, edocti malefacere. *Matt.* 7. v. 18. Non potest arbor mala bonos fructus ferre.

SEDES hujus loci propria est *in V. T. Gen.* 6. *cap. Ps.* 10. 14. & 53. *Esa.* 1. *In N. T. Rom.* 1. 2. 3. & 7. itemq; *Eph.* 2. & 4. *capp.*

LOCUS

LOCVS NONVS

De

POENA PECCATI.

REstat Poena peccati, quæ est passio, à Deo, ex ordine justitiæ, inflicta peccatori, propter peccatum ipsius.

Rom. 1. v. 31. Hoc est jus Dei, ut qui talia faciunt digni sint morte. 2 *Theß.* 1. v. 6. Iustum est apud Deum vicissim reddere ijs, qui vos adfligunt, affictionem.

Efficiens Pœnæ (*a*) communiter est Deus, mundi Judex, (*b*) singulariter Filius Dei Jesus Christus Θεάνθρωπος, cui datum est omne judicium. Impulsiva externa [*c*] est ipsum peccatum, interna (*d*) justitia Dei vindicatrix. Ministri & instrumenta sunt [*e*] omnes creaturæ subservientes justitiæ Divinæ.

(*a*) *Gen.*

(*a*) *Gen.* 18. *v.* 25. An judex totius terræ non exerceret jus?

(*b*) *Ioh.* 5. *v.* 22. Pater omne judicium dedit filio.

[*c*] *Rom.* 1. *v.* 18. Retegitur ira Dei è cœlo adversus omnem impietatem & injustitiam hominum.

(*d*) 2 *Theſſ.* 1. *v.* 6. Iustum est apud Deum, &c:

[*e*] Angeli *Exod.* 12. *Eſa.* 38. Homines *Eſa.* 10. *Rom.* 13. Animata *Exod.* 8. *Num.* 11. & 21. & inanimata, Ignis *Gen.* 19. Aqua *Cap.* 7. Terra *Num.* 16.

Materia circa quam sive objectum, nec non subjectum Recipiens [*a*] primarium, sunt Creaturæ intelligentes, reæ peccati, nempe angeli & homines peccatores: [*b*] secundarium censentur reliquæ creaturæ, animatæ & inanimatæ, vanitati & corruptioni, hominis ob culpam, obnoxiæ.

(*a*) *Gen.* 2. *v.* 17. Quocunque die comederis, morte morieris. *Ezech.* 18. *v.* 4. Anima quæ peccavit, ipsa morietur.

(*b*) *Gen.*

(*b*) *Gen.* 3. *v.* 17. 18. Maledicta esto terra propter te, eaque spinam & carduum proferto tibi. *Rom.* 8. *v.* 20. Vanitati mundus hic conditus subjectus est, non sua sponte, sed propter eum, qui subjecit eum isti vanitati.

Forma est (*a*) privatio boni, & (*b*) inflictio passioque mali, [*c*] peccato analoga : idque (*d*) secundum ordinem justitiæ diuinæ, verbo nobis patefactum.

[*a*] *Hos.* 2. *v.* 9. 11. Recipiam frumentum meum tempore suo, & mustum meum tempestate sua, eripiamque lanam meam, & linum tecturum nuditatem ipsius; & abolebo omne gaudium ejus. 1. *Sam.* 16. *v.* 15. Spiritus Iehovæ recesserat à Saule.

[*b*] *Deut.* 28. *v.* 22. Percutiet te Iehova tabe, calidaque & æstuante febre. *v.* 28. Percutiet te Iehova amentia & cæcitate ac stupore cordis.

[*c*] *Luc.* 12. *v.* 47. 48. Servus sciens voluntatem Domini, & non faciens, cædetur multis plagis: nesciens paucis.

[*d*] *Rom.* 1. *v.* 31. Hoc est jus Dei &c

Fini

Finis quoad Deum est (*a*) declaratio justitiæ, potentiæ, nec non veritatis ipsius; quoad causas ministras (*b*) integritas externæ disciplinæ, vel etiam (*c*) tyrannica animi libido.

[*a*] *Rom.* 1. *v.* 18. Retegitur ira Dei è cœlo. *Cap.* 9. *v.* 22. Volens ostendere iram suam, & notam facere potentiam suam, pertulit multa lenitate vasa iræ. *Ps.* 51. *v.* 5. Id agnosco; ut justificeris in sermonibus tuis, purus sis, quando tu judicas.

[*b*] *Rom.* 13. *v.* 3. Magistratus non sunt metui bonis operibus, sed malis. 1. *Pet.* 2. *v.* 14. Ad ultionem facinorosorum, & laudem bene agentium.

(*c*) *Esa.* 10. *v.* 7. Ipse non ità sibi proponit, & animus ejus non ita cogitat, sed perdere est in animo ei, & exscindere gentes non paucas.

Effecta generatim ex finibus perspiciuntur.

Confer Lev. 26. *Deut.* 27. & 28. *capp.*

Subjectum ipsa materia fuit expressum.

Adjuncta

Adjuncta tria ſunt: I. eſt (*a*) juſtiſſima. II. [*b*] infinita duratione. III. [*c*] gradu diſpar & inæqualis.

[*a*] *Pſ.* 119. *v.* 137. Iuſtus es Iehova, & juſta judicia tua.

[*b*] *Eſa.* 66. *v.* 24. & *Marc,* 9. *v.* 44. Vermis eorum nunquam morietur, ignis nunquam exſtinguetur.

[*c*] *Matt.* 11. *v.* 24. Terræ Sodomorum tolerabilior erit conditio in die judicij quam tua.

Porrò diſtinguitur Pœna peccati ex ſubjectis Recipientibus, in Pœnam Angelorum & hominum.

Matt. 25. *v.* 41. Abite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & angelis ejus.

Pœna Angelorum eſt eorum abjectio ex domicilio & felicitate cœleſti in Gehennam ignis æterni.

2 *Pet.* 2. *v.* 4. Deus Angelis, qui peccaverunt, non pepercit, ſed in tartarum detruſos, catenis caliginis tradidit, damnationi ſervatos.

Pœna Hominum alia eſt temporalis, alia æterna.

Matt. 20. v. 28. Ne timete vobis ab ijs qui trucidant corpus, animam a. non poſſunt trucidare: ſed timete potius eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in Gehenna.

Temporalis eſt, quam in hâc vitâ luunt, circa animæ, corporis, & externa bona.

Deut. 28. v. 28. Percutiet te Iehova amentiâ. v. 22. percutiet te Iehova tabe. &c. v. 16. Maledictus corbis tuus, & mactra tua.

Ab eâ tamen excipiuntur *Afflictiones temporales* fidelium: quæ non ſunt (*a*) pœnæ peccati propriè dictæ; ſed vel (*b*) παιδεῖαι paternæ caſtigationes delictorum; vel (*c*) δοκιμασίαι explorationes virtutum; vel (*d*) μαρτύρια teſtimonia doctrinæ, etiam ſanguine ſancita.

(*a*) *Rom.* 8. v. 1. Nulla eſt condemnatio

mnatio ijs qui sunt in Christo Iesu.

(*b*) 1. *Cor.* 11. *v.* 32. Dum judicamur à DOMINO castigamur, nè cum mundo condemnemur.

[*c*] *Iac.* 1. *v.* 3. Scientes exploratio nem fidei vestræ efficere tolerantiam.

(*d*) *Ps.* 44. *v.* 23. Propter te occidimur quotidiè; æstimamur ut pecudes mactandæ.

Æterna est æterna condemnatio impiorum post hanc vitam, in inferno; qua separati à beata Dei communione, cum Diabolo & angelis ejus, infinitis cruciatibus anima pariter & corpore subjicientur, & continenter æternumque torquebuntur.

Matt. 25. *v.* 41. Abite à me &c: Ca 10. *v.* 28. Timete eum, qui potest &

SEDES Loci hujus propria est *V. T. Gen.* 3. *Lev.* 26. *Deut.* 27. & 28 *In N. T. Matt.* 25. *Luc.* 16. *Rom.* 5 *v.* 12. & *seqq.* 2. *Thess.* 1. 2. *Pet.* 3 *Apoc.* 20. & 22. *capp.*

LOCV.

LOCUS DECIMUS
De
LEGE DEI.

HUcusque fuit Exsecutio Decreti Generalis, in Creatione & Providentia.

Succedit *Exsecutio* DECRETI SPECIALIS sive *Prædestinationis*; inprimis quod Hominum *Electionem* vel *Reprobationem* attinet.

Rom. 9. v. 18. Miseretur cujus vult, quem vult indurat. *Matt.* 11. v. 25. 26. Gloriam tibi tribuo Pater, Domine coeli & terræ, quod hæc occultaveris sapientibus & intelligentibus, & ea retexeris infantibus. Etiam Pater, ita placuit tibi.

Illâ Electi ad vitam æternam redimuntur à peccato & morte, per Christum.

Gal. 3. v. 13. Christus nos redemit ab

exsecratione legis, dum pro nobis factus est exsecratio. *Apoc.* 5. *v.* 9. Redemisti nos Deo per sanguinem tuum, ex omni tribu, & linguâ, & populo, & natione.

Istâ Reprobi aut (*a*) relinquuntur in statu peccati, aut (*b*) vocati in statum gratiæ (*c*) ex eo relabuntur, & (*d*) æternum pereunt. Utrumque cum partim ex antedictis, partim ex deinceps dicendis abundè liqueat, nihil opus de ijs agere sigillatim.

(*a*) *Act.* 14. *v.* 16. Præteritis ætatibus sivit Deus omnes gentes suis ipsarum vijs ingredi.

(*b*) *Matt.* 20. *v.* 16. & *cap.* 22. *v.* 14. Multi sunt vocati, pauci electi.

[*c*] 2. *Pet.* 2. *v.* 21. 22. Melius fuisset eis non cognovisse viam justitiæ, quam cognitâ eâ regredi à sancto præcepto sibi tradito. Sed accidit eis, quod vero proverbio dici solet: Canis reversus est ad suum ipsius vomitum, & sus lota ad volutabrum cœni.

(*d*) *Ioh.* 3. *v.* 36. Qui non credit Filio, non

non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.

Quare Exsecutionem ELECTIONIS potissimum pertexemus; unde *Opera Gratiæ* sive *Redemptionis* exsurgunt.

Rom. 8. v. 29. 30. Quos prædestinavit, hos vocavit, justificavit, glorificavit. *Eph.* 2. v. 8. Gratiâ servati estis, per fidem.

REDEMTIO est [*a*] gratuita Electorum liberatio à peccato, ejusque pœna: ac (*b*) restitutio justitiæ, sanctitatis, ac vitæ æternæ, per & propter Christum: quæ in (*c*) hac vita inchoatur, & in (*d*) altera consummatur.

(*a*) *Rom.* 3. v. 24. 25. Iustificantur gratis, ejus gratia, per redemtionem factam in Iesu Christo, quem præstituit DEus placamentum per fidem in sanguine ipsius. *Gal.* 3. v. 13. Christus nos redemit &c.

[*b*] 1. *Cor.* 1. v. 30. Christus Iesus factus est nobis à DEo sapientia, justitia, sanctifi-

ſanctificatio & redemtio.

[c] 1. Cor. 6. v. 20. Emti eſtis pretio. 1. Pet. 1. v. 18. 19. Redemti eſtis, non auro nec argento, ſed pretioſo ſanguine Chriſti.

[d] Luc. 21. v. 28. Attollite capita veſtra, quoniam appropinquat redemtio veſtra. Rom. 8. v. 33. Adoptionem exſpectamus, i. e. redemtionem corporis noſtri.

Hujus ſpectanda tam Præcedanea, quam Partes.

Præcedanea ſunt [a] Lex & Evangelium; [b] illa neceſſitatem redemtionis demonſtrans, [c] hoc modum ejus declarans.

(a) Ioh. 1. v. 17. Lex per Moſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum præſtita eſt.

[b] Rom. 3. v. 20. Ex operibus legis nulla caro juſtificabitur in conſpectu ejus: per legem n. eſt agnitio peccati.

[c] Rom. 1. v. 1. 2. 3. 4. Separatus ad prædicandum Evangelium Dei, quod ante promiſerat, de Filio ſuo Ieſu Chriſto, Domino noſtro. *Rurſum* v. 16 17. Evangelium eſt potentia ad ſalutem cuivis credenti. Iuſtitia enim Dei per illud revelatur de fide in fidem.

Le-

LEX Dei eſt (*a*) doctrina faciendorum & omittendorum, (*b*) à Deo tradita per Moſen: [*c*] obligans populum ipſius ad obedientiam, cum [*d*] promiſſione præmij erga obſervatores, & comminatione pœnæ adverſus tranſgreſſores.

[*a*] *Rom.* 3. *v.* 27. Lex operum, h. e. doctrina operum.

(*b*) *Ex.* 34. *v.* 27. Edixit Iehova Moſi, ſcribe tibi verba hæc. *Ioh.* 1. *v.* 17. Lex per Moſen data eſt.

(*c*) *Deut.* 12. *v.* 32. Vnamquamque rem quam ego præcipio vobis, eam obſervantes facite: Ne addito ei, neque detrahito ex ea. *Ezech.* 20. *v.* 19. Ego ſum Iehova Deus veſter, in præceptis meis ambulate, & jura mea obſervatote, & facite ea.

(*d*) *Deut.* 11. *v.* 26. 27. 28. Ego propono vobis hodie benedictionē aut maledictionē. Benedictionem, ſi auſcultabitis pręceptis Iehovæ Dei veſtri: Maledictionem, ſi non auſcultabitis præceptis Iehovæ Dei veſtri; ſed recedetis ab hac via, quam ego præcipio vobis hodie.

Efficiens principalis Legis eſt (*a*) ſupremus Legiſlator Deus; Minus principalis ſive adminiſtra ſunt, [*b*] S. Angeli; inprimis autem [*c*] vir Dei Moſes; quorum miniſterio fuit promulgata.

[*a*] *Ex.* 20. *v.* 1. Elocutus eſt Deus omnia verba hæc. *Iac.* 4. *v.* 12. Vnus eſt Legiſlator, qui poteſt ſervare & perdere.

(*b*) *Act.* 7. *v.* 53. Accepiſtis legem per diſpoſitionem Angelorum. *Gal.* 3. *v.* 19. Lex ordinata per angelos.

(*c*) *Ioh.* 1. *v.* 17. Lex data eſt per Moſen. *Gal.* 3. *v.* 19. Lex ordinata per manum Mediatoris ſive internuncij. *vide* *Moſis.*

Materia ex qua ſunt (*a*) variæ ſententiæ de rebus faciendis vel omittendis, (*b*) non modo externo opere, ſed etiam interna cordis obedientia.

(*a*) *Deut.* 30. *v.* 16. Præcipio tibi hodiè ut diligas Iehovam Deum tuum, ambulando in vijs ejus, & obſervando præ-

cept

cepta ejus, & judicia ejus. *Ps.* 147. *v.* 19. Indicat verba ſua Iacobo, ſtatuta ſua & jura ſua Iſraeli.

(*b*) *Matt.* 22. *v.* 37. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota cogitatione tua, & ex omnibus viribus tuis. 1. *Tim.* 1. *v.* 5. Finis mandati eſt charitas, ex puro corde, & conſcientia bona, & fide minimè ſimulata.

Forma duplex eſt: Una Intrinſeca, poſita (*a*) in ſententiarum illarum congruentia cum natura & voluntate Dei: Altera extrinſeca, in modo (*b*) Legiſlationis ac (*c*) Sanctionis conſiſtens.

(*a*) *Rom.* 7. *v.* 12. Lex ipſa ſancta, & præceptum illud ſanctum, & juſtum, & bonum. *Et v.* 14. Scimus legem eſſe ſpiritualem.

[*b*] *Deſcribitur Exod.* 19. & 20. *capp.*

(*c*) *Lev.* 18. *v.* 5. Qui fecerit ea homo, vivet in eis. *Deut.* 27. *v.* 26. Maledictus omnis, qui non manſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis, ut faciat ea.

Finis quoad (*a*)Deum est patefactio naturæ ac voluntatis ipsius, nec non supremæ potestatis, quam in populum suum, adeoque in omnes homines, tanquam creaturas suas obtinet. Quoad [*b*] nos est tum gubernatio hominum, tum aliorum ab alijs discretio, sive distinctio.

(*a*) *Ps.* 147. *v.* 19. Indicat verba sua &c. *Ezech.* 20. *v.* 19. Ego sum Iehova Deus vester &c.

(*b*) *Deut.* 4. *v.* 6. Hæc est sapientia vestra & prudentia vestra ante oculos populorum: qui audientes omnia statuta ista dicent; tantum gens ista maxima, populus sapiens est & prudens. & *v.* 8. Quæ gens maxima futura est? Cui sunt statuta & judicia justa, sicut est tota hæc lex, quam ego propono vobis hodie. *Ps.* 147. *v.* 20. Non sic fecit ulli genti, ideoque jura ista non noverunt.

Effecta sunt varij usus Legis, pro vario hominis statu distincti.

Rom. 7. *v.* 7. 8. Peccatum non cognovi nisi

nisi per legem. Nam ipsam quoque cupiditatem non nossem, nisi lex dixisset: Non concupisces. Sed peccatum, occasione per illud præceptum sumta, effecit in me totam cupiditatem. *Rurs.* v. 10. 11. Inventum est illud præceptum, quod erat ad vitam, mihi cedere ad mortem. Nam peccatum per illud præceptum occasione sumtâ, seduxit me, & per illud occidit.

Subjectum occupans (*a*) indefinitū est homo; (*b*) definitum populus Dei V. & N. T. *Recipiens* sunt [*c*] cum tabulæ & libri sacri; tum [*d*] mens ac voluntas humana, gratia Spiritus Sancti regenerantis renovatæ.

(*a*) *Rom.* 3. v. 19. Scimus, quæcunque lex dicit, iis qui sub lege sunt dicere, ut omne os obstruatur, & obnoxius fiat totus mundus condemnationi Dei.

(*b*) *Ps.* 147. v. 19. 20. Indicat verba sua &c. *Matt.* 28. v. 19. 20. Docete omnes gentes; docentes eos observare omnia præcepta quæ præcepi vobis.

(*c*) 2. *Cor.* 3. v. 7. Mortis ministerium in literis positū, & informatum in lapidibus.

 (*d*) Ier.

[d] *Ier.* 31. v. 32. Indam legem meam menti eorum, & cordi eorum inscribam eam.

Adjuncta tria sunt: I. Lex Dei est [a] sancta, justa ac bona. II. (b) immutabilis aut [c] mutabilis, pro voluntate ipsius. III. [d] universalis aut (e) particularis; prout omnes, aut aliquos duntaxat, obligat.

[a] *Rom.* 7. v. 12. Lex ipsa sancta, &c.

(b) *Matt.* 5. v. 18. Amen dico vobis, usque dum præterierit coelum & terra, jota unum, aut unus apex nequaquã præterierit ex lege, usque dum omnia facta fuerint.

[c] *Gal.* 3. v. 24. 25. Lex pædagogus noster fuit, in Christum respiciens. At postquam venit fides, non amplius sub Pædagogo sumus, *scil. lege.*

(d) *Rom.* 3. v. 19. Scimus quæcunque lex &c.

(e) *Ex.* 21. v. 2. Quum emeris servum Hebræum, sex annis serviet.

Species Legis divinæ censentur

tres;

tres; Moralis, Ceremonialis, & Judicialis.

Deut. 6. *v.* 1. Hoc est præceptum, statuta, judiciaque illa, quæ præcepit Iehova Deus vester. *Item v.* 20. Testimonia, statutaque, & judicia illa, quæ præcepit Iehova. *Rom.* 9. *v.* 4. Israelitarum sunt pacta, & legis constitutio, & cultus.

Moralis agit de (*a*) officijs perpetuis erga Deum & proximum; cujus (*b*) epitome est Decalogus, in duas tabulas divisus.

(*a*) *Matt.* 22. *v.* 37. 38. 39. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c: Istud est primum & magnum mandatum. Secundum autem est simile huic, Diliges proximum tuum, ut te ipsum.

(*b*) *Exod.* 31. *v.* 18. Dedit Mosi duas tabulas testimonij, tabulas lapideas, scriptas digito Dei. & *cap.* 34. *v.* 28. Inscripsit Iehova tabulis verba fœderis hujus, decem illa verba.

Ceremonialis agit de Ceremonijs sive ritibus populi Israelitici, circa cultum Dei externum in V. Testamento.

Eph. 2. v. 15. Lex mandatorum, quę in ritibus posita est. *Heb.* 10. v. 1. Lex umbram obtinet futurorum bonorum, non ipsam expressam formam rerum.

Iudicialis agit de gubernatione civili populi Dei, itidem in V. Testamento.

Exod. 21. v. 1. Hæc sunt judicia illa, quæ propones eis: *& quæ sequuntur.*

SEDES loci hujus propria est *in* V. T. *Exod.* 20. 21. *& seqq. capp. Deut.* 5. 6. *& seqq. capp. In* N. T. *Matt.* 5. 6. 7. *capp. Rom.* 7. 12. 13. *capp. & ad Gal.* 3. 4. *capp.*

LOCVS

LOCVS VNDECIMVS
De
EVANGELIO ET FEDERE EVANGELICO.

EVangelium est (*a*) doctrina de gratuita nostri reconciliatione cum Deo, Remissione peccatorum, regeneratione Spiritus, & vita æterna, per & propter Christum; [*b*] fidem in ipsum cum resipiscentia præcipiens, simulque promittens.

(*a*) *Rom.* 1. *v.* 16. 17. Evangelium est potentia Dei ad salutem omni credenti. Iustitia n. Dei per illud retegitur de fide in fidem, sicut scriptum est: Iustus ex fide vivet. 2. *Cor.* 5. *v.* 19. Deus erat in Christo reconcilians sibi mundum, non imputando eis offensas eorum, posuitque in nobis sermonem reconciliationis.

[*b*] *Marc.* 1. *v.* 15. Resipiscite & credite Evan-

Evangelio. *Act.* 20. *v.*20. Docui publicè & domatim, attestans Iudæis simul & Græcis conversionem ad Deum, & fidem, quæ est in Dominum nostrum Iesum Christum.

Et sub forma Federis Evangelici luculentissimè in Scriptura proponitur & explicatur.

Vide Gen. 17. *Ier.* 31. *&* 32. *Heb.* 8. *cap.*

Est autem *Fedus Evangelicum* [*a*] pactum gratuitum inter Deum offensum, & hominem offendentem, Christo θεανθρώπῳ mediatore, initum: [*b*] in quo Deus gratis, propter Christum, homini pollicetur Remissionem peccatorum, regenerationem Spiritus, & vitam æternam; (*c*) Homo vicissim, fretus eadem gratia, stipulanti Deo fidem & resipiscentiam addicit.

(*a*) *Ier.* 31. *v.* 31. 32. 33. 34. *Heb.* 8. *v.* 6. 8. 9. 10. 11. 12. Noster ille Pontifex eo præstantius ministerium sortitus est, quo

quo etiam præstantioris est pacti Mediator, quod præstantioribus promissis sancitum est. Nam incusans eos, inquit, Ecce dies venient, dicit Dominus, cum peragam cum domo Israelis, & cum domo Iuda pactum novum. Non secundum illud pactum, quod feci cum Patribus ipsorum, quo die prehendi manum ipsorum, ut educerem eos ex AEgypto; Nam ipsi non perstiterunt in illo meo pacto, & ego despexi eos, dicit Dominus. Quamobrem hoc est pactum, quod paciscar domui Israelis post dies illos, dicit Dominus: Indam legem meam menti eorum, & cordi eorum inscribam, & ero ipsis Deus, & ipsi erunt mihi populus. Neque docebunt singuli proximum suum, & singuli fratrem suum, dicentes: Cognosce Dominum: nam omnes cognoscent me, ab eo, qui pusillus fuerit inter eos, ad eum usq;, qui magnus fuerit inter eos. Ero n. propitius iniquitatibus eorum, & peccatorum ipsorum, & transgressionum ipsorum non recordabor amplius.

[b] *Ier.* 32. *v.* 40. 39. 38. Pangam ipsis fedus perpetuum, fore ut non avertam me à prosequendis ipsis, & reverentiam mei indam animo ipsorum, ut non

rece-

recedant à me. Indam n. illis cor unum, & viam unam, ad reverendum me omnibus diebus, ad bonum ipsorum & filiorum ipsorum post ipsos; denique erunt mihi populus, & ego ero ipsis Deus.

[c] *Gen.* 17. *v.* 1. Ego sum Deus fortis omnipotens, indesinenter ambula coram me, & esto integer. *Ps.* 27. *v.* 8. Tuum illud, requirite faciem meam, cogitat animus: faciem tuam Iehova requiro. *Hos.* 2. *v.* 23. Dicam ipsi, populus meus es, & ipse dicet, Deus mi.

Efficiens principalis Federis Euangelici est [a] Deus in Christo, mundum sibi reconcilians, & (b) cum eo Filius & Sp. S. sive tota SS. Trinitas, tribus personis sese clarissime patefaciens. Subordinatæ sunt: Impulsivæ, (c) Interna, gratuita Dei φιλανθρωπία & misericordia, & [d] Externa Christi Mediatoris satisfactio & intercessio: Instrumenta, [e] verbũ promissionis Evangelicæ, de Christo primum exhibendo, inde exhi-

exhibito, nec non (*f*) ſigilla ejus ſacramenta, vetera & nova: miniſtri deniq; omnes (*g*) præcones hujus promiſſionis in V. & N. T.

(*a*) *Gen.* 17. *v.* 1. Ego ſum Deus fortis omnipotens. *v.* 7. Stabilio fedus meum inter me & te, ac ſemen tuum poſt te, per ætates ſuas, ut fedus ſit perpetuum, me eſſe tibi Deum, & ſemini tuo poſt te. 2. *Cor.* 5. *v.* 19. Deus erat in Chriſto mundum ſibi reconcilians.

(*b*) *Heb.* 9. *v.* 15. Chriſtus novi pacti mediator eſt, ut morte ad redemtionem earum tranſgreſſionum intercedente, quæ fuerant ſub priore pacto, qui vocati erant promiſſam æternã hæreditatem acciperent. *Eſa.* 59. *v.* 21. Hoc erit fedus meũ cum iſtis, ait Iehova: Spiritus meus qui eſt in te, & verba mea quæ poſui in ore tuo; non recedent ex ore tuo, aut ex ore ſeminis tui, aut ex ore ſeminis ſeminis tui, ait Iehova, ex hoc tempore uſque in ſeculum.

[*c*] *Tit.* 3. *v.* 4. 5. 6. Poſtquam benignitas & erga homines amor apparuit ſervatoris noſtri Dei, Nõ ex operibus juſtis quę fecerimus nos, ſed ex ſua miſericordia ſervavit nos,

nos, per lavacrum regenerationis, renovationis Sp.S. Quem effudit super nos copiosè per Iesum Christum, Servatorem nostrum.

[*d*] *Heb.* 9. *v.* 15. Christus novi pacti mediator est. &c: *Cap.* 7. *v.* 22. 25. Tanto melioris pacti sponsor factus est Iesus. Vnde & servare perfectè potest eos, qui per ipsum accedunt ad Deum; semper vivens, ut interpellet pro eis.

[*e*] *Rom.* 1. *v.* 1. 2. 3. 4. Apostolus separatus ad prædicandum Evangelium Dei, (quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis Sanctis,) de Filio suo, facto ex semine Davidis secundum carnem; declarato Filio Dei potenter, secundum Spiritum Sanctificationis, per resurrectionem ex mortuis, nempe Iesu Christo Domino nostro.

(*f*) *Gen.* 17. *v.* 11. Circumcidetis carnem præputij vestri, ut sit signum federis inter me & vos. *Luc.* 22. *v.* 20. Hoc poculum est novum illud fedus, per sanguinem meum, qui pro vobis effunditur.

(*g*) *Rom.* 1. *v.* 2. Quod ante promiserat per Prophetas suos. 2. *Cor.* 3. *v.* 6. Deus fecit, ut idonei essemus ministri novi pacti, non literæ sed Spiritus.

Materi.

Materia ſunt partes inter ſe paciſcentes, interventu Mediatoris: Deus offenſus, Homo offendens, & Mediator θεάνθρωπος, offendentem cum offenſo reconcilians.

Gen. 17. *v.* 1. Ego ſum Deus fortis. &c. & *v.* 7. ſtabilio a. fœdus meum inter me & te, &c. 1. *Tim.* 2. *v.* 5. 6. Vnus eſt Mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus. Qui ſeſe dedit Redemtionis pretium pro quibuſvis.

Forma conſiſtit (*a*) in mutua partium obligatione; qua (*b*) Deus gratis promittit ac donat Remiſſionem peccatorum, regenerationem Spiritus, & vitam æternam: [*c*] Mediator gratis ſpondet & præſtat ſatisfactionem pro homine, ejuſque renovationem: (*d*) Homo verò Fidem & Reſipiſcentiam, in Federe requiſitam, per gratiam Sp. S. pollicetur, & reapſe implet.

[*a*] *Gen.* 17. *v.* 7. Stabilio fedus meum inter me & te. [*b*] *Ier.*

[b] *Ier*. 32. *v*. 40. 39. 38. Pangam ipsi &c. *Ezech*. 36. *v*. 25. 26. 27. Dabo vobis cor novum, & Spiritum novum ponam in medio vestri; & amovens cor lapideum carne vestra, indam vobis cor carneum. Et Spiritum meum ponam in medio vestri, quo faciam, ut in statutis meis ambuletis, & jura mea obseruetis, facientes ea; eritisq; mihi populus, & ego ero vobis Deus.

[c] *Heb*. 9. *v*. 15. Christus novi pacti mediator est, ut morte &c. Cap. 10. *v*. 7. 10. Ecce adsum, ut faciam, Deus, voluntatem tuam. Qua voluntate sanctificati sumus, per oblationem corporis Iesu Christi, semel factam.

[d] *Act*. 2. *v*. 41. Qui libenter receperunt sermonem, baptizati sunt, & additi Ecclesiæ. *Cap*. 8. *v*. 37. Credo Iesum Christum esse Filium illum Dei.

Finis est partim (*a*) gloria Dei, nec non (*b*) Christi Mediatoris, per declaratione͂ sapientiæ, φιλανθρωπίας ac Misericordiæ, Justitiæ & veritatis ipsius; partim hominis [*c*] salus & æterna beatitudo.

[a] 1. *Pet*. 2. *v*. 9. Vos estis genus electum, re

ctum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus quem ſibi Deus ut proprium vendicat; ut virtutes prædicetis illius, qui vos vocavit è tenebris in admirabilem ſuam lucem.

[b] *Phil.* 2. v. 9. 10. 11. Deus extulit Chriſtum in ſummam ſublimitatem, ac donavit ei nomen, quod eſt ſupra omne nomen: Vt ad nomen Ieſu omne genu ſe flectat, cœleſtium ac terreſtrium, & ſubterraneorum: Omniſque lingua profiteatur Ieſum Chriſtum eſſe Dominum, ad gloriam Dei Patris.

[c] *Pſ.* 33. v. 12. Beata gens cujus Iehova Deus eſt, populus quem elegit in poſſeſſionem ſibi. & 144. v. 15. Beatus populus, cujus Iehova eſt Deus.

Effecta ſunt [a] omnia Dei beneficia ex gratuita Electione in Chriſto manantia: (b) omnia item fidei ac reſipiſcentiæ officia, ſive opera, ab homine fideli præſtita.

[a] *Heb.* 8. v. 10. 11. 12. Hoc eſt pactum &c. 1. *Cor.* 1. v. 30. Chriſtus Ieſus factus eſt nobis ſapientia à Deo, juſtitia, ſanctificatio & Redemtio.

[b] *Luc.* 1. v. 72. 73. 74. 75. Memor

eſt

est pacti sui sancti; Et jurisjurandi, quod juravit Abrahamo Patri nostro, se daturum nobis; ut sine metu, è manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus ipsi cum sanctitate & justitiâ, in ipsius conspectu, cunctis vitæ nostræ diebus.

Subjectum occupans materia continetur. Recipiens sunt [*a*] omnes electi & fideles in V. & N. T. nullo sive [*b*] ætatis, sive [*c*] sexus discrimine.

[*a*] *Gen.* 17. *v.* 7. Stabilio fedus &c. *Rom.* 4. *v.* 11. 12. Abraham signum accepit circumcisionis, sigillum justitiæ fidei receptæ in præputio; ut esset Pater omnium credentium in præputio, imputata etiam ipsis justitia; Et pater circumcisionis, ijs *videl.* qui non solum sunt ex circumcisione, sed qui etiam incedunt per vestigia fidei Patris nostri Abrahami, quæ fuit in perputio.

[*b*] *Act.* 2. *v.* 39. Vobis facta est promissio, & liberis vestris.

(*c*) 2. *Cor.* 6. *v.* 18. Ego ero vobis pro Patre, & vos eritis mihi pro filijs & filiabus.

Adjuncta

Adjuncta censentur : quod [*a*] fedus substantia sive re unicum est: [*b*] modo a. administrationis quasi duplex apparet, Vetus & Novum: quorum illud (*c*) solis Judæis (*d*) obscurius, ac [*e*] minore cum gratiæ efficacia; hoc (*f*) omnibus promiscuè gentibus (*g*) clarius, (*h*) efficaciusque administratum fuit, & [*i*] administrabitur usque ad consummationem seculi.

[*a*] *Gen.* 17. *v.* 7. Stabilio fedus meum &c: ut sit fedus perpetuum, me esse tibi Deum, & semini tuo post te. *Act.* 15. *v.* 11. per gratiam Domini Iesu Christi credimus nos servatum iri, quemadmodum & illos, *scil. Patres nostros ex v.* 10.

(*b*) *Heb.* 8. *v.* 13. Dum novum dicit, antiquavit prius, *scil. vetus.*

[*c*] *Gen.* 17. *v.* 7. Stabilio &c: *confer antecedentia. Exod.* 19. *v.* 5. 6. Si sedulo attendetis voci meæ, & servabitis fedus meum, utique eritis mihi peculium præ

omnibus

omnibus alijs populis; nam mea est terra: vosque eritis mihi regnum sacerdotale & gens sancta.

(*d*) *Heb.* 10. *v.* 1. Lex umbram habe futurorum bonorum, non ipsam expressam formam rerum.

(*e*) *Gal.* 3. *v.* 24. Lex Pædagogus noster fuit in Christum respiciens. *Ioh.* 7. *v.* 39. Nondum erat Sp. S. quia Christus nondum erat glorificatus.

(*f*) *Matt.* 28. *v.* 19. *Marc.* 16. *v.* 15. Ite in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ, docentes omnes gentes.

(*g*) *Tit.* 2. *v.* 11. Illuxit gratia illa Dei salutifera quibusvis hominibus.

(*h*) *Ioh.* 7. *v.* 38. 39. Qui credit *in me* sicut dicit Scriptura, flumina aquæ vivæ fluent ex ventre ejus. Hoc a. dixit de Spiritu illo, quem accepturi erant credentes in eum. *Act.* 2. *v.* 17. Et erit ultimis temporibus, dicit Dominus, effundam de Spiritu meo in quamvis carnem.

(*i*) *Matt.* 28. *v.* 20. Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi.

SEDES Loci hujus propria est in *V. T. Gen.* 17. & *Ier.* 31. 32. *capp. Ezech.* 36. *In N. T. Heb.* 8. 2. *Cor.* 3. *Gal.* 3. & 4. *cap.*

LOCVS

LOCVS DVODECIMVS

De

PERSONA & OFFICIO CHRISTI.

SEquuntur *Partes Redemtionis*: quæ Acquiſitione ejus & Applicatione continentur.

Ioh. 10. *v.* 15. 28. Animam meam depono pro ovibus: & vitam æternam do eis. *Rom.* 4. *v.* 25. Ieſus Chriſtus traditus in mortem propter lapſus noſtros, & reſuſcitatus ad noſtri juſtificationem.

ACQVISITIO (*a*) facta eſt per Jeſum Chriſtum, Perſonâ θεάνθρωπον, Officio Mediatorem inter Deum & homines. Ut cognitionis Chriſti (*b*) duo ſumma capita conſtitui oporteat; unum de Perſona, alterum de Officio ipſius.

(*a*) *Rom.* 9. *v.* 5. Ex quibus (*ſcil. Iudæis*) eſt Chriſtus, quod ad carnem attinet: qui

est super omnes, Deus laudandus in secula. I. *Tim.* 2. *v.* 5. Vnus Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus.

(*b*) *Esa.* 9. *v.* 6. 7. Puer natus est nobis, filius datus est nobis, cujus humero ad-est principatus ipse; cujus nomen vocat Iehova admirabilem, consiliarium, Deum fortem robustissimum, Patrem æternitatis, Principem pacis, amplitudini illius principatus & pacis nullus erit finis. *Ier.* 23. *v.* 5. 6. Ecce dies venturi sunt, dictum Iehovæ, quibus excitabo David germen justum, qui regnabit Rex, secundabiturque, ac exercebit jus & justitiam in terra. Diebus ejus servabitur Iuda, & Israel habitabit securè; atque hoc nomen ejus est, quo vocabunt eum, ô *Iehova* justitia nostra. *Gal.* 4. *v.* 4. In plenitudine temporis emisit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum legi obnoxium ut eos, qui legi obnoxii erant, redimeret. I. *Tim.* 3. *v.* 16. Deus manifestus factus est in carne, justificatus est in Spiritu, conspectus est ab angelis, prædicatus est gentibus, fides illi habita est in mundo, sursum receptus est in gloriam.

PERSONA Christi (*a*) un-

eſt, & ſingularis, (*b*) duabus conſtans naturis, divina Filij Dei, & humana.

(*a*) 1. *Cor.* 8. *v*. 6. Vnus Dominus Ieſus Chriſtus. 1. *Tim.* 2. *v*. 5. Vnus Mediator &c.

(*b*) *Ioh.* 1. *v*. 14. Sermo ille (*ſcil. Deus, ex v.* 1.) factus eſt caro. *Rom.* 13. *v*. 4. Chriſtus ortus ex ſemine Davidis, ſecundum carnem, declaratus filius Dei potenter, ſecundum Spiritum ſanctificationis.

Divinam Naturam habet (*a*) à Patre, [*b*] per æternam generationem; ſecundum quam (*c*) Patri eſt ὁμοούσιος & æqualis.

(*a*) *Ioh.* 1. *v*. 14. Vnigenitus à Patre. *Heb.* 1. *v*. 5. Ego ero ei Pater, & ipſe erit mihi Filius.

(*b*) *Heb.* 1. *v*. 5. Filius meus es tu, ego hodie genui te. *Ioh.* 5. *v*. 26. Sicut Pater habet vitam in ſeipſo, ſic dedit & Filio habere vitam in ſeipſo.

(*c*) *Ioh.* 10. *v*. 30. Ego & Pater unum ſumus. *Phil.* 2. *v*. 6. Chriſtus, cum eſſet in forma Dei, non duxit rapinam parem eſſe cum Deo.

Humanam naturam habet (*a*) ex Matre Maria virgine, [*b*] per conceptionem ex Spiritu Sancto: [*c*] secundum quam similis est hominibus per omnia, [*d*] excepto peccato.

(*a*) *Matt.* 1. *v.* 16. Iacob genuit Iosephum virum Mariæ, ex qua genitus est Iesus ille, qui dicitur Christus: & *v.* 18. Quum mater ejus Maria desponsata esset Iosepho, priusquam ipsi convenissent comperta est prægnans esse è Sp. S. *Rursus v.* 22. 23. Totum hoc autem factum est ut impleretur, quod ait Dominus per Prophetam, dicentem; Ecce virgo illa prægnans erit, & pariet filium, & *vocabis* nomen ejus Emmanuel; quod est, si interpreteris, nobiscum Deus.

(*b*) *Ibid. v.* 18. Comperta est prægnans esse ex Sp. S. & *v.* 20. Quod in eâ genitum est, ex Sp. S. est.

(*c*) *Heb.* 4. *v.* 15. Debuit per omnia similis fratribus fieri. *Phil.* 2. *v.* 7. Ipse *Christus*, sese exinanivit, formâ servi acceptâ, similis hominibus factus, & habitu inventus ut homo.

(*d*) *Heb.* 4. *v.* 15. Absque tamen pec-

cat

cato. *Cap.* 7. *v.* 26. Talis enim nos decebat Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus.

Actus conceptionis illius sunt; Formatio humanæ naturæ, sanctificatio, & in personâ Filii Dei assumtio.

Luc. 1. *v.* 35. Sp. S. superveniet in te, & virtus altissimi inumbrabit te; propterea id etiam, quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.

Formatio humanæ naturæ est, qua [*a*] illa virtute Sp. S. absque interventu viri, (*b*) ex sanguine & substantia Virginis Mariæ, formata est.

(*a*) *Luc* 1. *v.* 34. 35. Quomodo erit istud, quandoquidem virum non novi? Spiritus S. superveniet in te, & virtus altissimi inumbrabit te. *Matt.* 1. *v.* 20. Quod in ea genitum &c.

(*b*) *Luc.* 1. *v.* 35. Quod ex te nascetur. *v.* 42. Fructus uteri tui. *Rom.* 1. *v.* 3. ortus ex semine Davidis, *scil. per Mariam.*

Sanctificatio est, quod in ipso conceptu (*a*) ab omni labe peccati Originalis, (*b*) cui Maria

erat obnoxia, eâdem Sp. S. Virtute segregata ac præservata fuit.

(*a*) *Luc.* 1. *v.* 35. Propterea id etiam, quod ex te nascetur Sanctum, Filius Dei vocabitur. *Heb.* 7. *v.* 27. Sanctus, innocens, impollutus.

(*b*) *Rom.* 5. *v.* 12. In quo, *scil. Adamo*, omnes peccarunt: *cap.* 3. *v.* 10. Non est justus, nè unus quidem. *Nec uspiam Maria excipitur.*

Assumtio denique est (*a*) qua λόγος, Filius Dei, in ipso formationis & sanctificationis momento, Naturam Humanam, propriæ ὑποστάσεως expertem, assumsit in unitatem suæ personæ: (*b*) ut λόγου adsumentis, & humanæ Naturæ adsumtæ una eademque sit ὑπόστασις, seu persona; extra quam ipsa nec subsistit unquam, nec subsistere potest.

(*a*) *Phil.* 2. *v.* 6. 7. Christus, cum esset in forma Dei, non duxit rapinam parem esse cum Deo: sed ipse sese exinanivit, forma

forma ſervi acceptâ, ſimilis hominibus factus. *Heb.* 2. *v.* 16. Non angelos, ſed ſemen Abrahæ adſumſit.

(*b*) *Ioh.* 1. *v.* 14. Sermo ille factus eſt caro, & commoratus eſt inter nos, (& ſpectavimus gloriam ejus, gloriam ut unigeniti egreſſi à Patre) plenus gratiæ ac veritatis. *Rom.* 1. *v.* 3. 4. Chriſtus ortus ſecundum carnem ex ſemine Davidis, declaratus Filius Dei potenter ſecundum Spiritum ſanctificationis.

Duæ igitur Naturæ Chriſti (*a*) unitæ ſive conjunctæ ſunt inſeparabiliter in una perſona, [*b*] abſque omni converſione, aut confuſione: [*c*] Salvis ac inter ſe diſtinctis earum eſſentijs, proprietatibus, & operationibus.

(*a*) *Act.* 20. *v.* 28. Deus acquiſivit Eccleſiam proprio ſanguine. 1. *Cor.* 2. *v.* 8. Dominum gloriæ crucifixerunt.

(*b*) *Phil.* 2. *v.* 6. 7. Chriſtus cum eſſet &c. *Heb.* 2. *v.* 16. Non angelos, ſed ſemen Abrahæ aſſumſit.

(*c*) *Rom.* 1. *v.* 3. 4. Ortus ex ſemine Davidis &c. 1. *Pet.* 3. *v.* 18. Morte adfectus car-

ctus carne, vivificatus autem Spiritu Marc. 2. v. 8. Agnovit Iesus Spiritu su eos ita ratiocinari. Ioh. 11. v. 15. Gau deo me illic non fuisse.

Ex hac unione pendet *Communicatio Idiomatum*; qua proprietates utriusque naturæ communes sunt toti Personæ Christi, & de ea verè ac realiter enunciantur.

Ioh. 3. *v.* 13. Nemo adscendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis qui est in cœlo. *Eph.* 4. *v.* 10. Qui descenderat, ipse est qui etiam adscendit, longè supra omnes cœlos. *Act.* 20. *v.* 28. Deus acquisivit &c. 1 *Cor.* 2. *v.* 8. Dominum gloriæ crucifixerunt.

Adjunctum Personæ Christi est *Status* ipsius, officio exsequendo accommodatus; isque duplex, Exinanitionis & Exaltationis.

Phil. 2. *v.* 6. 7. 8. 9. 10. 11. Christus, cum esset in forma Dei, non duxit esse rapinam, parem esse cum Deo: sed ipse sese exinanivit, formà servi acceptâ; similis hominibus factus: Et habitu inventus ut homo, ipse se submisit factus, patri obediens us-

que ad mortem, mortem autem crucis. Quapropter etiam Deus ipſum in ſummam extulit ſublimitatem, ac donavit ei nomen quod eſt ſupra omne nomen: Vt ad nomen Ieſu omne genu ſe flectat, cœleſtium, ac terreſtrium, & ſubterraneorum: Omniſque lingua profiteatur, Ieſum Chriſtum eſſe Dominum, ad gloriam Dei Patris. *Luc.* 24. *v.* 26. Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & introire in gloriam ſuam?

Prior eſt, in quo ſeipſum exinanivit, factus Patri obediens uſque ad mortem, mortem a. crucis.

Phil. 2. *v.* 6. 7. 8.

Alter eſt, in quo ad ſummam & ineffabilem gloriam evectus fuit.

Phil. 2. *v.* 9. 10. 11.

Vterq; ſuis gradibus ſubdiſtinguitur, qui ex Symbolo Apoſtolico noti ſūt.

Rom. 8. *v.* 34. Chriſtus eſt, qui mortuus eſt, imò verò qui etiam ſuſcitatus eſt; qui etiam eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. 1 *Cor.* 15. *v.* 3. 4. Tradidi vobis, Chriſtum mortuum eſſe pro peccatis noſtris, ſecundum

 ſcripturas:

scripturas; Et sepultum fuisse & suscitatum tertio die, secundum Scripturas.

Hæc de Persona Christi. OFFICIUM ejus est (*a*) functio Mediatoria, quam ipse de voluntate Patris, ad homines peccatores, sibi datos, Deo reconciliandos ac salvandos, spontè suscepit: & [*b*] secundum utramque naturam, servatis cuique suis proprietatibus, (*c*) solus peregit, ac peragit.

(*a*) 1. *Tim.* 2. *v.* 5. 6. Vnus Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus; Qui sese ipse dedit Redemtionis pretium prò quibusvis. *Matt.* 20. *v.* 28. Filius hominis non venit ut sibi ministretur, sed ut ministret, detque animam suam in redemtionis pretium pro multis. *Heb.* 10. *v.* 9. Ecce adsum, ut faciam, Deus, voluntatem tuam.

[*b*] *Act.* 20. *v.* 28. Deus acquisivit &c. 1. *Ioh.* 1. *v.* 7. Sanguis Iesu Christi, Filij Dei, mundat nos ab omni peccato. 1. *Petr.* 3. *v.* 18. Morte affectus carne, vivificatus autem Spiritu.

[*c*] *Act.*

[c] *Act.* 4. v. 12. Non est in alio quoquam salus: nec aliud nomen est sub cœlo, quod datum sit inter homines, per quod nos oporteat servari. *Ier.* 30. v. 21. Erit magnificus ejus [*Christus*] ex ipso, & dominator ejus è medio ipsius prodibit, quem jubebo accedere, ut appropinquet ad me: nam quis ille est, qui spondeat cum animo suo, se appropinquaturum ad me? dictum Iehovæ.

Efficiens [a] proxima hujus officij est ipse Christus, Mediator θεάνθρωπος, secundum utramque naturam. Impulsiva est (b) partim voluntas & ordinatio Patris, partim etiam[c] unctio Sp. Sancti, donis necessarijs, ijsque excellentissimis, in humanam Christi naturam collatis, testata.

[a] *Matt.* 1. v. 21. Ipse servabit populum suum à peccatis ipsius. 1. *Tim.* 2. v. 5. 6. Vnus Mediator &c.

[b] *Heb.* 10. v. 5. Sacrificium & oblationem noluisti, corpus a. aptasti mihi. v. 7. Ecce adsum ut faciam, Deus, voluntatem

tatem tuam. *Ioh.* 10. *v.* 36. Me Pater sanctificavit, & misit in mundum.

(c) *Ps.* 45. *v.* 8. *Heb.* 1. *v.* 9. Vnxit te, ô Deus, Deus tuus, oleo exsultationis supra consortes tuos. *Act.* 10. *v.* 38. Iesum à Nazareth unxit Deus Sp. Sancto & potentia.

Materia circa quam, sive objectum, sunt partes inter se dissidentes, Deus offensus, & homines offendentes, reconciliandi Deo.

Esa. 59. *v.* 2. Iniquitates vestræ disterminant inter vos & Deum vestrum. 1 *Tim.* 2. *v.* 5. Vnus Mediator Dei & hominum &c.

Forma posita est in actibus Mediationis, (*a*) partim apud Deũ, partim apud homines, præstitis aut præstandis: (*b*) è quibus exsistunt diversæ sive partes sive species officij ipsius: Prophetia, Sacerdotium, & Regnũ.

(*a*) 1 *Tim.* 2. *v.* 5. Vnus Mediator &c. *Heb.* 9. *v.* 15. Ob id novi pacti Mediator est, ut morte ad redemtionem earum transgressionum intercedente, quæ fuerant sub

rant ſub priore pacto, qui vocati erant, promiſſam æternã hæreditatẽ acciperent.

(*b*) *Pſ.* 2. *v.* 6. 7. 8. Ego unxi Regem meum ſuper Zionem, montem ſanctitatis meæ. Decretum enarraturus ſum: Iehova dixit mihi, Filius meus es, ego hodie genui te. Pete à me, & donabo gentes in poſſeſſionem tuam: & fines terræ jus poſſeſſionis tuæ. *Heb.* 1. *v.* 1. 3. Deus ultimis temporibus locutus eſt nobis in Filio; qui purificatione peccatorum noſtrorum per ſeipſum facta, ſedit ad dextram Majeſtatis illius, in locis excelſiſſimis.

Prophetia eſt, qua voluntatẽ Dei de noſtra ſalute, immediatè ſibi monſtratam, nobis plenè planeque revelavit.

Act. 3. *v.* 22. 23. *ex Deut.* 18. *v.* 18. Prophetam ſuſcitabo eis è medio fratrum ipſorum, ſicut tu es: & indam verba mea ori ejus, ut eloquatur eis quicquid præcepero ipſi. Futurum eſt autem, ut quiſquis non auſcultaverit Prophetam iſtum, diſperdatur è populo. *Ioh.* 1. *v.* 18. Deum nemo vidit unquam; Filius ille unigenitus, qui eſt in ſinu Patris, ille nobis expoſuit.

Sacerdoti-

Sacerdotium est, quo (*a*) per obedientiam exinanitionis suæ, Deo Patri pro peccatis nostris perfectè satisfecit, & (*b*) apud eundem pro nobis continenter intercedit.

(*a*) *Phil.* 2. *v.*8. Factus Patri obediens usque ad mortem, mortem a. crucis. *Heb.* 10. *v.* 10. Qua voluntate sanctificati sumus, per oblationem corporis Iesu Christi semel factam.

(*b*) *Heb.* 9. *v.* 24. Ingressus est Christus in ipsum cœlum, ut compareat in conspectu Dei pro nobis. *Cap.* 7. *v.* 25. Servare perfectè potest eos, qui per ipsum accedunt ad Deum, semper vivens, ut interpellet pro eis.

Regnum est, quo ipse (*a*) tanquam caput Ecclesiæ [*b*] eam Verbo ac Spiritu suo gubernat, & (*c*) contra omnes hostes potenter tuetur & conservat.

(*a*) *Eph.* 1. *v.* 22. Constituit eum caput super omnia ipsi Ecclesiæ.

(*b*) *Ps.* 110. *v.*2. Scipionem robustum tuum emissurus est Iehova Zione, dicens; Domina-

Dominare in medio inimicorum tuorum. *Esa.* 59. v. 21. Spiritus meus, qui est in te, & verba mea quæ posui in ore tuo, non recedent ex ore tuo, aut ex ore seminis tui.

(c) *Ioh.* 10. v. 28. 29. Ego vitam æternam do ovibus meis, nec peribunt in æternum, neque rapiet eas quisquam è manu mea. Pater ille meus, qui mihi dedit eas, major omnibus est, neque quisquam eas potest rapere è manu Patris mei.

Finis [a] summus officij Christi est Dei redemtoris gloria: (b) subalternus reconciliatio & salus populi ipsius, h. e. Electorum.

(a) *Luc.* 2. v. 13. 14. Adfuit cum Angelo multitudo exercituum cœlestium, laudantium Deum, & dicentium: Gloria in excelsis Deo. *Rom.* 6. v. 4. Suscitatus est Christus ex mortuis in gloriam Patris.

[b] *Matt.* 1. v. 21. Ipse servabit populum suum à peccatis ipsius. 1. *Tim.* 1. v. 15. 16. Christus Iesus venit in mundum, ut peccatores servaret, credituros in eũ.

Effecta sunt omnia beneficia, (a) quæ Mediator obedientiæ suæ me-

rito

rito acquiſivit, & Spiritus ſui efficacia diſpenſat, atque applicat electis vocatis: (*b*) Sapientia, Juſtitia, Sanctificatio, & Redemtio.

(*a*) *Heb.* 9. *v.* 15. Ob id novi pacti Mediator eſt &c. *Act.* 5. *v.* 31. Hunc Deus, dextra ſua ſurſum ſublatũ, conſtituit principem ac ſervatorem, ut det reſipiſcentiã Iſraeli, ac remiſſionem peccatorum.

(*b*) 1 *Cor.* 1. *v.* 30. Factus eſt nobis Sapientia à Deo, Iuſtitia, Sanctificatio, & Redemtio.

Subjectum Recipiens officij hujus eſt [*a*] utraque Chriſti natura, non diviſim, ſed (*b*) conjunctim ſpectata in unitate perſonæ. *Occupans* ipſa materiâ continetur.

(*a*) *Rom.* 1. *v.* 3. 4. Chriſtus ortus ex ſemine &c. *Cap.* 9. *v.* 5. Ex quibus, *ſcil.* *Iudæis*, eſt Chriſtus &c.

(*b*) *Act.* 4. *v.* 12. Non eſt in alio quoquam ſalus &c.

Adjuncta cenſentur, quod officium Mediatoris [*a*] commune eſt utrique

triq; Teſtamento: quod modo [*b*] administrationis diverſũ: & tandẽ (*c*) deſiturum in conſummatione ſeculi.

(*a*) *Heb.* 13. *v.* 8. Ieſus Chriſtus heri & hodie idem, & in ſecula. *Act.* 15. *v.* 11. Per gratiam Domini Ieſu Chriſti credimus nos ſervatum iri, quemadmodum & illos, *ſcil.* P*atres noſtros.*

(*b*) *Heb.* 1. *v.* 1. Multis vicibus, multiſq; modis olim Deus locutus Patribus in Prophetis, ultimis diebus hiſce locutus eſt nobis in Filio. *Ioh.* 1. *v.* 17. Lex per Moſen data eſt; gratia & veritas per Ieſum Chriſtum præſtita eſt.

(*c*) 1 *Cor.* 15. *v.* 24. 25. ex *Pſal.* 110. *v.* 1. Deinde erit finis, quum tradiderit regnum Deo ac Patri: quum ut inane ſuſtulerit omne imperium, & omnem autoritatem, & poteſtatem. Nam oportet eum regnare, uſque quo omnes inimicos ſuppoſuerit pedibus ejus.

SEDES Loci hujus propria eſt *in V. T. Pſal.* 2. 22. 40. *&* 110. *Eſa.* 7. 9. *&* 53. *capp. Dan.* 9. *In N. T. Matt.* 1. *Luc.* 1. 2. 3. *Ioh.* 1. *Heb.* 1. 2. 3. *& ſeqq. uſque ad* 11. *cap.*

LOCVS

LOCVS DECIMVS TERTIUS

De

ECCLESIA.

VIdimus partem primam Redemtionis, in ejus Acquisitione. Altera est APPLICATIO, qua dispensatur ac donatur Redemtio, iis quibus est acquisita.

Act. 5. v. 31. Hunc *scil. Christum*, DEUS, dextera sua sursum sublatum, constituit Principem ac servatorem, ut det resipiscentiam Israeli & remissionem peccatorum. *Eph*. 5. v. 23. Christus is est, qui salutem dat corpori.

Et duobus absolvitur; Subjecto eam recipiente, nec non Recipiendi Modo.

Subjectum recipiens Applicationis est (a) ECCLESIA, sive (b) cœtus hominum electorum, qui per

per verbum Euangelij efficaciter vocati à Deo, credunt in Christum, & fidem hanc non professione tantum, sed etiam vitæ novitate comprobant.

[a] *Eph.* 5. *v.* 25. 26. 27. Christus dilexit Ecclesiam, & semetipsum exposuit pro eâ: Vt eam sanctificaret, purificatam lavacro aquæ per verbum; Vt sisteret eam sibi gloriosam, id est, Ecclesiam non habentem rugam aut maculam, aut quicquam ejusmodi, sed ut sit sancta & inculpata. & *v.* 23. Christus est caput Ecclesiæ, & is est, qui salutem dat corpori.

[b] 1. *Cor.* 1. *v.* 2. Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Iesu, vocatis sanctis, cum omnibus, qui invocant nomen Domini nostri Iesu Christi. 1. *Pet.* 1. *v.* 2. Electis ex præcognitione Dei Patris, ad sanctificationem Spiritus, per obedientiam & adspersionem sanguinis Christi.

Efficiens Ecclesiæ principalis communiter, est (*a*) Deus Pater, in Filio, per Sp. Sanctum. Singulariter

riter (*b*) ipſe Filius Dei, Dominus noſter Jeſus Chriſtus, (*c*) divina ordinatione factus ſervator ac caput ejus. Minus principalis ſunt [*d*] Dei Chriſtique Miniſtri, in V. & N. T. ordinarij & extraordinarij, quorum (*e*) opera Eccleſia in terris hucuſque collecta fuit, & colligetur deinceps. Poſtremò cauſa inſtrumentalis eſt [*f*] Verbum Legis & Evangelij, quod in Eccleſia prædicatur.

(*a*) 1 *Theſſ*. 5. *v*. 24. Fidelis eſt Deus, qui vocavit vos: ipſe etiam efficiet. 2 *Tim*. 1. *v*. 9. vocavit nos vocatione ſanctâ.

[*b*] *Act*. 20. *v*. 28. Deus, *nempe Filius*, acquiſivit Eccleſiam proprio ſuo ſanguine. *Matt*. 16. *v*. 18. Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.

[*c*] *Act*. 5. *v*. 31. Hunc Deus dexterâ ſuâ &c. *Eph*. 1. *v*. 22. 23. Chriſtum conſtituit caput ſuper omnia ipſi Eccleſiæ. Quæ eſt corpus ipſius, & complementum ejus, qui implet omnia in omnibus.

[*d*] *Heb*.

[d] *Heb.* 1. v. 1. Multis vicibus, multisque modis Deus olim locutus est Patribus per Prophetas. *Eph.* 4. v. 11. Alios dedit Apostolos, alios vero Prophetas, alios autem Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores.

[e] *Eph.* 4. v. 12. Ad compactionem Sanctorum, ad opus ministerij, ad ædificationem corporis Christi. 1 *Cor.* 3. v. 5. Quis est Paulus, quis autem Apollos, nisi ministri per quos credidistis, & ut cuique Dominus dedit? *Matt.* 28. v. 20. Ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi.

[f] *Marc.* 1. v. 15. Resipiscite, & credite Evangelio. *Eph.* 1. v. 13. In quo, *scil.* *Christo,* sperastis & vos, audito sermone veritatis, i. e. Evangelio salutis vestræ. 1 *Pet.* 1. v. 25. Hoc est verbum illud, quod Euangelizatum est vobis.

Materia sunt [*a*] homines peccatores & iræ filij; sed ex [*b*] omni gente, ætate & sexu [*c*] electi in Christo, & (*d*) per eum redemti ad vitam æternam.

[*a*] *Matt.* 9. v. 13. Non veni vocatum justos, sed peccatores ad resipiscentiam. *Eph.*

Eph. 2. v. 3. Eramus natura filij iræ, sicut & cæteri.

[b] *Act.* 10. v. 34.35. Verè deprehendo, Deum non respicere ad personam: sed in quavis gente acceptum ei esse quévis, qui eum timet; & operam dat justitiæ. *Rom.* 10. v. 12. Non est distinctio, vel Iudæi, vel Græci; nam idem est Dominus omnium; dives in quosvis, à quibus invocatur.

[c] *Matt.* 20. v. 16. Multi sunt vocati, pauci electi. 1. *Pet.* 1. v. 2. Electis ex præcognitione &c.

[d] *Apoc.* 5. v. 9. Redemisti nos Deo per sanguinem tuum, ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione. 1. *Pet.* 1. v. 19. Redemti non auro, nec argento, sed pretioso sanguine agni inculpati & incontaminati, nempe Christi.

Forma est *(a)* Fides in Christum *(b)* ex vocationis divinæ efficacia: *(c)* per quam Evangelium, & Christum in eo recipientes, [d] adduntur Ecclesiæ, ut salvi fiant.

[a] *Marc.* 16. v. 16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, servabitur. *Rom.* 10. v. 9.10. Si

9.10. Si professus fueris ore tuo Dominum Iesum; & credideris in corde tuo, quod Deus eum suscitavit ex mortuis, servaberis. Corde n. creditur ad justitiam, ore a. fit confessio ad salutem.

[b] *Rom.* 8. *v.* 28. Qui secundum propositum ejus vocati sunt. *Ioh.* 6. *v.* 45. Et erunt omnes docti, à Deo. Quisquis ergo audivit à Patre, & didicit, venit ad me.

[c] *Ioh.* 1. *v.* 12. Quotquot eum receperunt, dedit eis hoc jus, ut filij Dei sint facti; nempe ijs qui credunt in nomen ejus. *Act.* 2. *v.* 41. Qui libenter receperunt sermonem, baptizati sunt.

[d] *Act.* 2. *v.* 41. Additæ sunt Ecclesiæ die illo animæ quasi ter mille. & *v.* 47. Dominus addebat quotidiè Ecclesiæ, qui salvi fierent.

Finis Ecclesiæ supremus est [a] gloria gratuitæ Dei misericordiæ in Christo. Subalternus est (*b*) ipsiusmet Sanctificatio, & æterna salus.

[a] Eph. 1. *v.* 6. Ad laudem gloriosæ suæ gratiæ, qua nos gratis sibi acceptos

effecit,

effecit, in illo dilecto. 1 *Pet.* 2. v. 9. Vt prædicetis virtutes illius, qui vocavit vos è tenebris in admirabilem ſuam lucem.

[*b*] 1 Pet. 1. v. 2. Electis ad ſanctificationem Spiritus. *Cap.* 5. v. 10. Deus omnis gratiæ vocavit vos ad æternam ſuam gloriam in Chriſto Ieſu.

Effectum Commune eſt communio Sanctorum (*a*) cum Chriſto, tanquam capite; & [*b*] inter ſe, veluti membrorum ejuſdem corporis myſtici, ſub uno illo capite. Singularia ſunt, [*c*] Confeſſio, Invocatio ac celebratio nominis divini; [*d*] vitæ novitas per obedientiam mandatorum ipſius, nec non (*e*) aliorum converſio.

[*a*] 1 *Cor.* 1. v. 9. Fidelis eſt Deus, per quem vocati eſtis in communionem Filij ipſius Ieſu Chriſti Domini noſtri. 1 *Ioh.* 1. v. 3. Communio noſtra ſit cum Patre, & cum Filio ejus Ieſu Chriſto.

[*b*] *Act.* 2. v. 44. 45. Omnes autem qui credebant erant eodem loci, & habebant omnia communia. Et poſſeſſio-

nes ac

nes ac facultates vendebant, & dispertiebant ea omnibus, prout cuique opus erat. 1 *Cor.* 12. *v.*26. 27. Sive patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra; sive honore afficitur unum membrum, congratulantur omnia membra. Vos autem estis corpus Christi, & membra particulatim.

(*c*) *Rom.* 10. *v.* 10. Ore fit confessio ad salutem. 1 *Pet.* 3. *v.* 15. Estote semper parati ad respondendum cuilibet, petenti rationem ejus spei, quæ in vobis est: Cum mansuetudine & timore, conscientiam bonam habentes. *Rom.* 15. *v.* 9. 10. Gentes pro misericordia glorificent Deum: sicut scriptum est: Propterea celebrabo te inter Gentes, & nomini tuo psallam. Et rursum dicit: Hilares estote Gentes cum populo ejus.

(*d*) 1 *Thess.* 2. *v.* 12. Obtestabamur, ut ambularetis sicut convenit Deo, vocanti vos ad suum regnum ac gloriam. *Rom.* 6. *v.* 4. Vt in novitate vitæ ambulemus. 1 *Ioh.* 5. *v.* 3. Hæc est charitas Dei, ut præcepta ejus observemus.

(*e*) *Luc.* 22. *v.* 32. Tu aliquando, cum te converteris, stabili fratres tuos. 1 *Pet.* 3. *v.* 1. Vt si qui non adsentiuntur sermo-

ni, per uxorum conversationem, absque sermone lucrifiant.

Subjectum variè habet: Ante legem erant (*a*) familiæ Patriarcharum: sub lege fuit (*b*) Populus Israëliticus: sub Evangelio denique sunt [*c*] omnes Gentes per totum orbem.

(*a*) *Gen.* 4. *v.* 26. Tunc cœptum est invocari nomen Iehovæ. *Ios.* 24. *v.* 2. 3. Majores vestri, Therach, pater Abrahami, & pater Nachoris, colebant Deos alienos, sed adsumsi Patrem vestrum Abrahamum. *Gen.* 13. *v.* 18. Abram ibi exstruxit altare Iehovæ: & *Cap.* 21. *v.* 33. Et invocavit nomen Iehovæ Dei æterni.

(*b*) *Exod.* 19. *v.* 5. 6. Si sedulò attendetis voci meæ, & servabitis fedus meum, utique eritis mihi peculium, præ omnibus alijs populis; nam mea est tota terra: Vosque eritis mihi regnum sacerdotale, & gens sancta. *Deut.* 7. *v.* 6. Populus sanctus es Iehovæ Deo tuo; te elegit Iehova Deus tuus, ut sis ei populus peculiaris, prę omnibus populis, qui sunt sub universo cœlo.

(*c*) *Matt.* 28. *v.* 19. Profecti docete omnes

omnes gentes. *Marc.* 16. *v.* 15. Profecti in mundum universum, prædicate Evangeliũ omni creaturæ. *Col.* 1. *v.* 23. Evangeliũ prædicatum omni creaturæ, quæ sub cœlo est.

Adjuncta sunt, quæ Epithetis Ecclesiæ in Symbolo usitatè declarantur: quod sit *(a)* Una [*b*] Sancta, & [*c*] Catholica.

(*a*) *Eph.* 4. *v.* 4. Vnum est corpus. *Joh.* 10. *v.* 16. Erit unum ovile.

(*b*) *Rom.* 1. *v.* 7. Vocatis sanctis. *Sic passim.* *Eph.* 5. *v.* 26. 27. Vt eam sanctificaret, &c.

(*c*) *Marc.* 16. *v.* 15. Prædicate Evangelium omni creaturæ. *Col.* 1. *v.* 23. Evangelium prædicatum omni creaturæ &c.

Pro diversa tamen conditione suâ, in Militantem & Triumphantem rectè distinguitur.

Eph. 1. *v.* 10. Vt in plena temporum illorum præstitutorum dispensatione summatim recolligeret omnia illa in Christo, tum quæ in cœlis sunt, tum quæ in terrâ. *Col.* 1. *v.* 20. Vt pace per sanguinem crucis ejus facta, per eum reconciliaret o-

mnia sibi, per eum, inquam, tum quæ in terra, tum quæ in cœlis.

Militans est, quæ in terris [a] sub Christo capite suo, [b] adversus carnem, (c) mundum, (d) ipsumque Satanam continenter decertat, ac (e) plenam ab ijs liberationem exspectat.

(a) *Ios.* 6. v. 2. Ego sum princeps militiæ Iehovæ. *Eph.* 1. v. 22. Christum constituit super omnia caput ipsi Ecclesiæ.

(b) *Gal.* 5. v. 17. Spiritus concupiscit adversus carnem. v. 24. Qui sunt Christi, carnem crucifixerunt, cum affectibus & cupiditatibus.

(c) 1 *Ioh.* 2. v. 15. 16. 17. Ne diligite mundum, neque ea, quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo. Quoniam quicquid est in mundo, cupiditas carnis, & libido oculorum, & fastus vitæ, non est ex Patre, sed ex mundo est. Porro mundus præterit, & cupiditas ipsius; qui verò præstat voluntatem Dei, manet in æternum. *Ioh.* 16. v. 33. In mundo adflictionem habebitis, sed confidite, ego vici mundum.

[d] 1 Pet.

(*d*) 1 *Pet*. 5. *v*. 8. 9. Adversarius ille vester Diabolus, ut Leo rugiens obambulat, quærens quem absorbeat; cui obsistite firmi per fidem; ut qui noveritis, easdem afflictiones à vestra, quæ in mundo est, fraternitate peragi. *Eph*. 6. *v*. 12. 13. 14. 15. 16. 17. Non est nobis lucta adversus sanguinem & carnem, sed adversus imperia, adversus potestates, adversus mundi Principes, id est tenebrarum seculi hujus, adversus spirituales improbitates, quæ sunt in sublimi. Proinde adsumite universam illam armaturam Dei, ut possitis obsistere tempore adverso, & omnibus confectis stare. State igitur lumbis circumcinctis veritate, & induti thorace justitiæ. Calceatis pedibus præparatione Evangelij pacis. Supra omnia assumto scuto fidei, quò possitis omnia, jacula Mali illius ignita exstinguere. Galeam etiam salutis recipite, & gladium Spiritus, hoc est, verbum Dei.

(*e*) *Rom*. 16. *v*. 20. Deus pacis conteret Satanam sub pedes vestros citò. *Eph*. 5. *v*. 27. Vt eam sisteret sibi gloriosam &c.

Eaque *Visibilis* dicitur, quatenus

certis notis est conspicua, (b) ex quibus agnosci potest; (c) quantumvis ei admixti sint hypocritæ: *Invisibilis* quoque, [d] propter fidei, spei, & charitatis charismata: (e) quæ sub sensus non cadunt.

(a) *Matt.* 18. v. 17. Dic Ecclesiæ; si Ecclesiam non audierit, esto tibi Ethnicus & publicanus. *Act.* 2. v. 44. 45. 46. 47. Omnes autem qui credebant &c. Et possessiones &c. Et quotidiè perdurantes concorditer in templo, ac frangentes domatim panem, capiebant cibum cum exsultatione, & simplicitate cordis. Laudantes Deum, & habentes gratiam apud totum populum. Dominus autem addebat quotidiè Ecclesiæ, qui salvi fierent.

(b) *Act.* 2. v. 42. Perdurabant in doctrina Apostolorum, & communicatione, & fractione panis, & precibus. *Ioh.* 8. v. 31. Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis.

[c] *Matt.* 13. v. 24. 25. Simile est regnum cœlorum homini serenti bonum semen in agro suo. Quum autem dormirent homines, venit ejus inimicus, & sevit

vit zizania inter triticum, & abijt. *item v.* 47. Simile eſt regnum cœlorum ſagenæ jactæ in mare, & quæ res cujuſvis generis coëgit, bona ac putria. 1 *Ioh.* 2. *v.* 19. E nobis egreſſi ſunt, ſed non erant ex nobis; nam ſi fuiſſent ex nobis, manſiſſent utique nobiſcum; ſed egreſſi ſunt ex nobis, ut manifeſtum fieret, non omnes eſſe ex nobis.

(*d*) 1 *Theſſ.* 1. *v.* 3. Indeſinenter commemorantes efficacem veſtram fidem, & laborioſam charitatem, & patientem illam exſpectationem in Domino noſtro Ieſu Chriſto, coram Deo & Patre noſtro. *Philem. v.* 5. Audio tuam charitatem ac fidem, quam habes erga Dominum Ieſum, & erga omnes Sanctos.

(*e*) 2 *Tim.* 2. *v.* 19. Solidum ſtat Dei fundamentum, habens ſigillum hoc; Novit Dominus eos, qui ſunt ſui; & , Abſcedat ab injuſtitia quiſquis nominat nomen Chriſti. *Rom.* 2. *v.* 28. 29. Non qui eſt in propatulo Iudæus, Iudæus eſt; nec ea, quæ eſt in propatulo circumciſio, id eſt in carne, circumciſio eſt. Sed qui in occulto Iudæus eſt, & circumciſio cordis, id eſt in Spiritu, non litera; cujus Iudæi laus non eſt ex hominibus, ſed ex Deo.

Notæ Ecclesiæ visibilis sunt (*a*) pura verbi Dei prædicatio & auscultatio; (*b*) legitima Sacramentorum administratio & usurpatio: nec non [*c*] sanctæ disciplinæ usus.

(*a*) (*b*) [*c*] *Matt.* 28. *v.* 19. 20. Profecti docete omnes gentes, baptizantes eos in nomen Patris, & Filij, & Sp. S. docentes eos observare omnia, quæ præcepi vobis. *Act.* 2. *v.* 42. Perdurabant in doctrina &c. *Eph.* 4. *v.* 4. 5. Vnum est corpus, & unus Spiritus, sicut & vocati estis in unam spem vocationis vestræ; Vnus Dominus, una fides, unum baptisma. *Cap.* 5. *v.* 26. Purificat Ecclesiam lavacro aquæ per verbum.

Triumphans Ecclesia est, quæ (*a*) de carne, mundo, ac Satanâ, triumphum in cœlis agit; [*b*] una cum capite suo Christo gloriosè regnans in secula seculorum.

[*a*] [*b*] *Heb.* 12. *v.* 22. 23. 24. Accessistis ad montem Sion, & civitatem Dei vivi, Hierusalem cœlestem, & myriadas Angelorum; conventum universalem,

& conci-

& concionem primogenitorum, qui conscripti sunt in cœlis, & Iudicem universorum Deum, & Spiritus Iustorum consummatorum; Et ad novi pacti Mediatorem Iesum. 1 *Cor.* 15. *v.* 54. 55. Absorpta est mors ad victoriam. Ubi tua, ô mors, victoria? Ubi tuus, ô sepulcrum, àculeus? *Apoc.* 2. *v.* 26. 27. Si quis vicerit, & observaverit ad finem usque opera mea, dabo ei potestatem in gentes. Et reget eas virgâ ferreâ, & tanquam vasa fictilia conterentur; sicut & ego accepi à Patre meo.

SEDES Loci hujus propria est *in V. T. Deut.* 5. 6. 7. *& seqq. Ps.* 84. 87. *&* 122. *Esa.* 2. 3. 4. 5, *& cap.* 49. *in N. T. Matt.* 16. *v.* 17. 18. 19. *cap.* 28. *v.* 18. 19. 20. *Ioh.* 10. *Act.* 2. *Eph.* 1. 2. *&* 4. *capp.*

LOCVS DECIMVS QUARTUS

De

GUBERNATIONE ECCLESIAE PER VERBVM ET SACRAMENTA.

FUit Subjectum Applicationis. MODVS ejus diversus est, pro diversâ conditione vitæ, tam præsentis, quam futuræ.

1 *Cor.* 13. *v.* 12. Cernimus nunc per speculum & per ænigma, tunc autem coram cernemus: nunc novi aliquatenus, tunc verò amplius cognoscam, prout amplius edoctus fuero. *Eph.* 5. *v.* 25. 26. 27. Christus dilexit Ecclesiam, & exposuit semetipsum pro ea: Vt eam sanctificaret, purificatam lavacro aquæ per verbum. Vt sisteret eam sibi gloriosam, id est, Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut quicquam ejusmodi; sed ut sit sancta & inculpata.

Prior quidem geminus censetur:

Externus

Externus, & Internus.

Esa. 59. v. 21. Spiritus meus, qui est in te, & verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent ex ore tuo, aut ex ore seminis tui, aut ex ore seminis seminis tui, ait Iehova, ex hoc tempore usque in seculum. *Marc. 16. v. 20.* Ipsi egressi prędicarunt sermonem, Domino cooperante.

Modus Externus partim (*a*) vocatione Ecclesiæ, partim ejusdem (*b*) gubernatione constat.

(*a*) *Matt. 28. v. 19. 20.* Profecti docete omnes gentes, baptizantes eos in nomen Patris, & Filij, & Spiritus Sancti: Docentes eos observare, quæ præcepi vobis.

(*b*) 1 *Tim. 3. v. 14. 15.* Hæc tibi scribo, ut noris, quomodo oporteat in domo Dei versari, quæ est Ecclesia Dei vivi. *&* *v. 5.* si quis propriæ domui præesse nescit, quomodo Ecclesiam Dei curabit?

VOCATIO Ecclesiæ, (*a*) externa & communis, est, qua (*b*) Deus per prædicationem verbi olim (*c*) familias Patriarcharum ac (*d*)

popu-

populum Israel, nunc (*e*) omnes promiscuè gentes, [*f*] ad resipiscentiam ac fidem invitat; [*g*] additâ salutis, in Christo obtinendæ, gratuita promissione.

(*a*) *Matt.* 20. *v.* 16. & 22. *v.* 14. Multi vocati, pauci electi.

(*b*) *Heb.* 1. *v.* 1. Multis vicibus, multisque modis olim Deus locutus est Patribus in Prophetis, ultimis diebus hisce locutus est nobis in Filio.

(*c*) *Gen.* 4. *v.* 26. Tunc cœptum est invocari nomen Iehovæ. *cap.* 9. *v.* 26. 27. Benedictus Iehova Deus Semi: Alliciet Iaphetum, ut habitet in tentorijs Semi.

(*d*) *Exod.* 19. *v.* 5. 6. Vos eritis mihi peculium præ omnibus alijs populis, nam mea est tota terra. Vosque eritis mihi regnum Sacerdotale, & gens sancta.

(*e*) *Matt.* 28. *v.* 19. Profecti docete omnes gentes. *Marc.* 16. *v.* 15. Ite in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ.

(*f*) *Gen.* 17. *v.* 1. Ego sum Deus omnipotens: ambula coram me, & esto integer. *Marc.* 1. *v.* 15. Resipiscite, & credite Evangelio.

[*g*] *Gen.*

(g) *Gen.* 17. *v.* 7. *cap.* 18. *v.* 18. Ego sum Deus tuus, & seminis tui post te; & in semine tuo benedicentur omnes terræ. *Ioh.* 3. *v.* 16. Sic Deus dilexit mundum, ut filium illum suum unigenitum dederit, ut quisquis credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam.

Instrumenta hujusce vocationis sunt: (*a*) verbum Dei, ac sigilla ejus (*b*) Sacramenta.

(*a*) *Rom.* 10. *v.* 8. 9. Hoc est verbum illud fidei, quod prædicamus. Nempe si confessus fueris ore tuo Dominum Iesum, & credideris in corde tuo, quod Deus eum suscitavit ex mortuis, servaberis. 2 *Cor.* 5. *v.* 19. 20. Deus posuit in nobis sermonem illum reconciliationis. Itaque nomine Christi legatione fungimur, & velut Deo vos rogante per nos, oramus Christi nomine, reconciliamini Deo.

(*b*) *Rom.* 4. *v.* 11. Signum accepit circumcisionis, sigillum justitiæ fidei, receptę in præputio. *Marc.* 16. *v.* 16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, servabitur.

Verbo

ſio Evangelij de Chriſto, ſeu fedus gratiæ inter Deum & homines ipſo mediatore initum, omnibus federatis ſigillatim declaratur, applicatur, & obſignatur.

Gen. 17. *v.* 10. 11. 13. Hoc eſt fedus meum inter me & vos, & ſemen tuum poſt te, quod ſervabitis, ut circumcidatur vobis omnis mas. Circumcidetis carnem præputij veſtri, ut ſit ſignum federis inter me & vos; ſic erit fedus meum in carne veſtra. 1 *Pet.* 3. *v.* 21. Cui, *ſcil. typo*, nunc reſpondens exemplar Baptiſmi nos ſervat; non quo carnis ſordes abjiciuntur, ſed ſtipulatio bonæ conſcientiæ apud Deum.

Horum *Efficiens* Principalis eſt Deus [*a*] in Chriſto; (*b*) Adminiſtra dicuntur, quicunque miniſterium Evangelij, ex Dei vocatione, exercuerunt & exercent.

[*a*] *Gen.* 17. *v.* 9. 10. Abrahamo dixit Deus: hoc eſt fedus meum inter me & vos, & ſemen tuum poſt te, quod ſervabitis, ut circumcidatur vobis omnis mas.

Exod.

Exod. 12. *v.* 1. 3. Allocutus fuit Iehova Mosen & Aaronem, dicendo: Accipiant sibi quisque parvam pecudem. *Matt.* 28. *v.* 18. 19. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Profecti ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomen Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. 1 *Cor.* 11. *v.* 23. Accepi à Domino, quod & tradidi vobis; Dominum Iesum eâ nocte, qua proditus est, accepisse panem &c.

[b] *Matt.* 28. *v.* 19. Profecti &c. 1 *Cor.* 4. *v.* 1. Sic de nobis reputet homo, ut de ministris Christi, & dispensatoribus mysteriorum Dei.

Materia externa est (*a*) signum ac sigillum, sive Elementum externum una cum ritibus. *Interna* est (*b*) fedus gratiæ, seu (*c*) promissio Evangelij, de remissione peccatorum, regeneratione Spiritus, & vita æterna, per & propter Christum; quæ res signata appellatur.

[a] *Gen.* 17. *v.* 11. Circumcisio est signum federis inter me & vos. 1 *Pet.* 3. *v.* 21

Cui

Cui nunc respondens exemplar &c. Luc. 22. v. 19. Hoc facite ad mei commemorationem.

(b) *Gen.* 17. v. 7. Stabilio fedus meum inter me & te, ac semen tuum post te, per ætates suas, ut fedus sit perpetuum, me esse tibi Deum, & semini tuo post te. *Matt.* 26. v. 28. Hoc est sanguis meus novi federis, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.

(c) *Rom.* 4. v. 11. Signum accepit circumcisionis, sigillum justitiæ fidei, receptæ in præputio. *Marc.* 16. v. 16. Qui crediderit &c. *Eph.* 5. v. 26. 27. Vt eam, *scil. Ecclesiam*, sanctificaret &c.

Forma est rei signatæ per signum & sigillum, sive promissionis Evangelij per verbum ac ritus, tum (a) declaratio, ut facilius pleniusque intelligatur; tum [b] obsignatio, ut firmius credatur; idque (c) virtute Sp. S. per ea efficacis, in legitimo usu. Unde pendet Phraseologia Sacramentalis; [d] qua nomen aut proprietas rei signatæ, per

metony-

metonymiam Scripturæ usitatam, signo tribuitur.

[a] *Deut.* 30. *v.* 6. Circumcidet Iehova Deus animum tuum, & animum seminis tui, ad diligendum Iehovam Deum tuum, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, ut vivas. 1 *Cor.* 5. *v.* 7. Pascha nostrum &c. 1 *Pet.* 3. *v.* 21. Non quo carnis sordes abjiciuntur &c.

[b] *Rom.* 4. *v.* 11. Signum accepit circumcisionis. *Act.* 2. *v.* 38. Resipiscite, & baptizetur unusquisque vestrum &c. 1 *Cor.* 10. *v.* 16. 17. Poculum benedictionis, cui benedicimus, nonne communio sanguinis Christi est? panis quem frangimus, nonne communio corporis Christi est? Quoniam unus est panis, unum corpus nos illi multi sumus: nam omnes ex uno illo pane participamus.

[c] *Rom.* 2. *v.* 28. 29. Non quæ est in propatulo circumcisio, id est in carne, circumcisio est; sed circumcisio cordis, in Spiritu, non literâ. *Tit.* 3. *v.* 5. Servavit nos per lavacrum regenerationis, renovationis Sp. S. quem effudit in nos copiosè. *Ioh.* 6. *v.* 63. Spiritus id est, quod vivificat; caro non prodest quicquam; verba, quæ ego loquor vobis, Spiritus sunt, & vita sunt.

[d] *Gen.*

[d] *Gen.* 17. *v.* 10. Circumcisio est fœdus. *Exod.* 12. *v.* 11. Agnus est Pascha. *Act.* 22. *v.* 16. Baptismus est ablutio à peccatis. *Tit.* 3. *v.* 5. lavacrum regenerationis. 1 *Cor.* 11. *v.* 24. 25. Panis est corpus Christi: Vinum, novum Testamentum per sanguinē ejus. *v.* 27. Indignè edens, bibens reus est corporis & sanguinis Domini.

Finis est (*a*) gloria Dei, & (*b*) ædificatio Ecclesiæ ad salutem, quæ est in Christo.

[a] *Luc.* 22. *v.* 19. Hoc facite ad mei commemorationem. 1 *Cor.* 11. *v.* 26. Quotiescunque ederitis panem hunc, & poculum hoc biberitis, mortem Domini annunciabitis, usque quò venerit.

[b] *Heb.* 6. *v.* 17. 18. Qua in re Deus volens ex abundanti hæredibus promissionis ostendere immutabilitatem consilij sui, fidejussit jurejurando; Vt per duas res immutabiles, inquibus fieri non potest ut mentitus sit Deus, validam consolationem habeamus. *Act.* 2. *v.* 38. Resipiscite, ac baptizetur unus quisque &c. 1 *Pet.* 3. *v.* 21. Cui nunc respondens &c.

Effecta sunt (*a*) confirmatio fidei de nostri cū Christo communione, [b] testifi-

[*b*] testificatio pietatis & gratitudinis in Deum, & publica (*c*) fidei ac charitatis professio.

[*a*] *Rom.* 4. v. 11. Signum accepit circumcisionis &c. 1 *Cor.* 10. v. 16. 17. Poculū benedictionis cui benedicimus, nonne communio &c.

[*b*] 1 *Cor.* 11. v. 26. Quotiescunque ederitis &c.

[*c*] *Marc.* 16. v. 16. Qui crediderit & baptizatus &c. *Act.* 2. v. 41. Quotquot libenter receperunt sermonem, baptizati sunt.

Subjectum est Ecclesia V. & N. T. cui instituta sunt Sacramenta, atque etiam juxta institutionem divinam dispensantur.

Eph. 5. v. 25. 26. Christus dilexit Ecclesiam &c. *Act.* 2. v. 41. Quotquot libenter receperunt sermonē baptizati sunt; & additæ sunt Ecclesiæ animæ quasi ter mille.

Adjuncta sunt, quod signa [*a*] sacra, [*b*] visibilia sive sensibilia, itemque [*c*] ordinaria appellantur.

[*a*] *Eph.* 5. v. 26. Sanctificat lavacro aquæ

aquæ per verbum. 1 *Cor.* 10. *v.* 21. Poculum Domini, mensa Domini.

(*b*) *Rom.* 2. *v.* 28. Non quæ in propatulo circumcisio, circumcisio est. *Ioh.* 1. *v.* 26. Ego baptizo aqua.

[*c*] *Matt.* 28. *v.* 19. 20. Docete, baptizate: ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi. 1 *Cor.* 11. *v.* 26. Mortem Domini annunciate, usque quò venerit.

Distinguuntur Sacramenta in V. & N. Testamenti: Illa Christum venturum, ista exhibitum testificantia.

1 *Cor.* 10. *v.* 1. 2. 3. 4. Nolim vos ignorare, fratres, Patres nostros omnes sub illa nube fuisse, & omnes per mare transivisse: Et omnes in Mosen baptizatos esse nube & mari: Et omnes eandem escam spiritualem edisse: Et omnes eundem potum spiritualem bibisse: Bibebant enim ex sequente spirituali petrâ. Petra verò illa erat Christus. *Col.* 2. *v.* 11. 12. 15. In Christo circumcisi estis circumcisione, quæ fit sine manibus, corpore peccatorū carnis exuto per circumcisionē Christi: Ei consepulti per baptismum,

per

per quem etiam cum eo ſuſcitati eſtis, per fidem efficacis illius virtutis Dei, qui ſuſcitavit eum ex mortuis. Voſque mortuos in offenſis, & prçputio carnis veſtræ, cum eo vivificavit, vobis condonatis omnibus offenſis. 1 *Cor.* 12. *v.* 13. per unum Spiritum nos omnes in unum corpus baptizati ſumus, & Iudæi & Græci, & ſervi & liberi; & omnes potati ſumus in unum Spiritum.

Sacramenta V. T. præcipua fuerunt Circumciſio, & Paſcha ſivo Agnus Paſchalis.

Vide Gen. 17. & *Exod.* 12. *capp.*

Circumciſio erat, qua (*a*) amputatione præputij in maſculis [*b*] cooptatio in fedus gratiæ, nec non [*c*] amputatio peccatorum per ſanguinem & Spiritum Chriſti venturi, [*d*] Iſraelitis olim adumbrata confirmataque fuit.

(*a*) *Gen.* 17. *v.* 11. Circumcidetis carnem præputij veſtri. *v.* 12. Omnis mas circumcidetur.

(*b*) *Ibid. v.* 11. Vt ſit ſignum federis inter me & vos. [*c*] *Deut.*

[c] *Deut.* 30. v. 6. Circumcidet Iehova &c. *Col.* 2. *v.* 11. Circumcisi estis, circumcisione quæ fit sine manibus.

[d] *Rom.* 2. v. 28. 29. Non qui in propatulo Iudæus, Iudæus est; nec ea quæ est in propatulo circumcisio, i. e. in carne, circumcisio est; sed qui in occulto Iudæus est, & circumcisio cordis, id est in Spiritu, non literâ; cujus Iudæi laus non est ex hominibus, sed ex Deo. *Rom.* 15. v. 8. Christus minister circumcisionis, hoc est, Iudæorum circumcisorum.

Pascha erat, quo (*a*) agni mactatione ac manducatione [*b*] Israelitis adultis utriusque sexus [*c*] liberatio ex Ægypto, præcipuè tamen [*d*] redemtio per Christum, tanquam victimam, ejusque (*e*) communio significabatur, & obsignabatur.

[*a*] *Exod.* 12. v. 3. 4. & seqq.

[*b*] *Ibid. ijsdemque versibus.*

[*c*] *Ibid.* *v.* 12. 13. 14.

[*d*] 1 *Cor.* 5. *v.* 7. Pascha nostrum &c. 1 *Pet.* 1. v. 18. 19. Redemti estis pretioso sangui-

ſanguine, utpote agni inculpati & incontaminati, nempe Chriſti. *Ioh.* 19. v. 36. Non frangetis ei ullum os.

(*e*) 1 *Cor.* 5. *v.* 8. Feſtum agitemus, non fermento veteri, nec fermento malitiæ & nequitiæ, ſed non fermentatis panibus ſinceritatis & veritatis.

Sacramenta N. T. tantum duo ſunt: Baptiſmus, & S. Cœna.

Vide Matth. 28. v. 19. & *cap.* 26. *v.* 26. 28. 1 *Cor.* 12. v. 13. Per unum &c.

Baptiſmus eſt Sacramentum regenerationis, quo per (*a*) adſperſionem & ablutionem aquæ, (*b*) omnibus ac ſingulis Dei federatis declaratur & obſignatur (*c*) interna ablutio à peccatis, (*d*) per ſanguinem ac Spiritum Chriſti.

(*a*) *Matt.* 3. *v.* 11. Ego baptizo aqua. *Act.* 22. *v.* 16. Baptizator & abluitor à peccatis tuis.

(*b*) *Matt.* 28. *v.* 19. Docete omnes gentes, baptizantes eos. *Act.* 2. *v.* 38. Baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomen Ieſu.

(c) *Act.* 22. v. 16. Abluitor à peccati tuis. *Tit.* 3. v. 5. Servavit nos per lavacrum regenerationis.

(d) 1 *Cor.* 6. v. 11. Abluti estis, sanctificati estis, justificati estis, in nomine Domini Iesu, & per Spiritum Dei nostri. 1 *Ioh.* 1. v. 7. Sanguis Iesu Christi filij Dei purgat nos ab omni peccato.

S. *Cœna* est Sacramentum nutritionis, quo per (*a*) panis fracti & vini effusi distributionem ac perceptionem, (*b*) fidelibus adultis [*c*] declaratur & obsignatur (*d*) communio corporis & sanguinis Christi, (*e*) tanquam cibi ac potus spiritualis, ad vitam æternam.

(*a*) *Luc.* 22. v. 19. 20. Acceptum panem, cum gratias egisset, fregit, & dedit eis: Itidem etiam dedit eis poculum. *Act.* 20. v. 7. Congregatis discipulis ad frangendum panem.

(*b*) 1 *Cor.* 11. v. 28. Exploret quisque seipsum, & ita de pane illo edat, & de poculo illo bibat. 2 *Cor.* 13. v. 5. Vos ipsos tentate, an sitis in fide: vos ipsos explorate

(c) 1 Cor

(c) 1 *Cor.* 11. v. 24. 25. Hoc, *id est hic panis fractus*, est corpus meum, quod pro vobis frangitur. *Luc.* 22. v. 20. Hoc poculum, *id est vinum effusum in hoc poculo*, est novum illud fedus per sanguinem meum, qui pro vobis effunditur.

(d) 1 *Cor.* 10. v. 16. 17. Poculum benedictionis, cui benedicimus &c.

(e) *Ioh.* 6. v. 51. Panis quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita. v. 55. 56. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Qui edit meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.

SEDES Loci hujus propria est: in V.T. *Gen.* 17. *Exod.* 12. In Novo Testamento *Matt.* 28. *Marc.* 16. *rursum Matt.* 26. *Marc.* 14. *Luc.* 22. *Ioh.* 6. 1 *Cor.* 10. & 11. *capitibus.*

LOCVS DECIMVS QUINTUS

De GUBERNATIONE ECCLESIAE.

VOcationem Ecclesiæ excipit ejus GVBERNATIO, qua (a) Deus Ecclesiam suam, collectam è mundo, (b) hominum ministerio regit ac tuetur.

(a) 1 *Cor.* 12. *v.* 28. Deus constituit in Ecclesia primum Apostolos, deinde Prophetas, tertio Doctores, item gubernationes, opitulationes. *Rom.* 13. *v.* 1. Non est potestas nisi à Deo; & quæ sunt potestates, sunt à Deo ordinatæ.

(b) *Heb.* 5. *v.* 1. Omnis pontifex ex hominibus assumtus, pro hominibus constituitur, in ijs, quæ apud Deum agenda sunt. 1 *Pet.* 2. *v.* 13. Subjecti estote cuivis humanæ ordinationi propter Dominum.

Estque

Eſtque duplex; una Eccleſiaſtica, altera Civilis.

Deut. 17. *v.* 9. 10. 11. Adibis Sacerdotes Leviticos, vel ad ſummum Iudicem, qui erit diebus illis: ut conſulas eos, & indicent tibi ſtatutum illius judicij. Deinde facies ex præſtituto illius ſententiæ, quam indicaverint tibi, ex præſtituto legis quam docuerint te, & ſecundum judicium illud, quod dixerint tibi facito. 2 *Chron.* 19. *v.* 5. 6. 8. Conſtituit Ioſaphat judices per omnes civitates Iudæ; dicens, videte quid ſitis facturi, non enim pro homine judicaturi eſtis, ſed pro Iehova, qui vobiſcum erit. Hieroſolymæ etiam conſtituit è Levitis & Sacerdotibus ad judicia Iehovæ & lites &c.

Eccleſiaſtica dicitur, qua Eccleſia à perſonis Eccleſiaſticis, Dei miniſtris, docetur, gubernatur, ac curatur, juxta verbum ipſius, & Canones Eccleſiaſticos ei congruentes.

Deut. 17. *v.* 11. Ex præſtituto legis, quam docuerint te, *ſcil. Sacerdotes Levitici*,

& secundum illud, quod dixerint tibi facito: ne recedito ab eâ sententiâ, quam indicaverint tibi, dextrorsum aut sinistrorsum. *Malach.* 2, v. 7. Labia sacerdotis observant scientiam, & lex requiritur ex ore ipsius, nam angelus Iehovæ exercituum est. *Matt.* 28. v. 19. 20. Profecti docete omnes gentes, docentes eos observare omnia, quæ præcepi vobis. 1 *Tim.* 3. v. 14. 15. Hæc tibi scribo, ut noris, quomodo oporteat in domo Dei versari, quæ est Ecclesia Dei vivi.

Efficiens proxima hujus Gubernationis in V. & N. T. sunt [*a*] Ministri Ecclesiæ (*b*) immediatè vel mediatè missi à Deo Christoq;: [*c*] alij extraordinarij, alii ordinarij.

(*a*) *Ier.* 7. v. 25. Misi ad vos omnes servos meos Prophetas. *Ps.* 134. v. 1. Benedicite Iehovæ omnes servi Iehovæ. 1 *Cor.* 3. v. 1. Sic de nobis reputet homo, ut de ministris Christi.

[*b*] *Num.* 12. v. 6. 7. Si est Propheta ex vobis, per visionem me ipsum Iehovam notum facio ei, aut per somnium alloquor eum. At Mosen alloquor in os. *Ioh.* 20. v. 21. 22. Sicut misit me Pater, ita &

ita & ego mitto vos. Accipite Spiritum Sanctum. *Heb.* 5. v. 4. Nemo ſibi ipſi ſumit hunc honorem, *ſcil. ſacerdotij*, ſed qui vocatus eſt. *Num.* 8. v. 18. 19. Aſſumſi Levitas pro omni primogenito in filijs Iſrael, & dedi Levitas Aaroni & filijs ejus; ut exerceant miniſterium filiorum Iſrael in tentorio conventus. *Tit.* 1. v. 6. Hujus rei gratia reliqui te in Cretâ, ut quæ deſunt corrigas, & conſtituas oppidatim Presbyteros: ſicut ego tibi ordinavi. *Confer Act.* 14. v. 23.

[*c*] *Num.* 12. v. 6. Si eſt Propheta ex vobis &c. *Cap.* 8. v. 18. Aſſumſi Levitas &c. *Eph.* 4. v. 11. Chriſtus alios dedit Apoſtolos, alios Prophetas, alios Evangeliſtas, alios Paſtores & Doctores; itemque gubernationes ac opitulationes, *h. e. Seniores & Diaconos.* ex 1 *Cor.* 12. v. 28.

Materia in objecto ejus cernitur; quod eſt duplex, Perſonale ac reale. Perſonale [*a*] ſunt omnes cives Eccleſiæ, [*b*] inter ſe variè diſtincti. Reale ſunt res Eccleſiæ propriæ, [*c*] doctrina, Sacramenta, diſciplina, atque etiam bona Eccleſiaſtica.

(*a*) 1 *Cor*. 5. *v*. 12. De ijs qui intus sunt, vos judicatis. De extraneis verò Deus judicat. *Act*. 20. *v*. 28. Artendite animum ad vos ipsos, & totum gregem, in quo vos Sp. S. constituit Episcopos, ad pascendum Ecclesiam Dei.

(*b*) 1 *Cor*. 14. *v*. 32. Spiritus Prophetarum Prophetis subjiciuntur. *Eph*. 5. *v*. 22. Vxores proprijs viris subjicite vos. *v*. 25. Viri diligite uxores vestras. *Cap*. 6. *v*. 1. Liberi auscultate in Domino parentibus vestris. *v*. 4. Et vos Patres nè provocate ad iram liberos vestros. *v*. 5. Servi auscultate Dominis cum timore. *v*. 9. Et vos Domini remissis minis agite. 1 *Ioh*. 3. *v*. 12. 13. 14. Scribo vobis filioli, Patres, pueruli.

(*c*) *Matt*. 28. *v*. 19. 20. Profecti docete omnes gentes, baptizantes eos in nomen Patris, Filij, & Sp. S. docentes eos observare, quæ præcepi vobis. *Act*. 2. *v*. 41. 42. Additæ sunt Ecclesiæ die illo animæ quasi ter mille. Perdurabant autem in doctrina Apostolorum, & communicatione, & fractione panis, & precibus. 1 *Cor*. 9. *v*. 14. Dominus constituit ijs qui Evangelium annunciant, ut ex Evangelio vivant.

Forma

Forma continetur actibus gubernationis, secundum [*a*] verbum Dei, & (*b*) congruentes canones Ecclesiasticos; tum singularibus cujusq; ordinis, in utroque Testamento; In V. quidem (*c*) Patriarcharum, (*d*) Prophetarum, (*e*) Sacerdotum & [*f*] Levitarum. In N. T. verò (*g*) Apostolorũ, (*h*) Prophetarũ, [*i*] Evangelistarũ, (*k*) Pastorum, [*l*] Doctorum, [*m*] Seniorum, & (*n*) Diaconorum: tum communibus (*o*) Synedriorum atque (*p*) Synodorum, tam particularium, quam universalium.

(*a*) *Deut.* 17. *v.* 11. Ex præstituto legis quam docuerint te, facito. *Matt.* 28. *v.* 20. Docentes eos observare, quæ præcepi vobis.

(*b*) 1 *Cor.* 11. *v.* 34. Reliqua cum venero ordinabo. *cap.* 14. *v.* 40. Omnia ordine & decenter fiant.

(*c*) *Gen.* 18. *v.* 19. Agnovi eum, *Abra-*

hamum, ut qui præceperit filijs suis, & familiæ suæ post se, etiam observent viam Iehovæ.

[*d*] *Ier.* 1. *v.* 5. 7. Prophetam constitui te, ad quæcunque misero te, ito; & quæcunque præcepero tibi loquitor.

[*e*] *Malach.* 2. *v.* 7. Labia Sacerdotis observant scientiam &c.

(*f*) *Num.* 8. *v.* 18. 19. Assumsi Levitas &c. *Neh.* 8. *v.* 8. Levitæ docebant populum legem.

[*g*] *Marc.* 3. *v.* 14. 15. Christus constituit duodecim, ut mitteret eos ad prædicandum Evangelium, & ut haberent potestatem sanandi morbos, & ejiciendi dæmonia. *coll. cum Luc.* 6. *v.* 13. Elegit ex discipulis suis duodecim, quos & Apostolos nominavit.

[*h*] *Eph.* 4. *v.* 10. 11. Christus adscendit longe supra omnes cœlos, ut impleret omnia. Is igitur dedit alios quidem Apostolos, alios vero Prophetas.

[*i*] 2 *Tim.* 4. *v.* 5. Opus perage Evangelistæ, ministerij tui plenam fidem facito.

[*k*] *Rom.* 12. *v.* 8. Qui exhortatur, in exhortatione *scil. versetur.* 1 *Cor.* 12. *v.* 8. Huic per Spiritum datur sermo sapientiæ.

[*l*] *Rom.* 12. *v.* 7. Qui docet in docendo

cendo. 1 *Cor.* 12. *v.* 8. Alij datur sermo cognitionis per eundem Spiritum.

[*m*] *Rom.* 12. *v.* 8. Qui præest, *præsit* cum diligentia. 1 *Tim.* 5. *v.* 17. Qui benè præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur.

[*n*] *Rom.* 12. *v.* 8. Qui miseretur cum hilaritate. 1 *Tim.* 3. v. 8. Diaconi sint venerandi, non bilingues, non turpem quæstum facientes.

[*o*] *Matt.* 18. *v.* 17. 18. Quod si neglexerit eos audire, dic Ecclesiæ; quod si Ecclesiam audire neglexerit, sit tibi velut Ethnicus & publicanus quispiam. Amen dico vobis, quæcunque ligaveritis in terra, erunt ligata in cœlo: & quæcunque solveritis in terra, erunt soluta in cœlo. 1 *Tim.* 4. *v.* 14. Impositio manuum Prsbyterij.

[*p*] *Act.* 15. *v.* 6. Congregati sunt Apostoli & Presbyteri, ut dispicerent de hac re, *scil. controversiâ, circa circumcisionem & legem.*

Finis est (*a*) Dei Christique gloria, nec non [*b*] ædificatio Ecclesiæ ipsius ad salutem.

[*a*] 1 *Pet.* 2. *v.* 9. Ut prædiceˉ

tis virtutes illius, qui vocavit vos è tenebris in admirabilem suam lucem. 2 Cor. 8. v. 19. Beneficentia administratur à nobis ad ipsius Domini gloriam.

(b) *Eph.* 4. v. 12. Ad compactionem sanctorum, ad opus ministerij, ad ædificationem corporis Christi. 2 *Cor.* 10. v. 8. & 13. v. 10. Pro potestate, sive authoritate, quam dedit Dominus nobis, ad ædificationem, ac non ad destructionem.

Effecta sunt [a] conservatio & incrementum Ecclesiæ; (b) ἐυταξία ejusdem; [c] Prohibitio scandalorum, & id genus alia.

(a) *Eph.* 4. v. 13. Donec perveniamus nos omnes in unitatem fidei & agnitionis Filij Dei, in virum adultum, ad mensuram plenæ staturæ Christi. & v. 16. Incrementum capit corpori conveniens, ad sui ipsius exstructionem per charitatem. *Act.* 9. v. 31. Ecclesiæ habentes pacem ædificabantur, & pergentes in timore Domini & consolatione Sp. S. multiplicabantur.

(b) 1 *Cor.* 14. v. 40. Omnia ordine & decenter fiant. *Col.* 2. v. 5. Gaudeo cernens ordinem vestrum.

(c) *Rom.* 16. v. 17. Observate dissidiorum &

rum & offendiculorum authores, contra doctrinam, quam vos didicistis, & declinate ab eis. 2 *Theſſ.* 3. *v.* 14. Quod siquis non auscultat nostro per Epistolam sermoni, hunc notate; & ne commercium cum eo habete, ut erubescat.

Subjectum est ipsa Ecclesia, & quæ sunt ejus: prout dictum in Materiâ.

1 *Tim.* 3. *v.* 14. 15. Hæc tibi scribo, ut noris &c. *Act.* 20. *v.* 28. Attendite animum ad vos ipsos, & totum gregem, &c.

Adjuncta sunt, quod Gubernatio Ecclesiastica est (*a*) Spiritualis, [*b*] œconomica, [*c*] varia item, & mutabilis, quod politiam externam attinet.

(*a*) 2 *Cor.* 10. *v.* 4.5. Arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed divinitus valida, ad destructionem munitionum, ratiocinationes evertendo. 2 *Cor.* 1. *v.* 14. Non quod dominemur vestræ fidei, sed quod administri simus gaudij vestri.

(*b*) 1 *Cor.* 4. *v.* 1. Sic de nobis reputet homo, ut de ministris Christi, ac dispensatoribus

toribus mysteriorum Dei. *Matt.16.v.19.* Tibi dabo claves regni cœlorum; & quicquid ligaveris in terra, ligatum erit in cœlis; & quicquid solveris in terrâ, solutum erit in cœlis.

[c] *Gal.4.v.3.4.5.7.* Nos cum essemus infantes, sub elementis mundi eramus in servitutem redacti. At postquam venit plenitudo temporis, emisit Deus filium suum, factum ex muliere, factum legi subjectum, ut eos, qui legi erant subjecti, redimeret. Itaque non amplius es servus, sed filius. *Act.15.v.28.29.* Visum est Sp. S. ac nobis, ne quod amplius imponeremus vobis onus, præter necessaria ista: videlicet ut abstineatis ab ijs, quæ sunt immolata simulacris, & sanguine, & suffocato, & scortatione.

Hæc de Gubernatione Ecclesiastica. *Civilis* est, quâ Magistratus fidelis gladio divinitus armatus, unà cum Republica curat Ecclesiam, & purum Dei cultum, ceu custos utriusque tabulæ, promovet ac tuetur.

Esa.49.v.19. Erunt Reges nutricij tui,

& fæminę principes nutrices tuæ. *Ps.* 122. v. 3.4.5.9. Ierusalem optimè constructa, quò adscendunt tribus Iah, ad testimonium Israelitarum, ut celebrent nomen Iehovæ: ibi consident throni juris, throni domus Davidis. Propter nomen Iehovæ Dei nostri procurabo bonum tibi.

Efficiens hujusce Gubernationis est [*a*] Magistratus fidelis, [*b*] gladio divinitus armatus; [*c*] ordinarius vel (*d*) extraordinarius.

(*a*) *Deut.* 17. v. 15. Statuito super te Regem, quem elegerit Iehova Deus tuus, è medio fratrum tuorum statuito super te Regem; non poteris tibi præficere virum extraneum, qui non frater tuus sit. *Psal.* 2. v. 10. 11. 12. Reges intelligite, eruditionem percipite judices terræ. Colite Iehovam cum reverentiâ, & exsultate cum tremore. Osculamini filium, ut non irascatur.

(*b*) *Prov.* 8. v. 15. 16. Per me reges regnant & dominatores decernunt Iustitiam: Per me principes gerunt principatū. *Rom.* 13. v. 1. 4. Non est potestas nisi à Deo, & quæ sunt potestates sunt à Deo ordinatæ: *item*: Magistratus Dei minister est, nec gladium frustra gerit, vindex ad iram ei, qui quod malum est fecerit. (*c*) *Deut.*

(c) *Deut.* 16. v. 18. Iudices & moderatores constituito tibi in singulis portis tuis, qui judicent populum judicio justo. 1 *Pet.* 2. v. 13. 14. Subjecti estote cuivis humanæ ordinationi propter Dominum, sive Regi, ut supereminenti, sive præsidibus, ut qui per eum mittuntur.

(d) *Iud.* 2. v. 16. & *cap.* 3. v. 9. 10. *et passim.* Excitavit Iehova Israeli vindices, servatores; quibus cum insideret Sp. Iehovæ vindicarunt Israelem. *Dan.* 2. v. 21. Deus transfert Reges, & constituit Reges.

Materia est partim (*a*) Respublica, tanquam hospitium Ecclesiæ; partim [*b*] ipsa Ecclesia, utriusque objecti [*c*] tam personalis, quam (*d*) realis respectu.

(*a*) *Ps.* 122. v. 9. Propter domum Iehovæ Dei nostri procurabo bonum tibi, *scil. ô Ierusalem.*

(*b*) *Esa.* 49. v. 19. Erunt Reges nutritij &c.

(*c*) *Rom.* 13. v. 1. Omnis anima potestatibus &c. *Ioh.* 19. v. 11. Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi hoc tibi datum esset supernè.

[*d*] *Deut.*

[d] *Deut.* 17. v. 18. 19. Cum insidebit Rex solio regni sui, describet sibi exemplum Legis; eritque penes eum, & leget in eo omnibus diebus vitæ suæ, ut discat timere Iehovam Deum suum, observare omnia verba hujus legis & statuta, faciendo ea. *Ps.* 2. v. 10. 11. Reges intelligite &c.

Forma sunt actus Gubernationis civilis; (*a*) juxta leges divinas & humanas, (*b*) alij communiter justitiam, (*c*) alij Religionem singulariter spectantes.

[a] *Deut.* 17. v. 18. Describet sibi exemplum Legis &c. *Ios.* 1. v. 8. Ne discedito liber Legis ex ore tuo, sed meditaberis de eo interdiu & noctu, ut cum observantia facias omninò, prout scriptum est in eo. 1 *Sam.* 10. v. 25. Samuel jus regni descripsit in quodam libro, & collocavit eum coram Iehova.

[b] *Deut.* 1. v. 16. 17. Iudicate justè inter virum & fratrem ejus, etiamque peregrinum ei: nè suscipite personam in judicio; nam judicium ipsum Dei est. *Ier.* 22. v. 3. Exercete jus & justitiam, & eripite eum qui rapinam patitur, è manu oppresso-

oppressoris: peregrino, pupillo, ac viduæ ne vim faciatis. *Rom.* 12. *v.* 3. 4. Magistratus non sunt terrori bonis operibus, sed malis. Vis autem non metuere potestatem? quod bonum est facito, & laudē ab ipsâ obtinebis. Quod si feceris quod malum est, metue; non enim gladium &c.

[*c*] *Deut.* 17. *v.* 18. 19. Cum insidebit Rex solio regni sui, describet &c. *Ios.* 1. *v.* 8. Ne discedito liber legis &c. *Psal.* 2. *v.* 10. 11. Reges intelligite &c. *idque exemplis piorum Regum in V. T.* Davidis 2 *Sam.* 6. 7. *&* 1 *Chron,* 22. *&* *seqq.* Salomonis 1 *Reg.* 6. & 8. Iosaphati. 2 *Chron.* 19. Ezechiæ 2 *Chron.* 29. Iosiæ 2 *Reg.* 23.

Finis est Dei [*a*] gloria, (*b*) salus Reip. & (*c*) Ecclesiæ propagatio ac defensio.

(*a*) *Psal.* 82. *v.* 1. Deus adstat in cœtu Dei, inter Deos, *scil. vicarios*, *hoc est, magistratus*, judicat. 2 *Chron,* 19. *v.* 6. Non pro homine judicaturi estis, sed pro Iehova, qui vobiscum futurus est in rebus judiciariis.

(*b*) *Rom.* 13. *v.* 4. Magistratus Dei minister est tuo bono. 1 *Pet.* 2. *v.* 14. Tum ad ulti-

ad ultionem facinorosorum, tum ad laudem benè agentium.

(c) *Psal.* 47. *v.* 50. Voluntarij populorum congregati sunt cum populo Dei Abrahami: quia Dei sunt clypei, *h. e. principes* terræ. *Esa.* 49. *v.* 19. Erunt Reges nutritij &c. 1 *Tim.* 2. *v.* 2. Fiant deprecationes pro Regibus, & omnibus in eminentia constitutis: ut tranquillam & quietam vitam agamus cum omni pietate ac honestate.

Effecta ex forma & fine patescunt.

Subjectum ipsa Materia exprimit & declarat.

Adjuncta Gubernationis civilis habentur ista: est (*a*) corporalis & coactiva, (*b*) specie augusta, [*c*] conditione similiter varia, ac mutabilis.

(*a*) *Rom.* 13. *v.* 3. 4. Magistratus non sunt terrori bonis operibus, sed malis. Quod si feceris quod malum est, metue; non enim gladium frustra gerit.

[*b*] *Ier.* 22. *v.* 4. Si feceritis rem hanc, utiq; ingredientur per portas domus

huju[s]

hujus Reges, sedentes pro Davide in solio ejus, vecti curribus aut equis, ipse Rex cum servis suis, & populo suo. *Matt.* 6. *v.* 29. Ne Salomo quidem cum universa gloria sua sic amictus fuit.

(*c*) 1 *Sam.* 8. *v.* 5. Seniores Israelis dixerunt Samueli; Ecce tu senuisti, & filii tui non ambulant in vijs tuis; nunc præpone nobis Regē ad vindicandum nos, ut habent omnes istæ gentes. *Iob.* 12. *v.* 18. 19. 21. Deus vinculum Regum dissolvit, & cingulum alligat lumbis eorum. Facit ut præsides deveniant in dementiam, & valentissimos pervertit. Effundit contemtum super principes, & Zona validos destituit.

SEDES Loci hujus propria est; *in V. T.* de Gubernatione Ecclesiastica: *Leviticus*; de civili *Deut.* 17. *Ps.* 72. 82. 101. 122. *In N. T.* de illâ *Rom.* 12. 1 *Cor.* 12. *Eph.* 4. *v* 7. *& seqq. nec non Epistolæ ad Timoth. & Titum.* de hac *Rom.* 13. *cap.* 1 *Pet.* 2. *v.* 13. *& seqq.*

LOCUS

LOCUS DECIMUS SEXTUS

De

DONATIONE RESIPISCENTIAE AC FIDEI, PER VOCATIONEM EFFICACEM.

VIdimus Externum Applicationis Modum. *Internus* ſequitur, ſuis iterum gradibus diſtinctus.

Horum primus in Donatione Reſipiſcentiæ ac Fidei, ſecundus in Juſtificatione, tertius in Sanctificatione, quartus & ultimus in Perſeverantia conſiſtit.

Rom. 8. *v.* 30. Quos prædeſtinavit, eos etiam vocavit; & quos vocavit, eos etiam juſtificavit; quos autem juſtificavit, eos etiam glorificavit. 1 *Cor.* 1. *v.* 30. Chriſtus factus eſt nobis ſapientia à Deo, juſtitia, ſanctificatio, & redemtio.

DONATIO

DONATIO Resipiscentiæ ac Fidei fit [a] per vocationem Efficacem; qua (b) Deus (c) pro gratuita sua misericordia, (d) Electos in Christo, quos [e] externè vocavit per verbum, (f) etiam intus per Spiritum S. ad se trahit, ac (g) resipiscentia & fide donat.

(a) *Rom.* 8. v. 28. 30. Qui secundum propositum ipsius vocati sunt; *Item*: quos prædestinavit, eos etiam vocavit.

(b) 1 *Cor.* 1. v. 9. Fidelis est DEUS, per quem vocati estis in communionem Filij ipsius. 1 *Pet.* 2. v. 9. Vt prædicetis virtutes illius, qui vocavit vos è tenebris in admirabilem suam lucem.

(c) 2 *Tim.* 1. v. 9. Vocavit nos vocatione sancta, non ex operibus nostris, sed ex suo proposito, & gratia. *Eph.* 1. v. 5. Prædestinavit nos, quos adoptaret in filios, pro benevolo affectu voluntatis suæ.

(d) *Rom.* 8. v. 30. Quos prædestinavit &c. *Eph.* 1. v. 5. Prædestinavit nos, quos &c.

(e) *Matt.* 20. v. 16. & 22. v. 14. Multi sunt

ſunt vocati, pauci electi, *ſcil. ex vocatis externè.*

(*f*) *Ioh. 6. v. 44. 45.* Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum. Scriptum eſt in Prophetis: Et erunt omnes docti à Deo. Quiſquis ergo audivit à Patre, & didicit, ad me venit. *Eph. 1. v. 19.* Ad ſciendum, quæ ſit supereminens magnitudo potentiæ ipſius in nobis, qui credimus, pro efficacitate roboris virium ipſius.

[*g*] *Act. 11. v. 18.* Deus etiam gentibus dedit reſipiſcentiam ad vitam. *Eph. 2. v. 8.* Gratia ſervati eſtis per fidem: & hoc non eſt ex vobis, ſed Dei donum eſt.

Efficacia hujus vocationis [*a*] tota eſt à Sp. Sancto; non modo (*b*) offerente donum reſipiſcentiæ ac fidei, (*c*) aut utriuſque facultatem largiente, (*d*) ſed utramque etiam reapſe conferente ac præſtante.

[*a*] *Rom. 9. v. 16.* Non eſt volentis, nec currentis, ſed miſerentis Dei, *hoc eſt fidem miſericorditer donantis per Sp. S. ex v. 18.* *Tit. 3. v. 5.* Non ex operibus juſtis, quæ fece

rimus nos, sed ex sua misericordia servavit nos per lavacrum regenerationis, renovationis Sp. Sancti.

(*b*) *Luc.* 24. *v*. 47. Oportet in nomine ejus prædicari resipiscentiam ac remissionem peccatorum, *scil. per fidem.* 2 *Cor.* 5. *v.* 20. Nomine Christi legatione fungimur, & velut Deo vos rogante per nos, oramus Christi nomine, reconciliamini Deo.

(*c*) *Deut.* 30. *v.* 6. Circumcidet Iehova cor tuum, & cor seminis tui, ad diligendum Iehovam Deum tuum ex toto corde tuo. *Ezech.* 36. *v.* 26. 27. Dabo vobis cor novum & spiritum meum ponam in medio vestri.

(*d*) *Ibid. v.* 27. Quo, *scil. Spiritu*, efficiam, ut in statutis meis ambuletis, & *jura* mea observetis, facientes ea. *Phil.* 2. *v.* 13. Deus est, qui efficit in vobis & ipsum velle, & ipsum agere. *Cap.* 1. *v.* 29. Gratis datum est vobis in Christum credere.

Effecta ejus sunt: Primum [*a*] Resipiscentia, alterum (*b*) Fides.

Marc. 1. *v.* 15. Resipiscite & credite Evangelio.

(*a*) *Act.* 5. *v.* 31. Hunc (*Iesum*) Deus dextera sua sursum sublatum, constituit principem

principem ac ſervatorem, ut det reſipiſcentiam Iſraeli, ac remiſſionem peccatorum.

(*b*) *Eph.* 2. *v.* 8. Fides Dei donum eſt. *Matt.* 13. *v.* 11. Vobis datum eſt noſſe myſteria regni cœlorum.

RESIPISCENTIA eſt dolor ex agnitione peccatorum, conjunctus cum fiduciâ Remiſſionis eorundem, mutationem animi à malo ad bonum producens.

Matt. 3. *v.* 2. Reſipiſcite, appropinquavit enim regnum cœlorum. *Cap.* 9. *v.* 13. Non veni vocatum juſtos, ſed peccatores, ad reſipiſcentiam. *Cujus typus proponitur in prodigo, Luc.* 15. *cap.*

Proinde fidem partim antecedit, partim conſequitur.

Antecedit, quoad agnitionem peccati & pœnæ, contritionem ex ſenſu utriuſque, ac de proprijs viribus deſperationem.

Eſa. 66. *v.* 2. Intueor in pauperem & contritum Spiritu, ac trepidantem ad

verbum meum. *Matt.* 5. v. 3. 4. 6. Beati pauperes Spiritu; beati qui lugent; beati qui esuriunt & sitiunt justitiam. *Act.* 2. v. 37. His auditis, compuncti sunt corde, & dixerunt: Quid faciemus viri fratres?

Consequitur, quoad conversionem, sive mutationem à malo in bonum.

2 *Cor.* 7. v. 10. Quæ secundum Deum est tristitia, ea resipiscentiam efficit ad salutem, cujus nunquam pœniteat. *Act.* 20. v. 21. Attestans, Iudæis simul & Græcis, conversionem ad Deum. *Sive, ut est cap.* 26. v. 18. A tenebris ad lucem, & à potestate Satanæ ad Deum.

Media intervenit *Fides*, (*a*) resipiscentem fiducia remissionis peccatorum erigens, ac (*b*) contritionem ei salutarem reddens.

(*a*) *Matt.* 11. v. 28. Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, ego reficiam vos. 1 *Ioh.* 2. v. 1. 2. Filij, nè peccate. Quod si quis peccarit, advocatum apud Patrem habemus, Iesum Christum justum. Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris.

[*b*] 2 Cor.

(*b*) 2 *Cor.* 7. *v.* 10. Quæ ſecundum Deum eſt triſtitia &c. *Matt.* 27. *v.* 75. Recordatus eſt Petrus verborum Ieſu, qui dixerat ei; Priuſquam gallus vocem mittet, ter me abnegabis. Et egreſſus extra, flevit amarè.

FIDES porrò eſt Chriſti redemtoris, ac ſalutarium ejus beneficiorum, prout illa Verbo Euangelij offeruntur, Sacramentiſque obſignantur, non modo certa cognitio, ſed etiam fiducialis apprehenſio; quâ quiſque fidelis ea ſibi ſigillatim adjudicat, & applicat.

Tit. 1. *v.* 1. Apoſtolus ſecundum fidem Electorum Dei, & agnitionem veritatis, quæ eſt ſecundum pietatem. *Heb.* 11. *v.* 1. Fides eſt illud, quo ſubſiſtunt quæ ſperantur, & quæ demonſtrat, quæ non cernuntur. 2 *Tim.* 1. *v.* 12. Novi cui crediderim, & mihi perſuaſum eſt, eum poſſe depoſitum meum in illum diem ſervare.

Efficiens ejus eſt [*a*] Deus per Sp.S. qui Spiritus fidei appellatur. In-

ſtrumenta, [b] Euangelium (c) ejuſque ſigilla, Sacramenta. Adminiſtræ, (d) utrorumque diſpenſatores, in Eccleſia Chriſti.

(a) *Eph.* 2. *v.* 8. Fides Dei donum eſt. *Matt.* 16. *v.* 17. Caro & ſanguis hoc tibi non revelavit, ſed Pater meus, qui in cœlis eſt. 2 *Cor.* 4. *v.* 13. Habemus eundem Spiritum fidei. 1 *Cor.* 2. *v.* 10. 12. Nobis retexit ea Deus per Sp. ſuum: & Spiritum non mundi accepimus, ſed qui eſt ex Deo, ut ſciamus, quæ Deus eſt nobis gratificatus.

(b) *Rom.* 1. *v.* 16. Euangelium eſt potentia Dei ad ſalutem omni credenti. *Cap.* 10. *v.* 17. Fides eſt ex auditu, *ſcil. prædicati Euangelij.*

(c) *Rom.* 4. *v.* 11. Signum accepit circumciſionis, ſigillum juſtitiæ fidei, receptæ in præputio. *Matt.* 28. *v.* 19. & *Marc.* 16. *v.* 15. 16. Prædicate Euangelium, baptizantes in nomen Patris, Filij, & Sp. Sancti. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſervabitur.

(d) 1 *Cor.* 3. *v.* 5. Quis Paulus? Quis Apollos? niſi miniſtri, per quos crediditis. Et *Cap.* 4. *v.* 15. In Chriſto Ieſu per Euangelium ego genui vos.

Materia

Materia circa quam, ſeu objectum, in genere, eſt (*a*) totum Verbum Dei, V. & N. Teſtamenti: In ſpecie, eſt [*b*] Verbum Euangelij, (*c*) cum annexis Sacramentis: ſive (*d*) Jeſus Chriſtus cum omnibus ſuis beneficijs, (*e*) Verbo Euangelij teſtatus & oblatus, (*f*) ac Sacramentis obſignatus.

(*a*) *Act.* 24. *v.* 14. Ita colo patrium Deum, ut credam omnibus, quæ in Lege & in Prophetis ſcripta ſunt. *Cap.* 26. *v.* 27. Credis, Rex Agrippa, Prophetis?

(*b*) *Marc.* 1. *v.* 15. Credite Euangelio. *Rom.* 10. *v.* 8. 9. Hoc eſt verbum fidei, quod prædicamus: nempe, Si profeſſus fueris ore tuo Dominum Ieſum, & credideris in corde tuo, quod Deus eum ſuſcitavit ex mortuis, ſervaberis.

(*c*) *Act.* 2. *v.* 38. Baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomen Ieſu Chriſti, in remiſſionem peccatorum. 1 *Cor.* 11. *v.* 25. Hoc poculum eſt Novum illud pactum, per meum ſanguinem: hoc facite, quotieſcunq; biberitis, ad mei commemorationẽ.

(*d*) 1 *Cor.* 1. *v.* 23. 24. 30. Prædicamus Iesum Christum, Iudæis quidem offendiculum, Græcis vero stultitiam: ipsis autem vocatis, tum Iudæis, tum Græcis, Christum Dei potentiã, ac Dei sapientiam. Vtpote factum nobis à Deo sapientiã, justitiam, sanctificationem, ac redemtionem.

(*e*) *Act.* 10. *v.* 43. Huic omnes Prophetæ testimonium dant, remissionem peccatorum accepturum per nomen ejus quemvis, qui crediderit in eum. 1 *Cor.* 1. *v.* 6. Testimonium Christi confirmatum fuit in vobis. 2 *Cor.* 5. *v.* 20. Nomine Christi legatione fungimur.

[*f*] *Gal.* 3. *v.* 1. O amentes Galatæ, quis vos fascinavit, né obsequeremini veritati, quibus ob oculos Iesus Christus prius fuerat depictus, inter vos crucifixus. 1 *Cor.* 5. *v.* 7. Pascha nostrum pro nobis sacrificatum est, Christus.

Forma sunt actus Fidei circa objectum, hoc est, tum [*a*] certa cognitio, sive notitia, (*b*) cum firmo assensu: tum [*c*] fiducialis apprehensio Christi, ac beneficiorum ejus,

ejus, in verbo Euangelij: qua (*d*) quisque fidelis illa sibi sigillatim adjudicat, & applicat.

[*a*] *Tit.* 1. *v.* 1. Fides electorum est agnitio veritatis. *Ioh.* 17. *v.* 3. Hæc est vita æterna, ut te cognoscant solum illum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum.

[*b*] 1 *Tim.* 1. *v.* 15. Certus est hic sermo, & modis omnibus dignus qui recipiatur, Iesum Christum venisse in mundum, ut peccatores servaret. *Ioh.* 3. *v.* 33. Qui recipit ejus testimonium, is obsignavit Deum veracem esse.

(*c*) *Ioh.* 1. *v.* 12. Quotquot eum receperunt, dedit eis hoc jus, ut filij Dei sint facti, nempe ijs, qui credunt in nomen ejus. *Act.* 26. *v.* 18. Vt remissionem peccatorum, & sortem inter sanctificatos accipiant per fidem, quæ est in me. *Rom.* 5. *v.* 17. Exundantiam gratiæ & doni justitiæ recipiunt, *scil. fide. Cap.* 4. *v.* 18. 19. 20. 21. Abrahamus contra spem sub spe credidit, fore ut ipse fieret pater multarum gentium, secundum quod ei dictum fuerat: Ita erit semen tuum. Ac minime infirmus fide non consideravit suum ipsius corpus

jam emortuum, &c. nec emortuũ uterum Saræ. Ad hanc promissionem autem Dei non addubitavit incredulitate: sed corroboravit sese fide, tributa gloria Deo; ac plenè persuasum habens, eum quod promiserat, posse etiam efficere.

(*d*) *Gal.* 2. *v.* 20. Vivo per fidem Filij Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. *Ps.* 103. *v.* 2. 3. Benedic anima mea Iehovæ, qui condonat omnes iniquitates tuas; qui medetur omnibus morbis tuis. *Rom.* 8. *v.* 38. 39. Mihi persuasum est, neque mortem, neque vitam, &c. posse nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro. 2 *Tim.* 4. *v.* 8. Reposita est mihi justitiæ corona, quam reddet mihi Dominus in illo die, justus ille Iudex.

Finis est (*a*) gloria Dei, ac [*b*] salus animarum.

(*a*) *Rom.* 4. *v.* 20. Abrahamus corroboravit sese fide, tributâ gloriâ Deo. *Ioh.* 3. *v.* 33. Qui recipit ejus testimonium, is obsignavit Deum veracem esse.

(*b*) 1 *Pet.* 1. *v.* 9. Reportantes mercedem fidei vestræ, salutem animarum. *Heb.* 10. *v.* 39. Nos non ij sumus, qui

nos

nos ſubducamus ad exitium, ſed qui credamus ad animæ ſalutem.

Effecta ſunt [*a*] Spes, [*b*] Charitas, (*c*) Unio cum Chriſto, & (*d*) Communio in bonis ipſius.

(*a*) *Tit.* 1. *v.* 1. 2. Fides eſt agnitio veritatis ſecundum pietatem; ad ſpem vitæ æternæ. *Rom.* 5. *v.* 2. Per Chriſtum fide adducti fuimus in hanc gratiam, per quam ſtamus, & gloriamur, ſub ſpe gloriæ Dei.

(*b*) 1 *Tim.* 1. *v.* 5. Finis mandati eſt charitas, ex fide non ficta. *Gal.* 5. *v.* 6. Fides per charitatem efficax.

[*c*] *Eph.* 3. *v.* 17. Chriſtus inhabitat per fidem in cordibus noſtris. *Cap.* 5. *v.* 30. Membra ſumus corporis ejus, ex carne ejus, & ex oſſibus ejus.

[*d*] 1 *Cor.* 1. *v.* 9. Fidelis eſt Deus, per quem vocati eſtis in communionem Filij ipſius Domini noſtri Ieſu Chriſti. 1 *Ioh.* 1. *v.* 3. Quod vidimus, & audivimus, id annunciamus vobis, ut & vos communionem habeatis nobiſcum: & communio noſtra ſit cum Patre, & cum Filio ejus Ieſu Chriſto.

Subjectum, indefinitè ſpecta-

tum, est homo, [*a*] electus in Christo, & (*b*) efficaciter vocatus, eoque (*c*) resipiscens à peccatis suis: Definitè autem est, (*d*) mens illuminata, ac (*e*) voluntas renovata per Spiritum Sanctum.

(*a*) *Tit.* 1. *v.* 1. Fides Electorum. *Act.* 13. *v.* 48. Crediderunt, quotquot erant ordinati ad vitam æternam.

(*b*) *Rom.* 8. *v.* 28. Qui secundum ipsius propositum vocati sunt. 2 *Tim.* 1. *v.* 9. Vocavit nos vocatione sanctâ, ex suo proposito & gratiâ.

(*c*) *Matt.* 11. *v.* 28. Venite ad me omnes qui laboratis &c. *Cap.* 5. *v.* 3. 4. 6. Beati pauperes Spiritu; quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati qui lugent; quoniam solamen recipient. Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam; quoniam ipsi saturabuntur.

[*d*] *Eph.* 1. *v.* 18. Illuminatis oculis mentis vestræ, ad sciendum, quæ sit spes illa vocationis ipsius. *Col.* 1. *v.* 9. Vt impleamini agnitione voluntatis ejus, cum omni sapientia & intelligentiâ spirituali.

[*e*] *Rom.* 10. *v.* 9. 10. Si credideris in

corde

corde tuo &c. Nam corde creditur ad justitiam. *Act.* 15. *v.* 9. Fide purificatis cordibus eorum.

Adjuncta varia sunt: (*a*) Una est fides, (*b*) Sincera, (*c*) Constans; sed (*d*) gradibus distincta, & [*e*] cum hac vita desinens.

(*a*) *Eph.* 4. *v.* 5. Vna fides. 2 *Pet.* 1. *v.* 1. AEque pretiosam fidem nobiscum sortitis.

(*b*) 1 *Tim.* 1. *v.* 5. Ex fide non fictâ. *Iacob.* 2. *v.* 14. Quæ utilitas, fratres mei, si fidem dicat aliquis habere se, opera autẽ non habeat? num potest fides illa eum servare?

(*c*) *Luc.* 8. *v.* 15. Semen quod in bonam terram cecidit, ij sunt, qui in corde honesto ac bono auditum sermonem retinent, & fructum adferunt per tolerantiam. *Col.* 2. *v.* 5. Gaudens & cernens soliditatem vestræ in Christum fidei.

(*d*) *Matt.* 8. *v.* 10. Nè in Israele quidem tantam fidem inveni. & *v.* 26. Quid formidolosi estis, ô exiguâ fide præditi? *cap.* 15. *v.* 28. O mulier, magna est fides tua.

[*e*] 2 *Cor.* 5. *v.* 7. Per fidem ambula-

mus.

mus,non per adſpectum. 1 *Cor.* 13. v. 8. 12. Prophetiæ evaneſcent, & linguæ ceſſabunt, & cognitio evaneſcet. Cernimus nunc per ſpeculum,& per ænigma; tunc autem coram cernemus.

SEDES Loci hujus propria eſt, *in V. T. Pſ.* 51. & 32. *Ier.* 30. 31. 32. *Ezech.* 36. *In N. T.* *Matt.* 3. *Luc.* 15. *Ioh.* 3. *Rom.* 3. 4. 8. 10. 2 *Cor.* 7. *Eph.* 1. 2. *Heb.* 11.

capp.

LOCVS

LOCVS DECIMVS SEPTIMUS

De

JUSTIFICATIONE.

SEcundus Gradus est (*a*) JUSTIFICATIO, quâ [*b*] Deus gratis, propter Christum, homini peccatori, credenti in eum, remittit peccata & imputat justitiam, ad vitam æternam.

(*a*) *Rom* 8. *v*. 30. Quos vocavit, hos etiam justificavit. 1 *Cor*. 1. *v*. 30. Christus factus est nobis sapientia à Deo, justitiaque &c.

(*b*) *Rom*. 3. *v*. 24. 25. Iustificamur gratis, id est, ejus gratiâ, per redemtionem factam in Iesu Christo: quem præstituit Deus, ut esset placamentum per fidem in sanguine ipsius, ad demonstrationem justitiæ suæ. *Cap*. 5. *v*. 21. Gratia regnat per justitiam, ad vitam æternam, per Iesum Christum Dominum nostrum.

Hujus *Efficiens* Principalis est (*a*) Deus judex universorum, solus justificans. Impulsivæ sunt, partim [*b*] gratuita ejus misericordia, nullis operum nostrorum meritis conciliata, partim (*c*) satisfactio ac meritum Christi Iesu. Instrumentalis interna est [*d*] sola Fides in Christum; externæ sunt (*e*) Verbum Euangelii, (*f*) Sacramenta, [*g*] horumque Ministri.

(*a*) *Esa.* 43. v. 12. Ego, ego ipse deleo defectiones tuas, propter me, & peccatorum tuorum non recordor. *Marc.* 2. v. 7. Quis potest remittere peccata, nisi solus Deus? *Rom.* 8. v. 33. Deus est qui justificat; quis est qui condemnet?

[*b*] *Rom.* 3. v. 24. Iustificamur gratis, id est, ejus gratia. *cap.* 5 v. 15. Multò magis gratia Dei & donatio per gratiam, quę est unius illius hominis Iesu Christi, in multos exundavit. *Cap.* 11. v. 6. Si per gratiam, non jam ex operibus; alioquin gratia jam non est gratia. *Tit.* 3. v. 4. 5. 7.

Post

Poſtquam benignitas, & erga homines amor apparuit Servatoris noſtri Dei, non ex operibus juſtis quæ fecerimus nos, ſed ex ſua miſericordia ſervavit nos; ut juſtificati illius gratia, hæredes efficeremur ſecundum ſpem vitæ æternæ.

(c) *Rom.* 3. *v.* 24. 25. Iuſtificamur gratis, id eſt, ejus gratia per Redemtionem factam in Ieſu Chriſto *&c. cap.* 8. v. 3.4. Quæ Legis erat impotentia, cum viribus eſſet deſtituta in carne, Deus ſuo ipſius filio miſſo in forma conſimili carni peccato obnoxiæ, idque pro peccato, condemnavit peccatum in carne; ut jus illud Legis compleatur in nobis. 2*Cor.* 5. v.21. Fecit Deus eum, qui non novit peccatum, pro nobis peccatum, ut nos efficeremur juſtitia Dei in ipſo.

(d) *Rom.* 3. *v.* 28. Colligimus fide juſtificari hominem,abſque operibusLegis. *Gal.* 2. *v.* 16. Scientes non juſtificari hominem ex operibus Legis, ſed per fidem Ieſu Chriſti. *Phil.* 3. *v* 9. Comperiar in eo non habens meam juſtitiam, quæ eſt ex lege, ſed eam,quæ eſt per fidem Chriſti, id eſt, juſtitiam, quæ eſt ex Deo per fidem.

[e] *Rom.* 1. *v.* 16. 17. Evangelium eſt

poten-

potentia Dei ad salutem omni credenti. Iustitia enim Dei per illud retegitur ex fide in fidem; sicut scriptum est, Iustus ex fide suâ vivet. *Cap.* 3. *v.* 21. 22. Nunc absque lege justitia Dei manifesta facta est, comprobata testimonio Legis ac Prophetarum; Iustitia, inquam, Dei, per fidem Iesu Christi, in omnes & super omnes, qui credunt. *Cap.* 10. *v.* 8. 9. Hoc est verbum illud fidei, quod prædicamus &c.

(*f*) *Rom.* 4. *v.* 11. Signum accepit circumcisionis, sigillum justitiæ fidei. *Act.* 2. *v.* 38. Baptizetur unusquisque vestrum in nomen Iesu Christi, in remissionem peccatorum. *Matt.* 26. v. 28. Hoc poculum est sanguis meus, Novi federis, qui pro multis effunditur in Remissionem peccatorum.

(*g*) *Dan.* 12. *v.* 3. Erudientes & justificantes multos, splendebunt, ut stellæ, in sempiterna secula. *Ioh.* 20. *v.* 23. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. 2 *Cor.* 5. *v.* 19. 20. Deus in nobis posuit sermonem illum reconciliationis. Itaque nomine Christi legatione fungimur, & velut Deo vos rogante per nos, oramus Christi nomine, reconciliamini Deo.

Materia est [*a*] eadem Christi satisfactio, idem meritum; sive (*b*) obedientia humiliationis ipsius; quâ factus est Patri obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.

(*a*) *Esa.* 53. v. 11. Servus meus justus cognitione sui justificabit multos, quorum iniquitates ipse bajulaverit. & v. 4. 5. 6. Morbos nostros ipse pertulit, & dolores nostros bajulavit. Dolore afficitur à defectionibus nostris, atteritur ab iniquitatibus nostris; castigatio pacis nostræ imponitur ei, & tumice ejus fit curatio nobis. Facit Iehova ut incurrat in eum iniquitas omnium nostrum. *Rom.* 8. v. 3. 4. Quæ Legis erat impotentia &c. 2 *Cor.* 5. v. 21. Fecit Deus eum, qui non novit peccatum &c. *Gal.* 3: v. 13. 14. Christus nos redemit ab exsecratione legis, dum pro nobis factus est exsecratio &c. ut in gentibus benedictio Abrahami exstet, in Christo Iesu; & ut promissum illum Spiritum acciperemus per fidem.

(*b*) *Rom.* 5. v. 19. Per unius obedientiam justi constituuntur multi. *Phil.* 2. v. 8. Ipse Christus se submisit, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. *Heb.* 10. v. 5. 7. 10. Sacrificium & oblationem noluisti, corpus autem adaptasti mihi. Ecce adsum ut faciam, DEUS, voluntatem tuam. Quâ voluntate sanctificati sumus, per oblationem corporis Iesu Christi semel factam.

Forma Justificationis posita est in Remissione peccatorum, & Imputatione Justitiæ.

Dan. 9. v. 24. Septimanæ septuaginta decisæ sunt, ut cohibeat *Messias* transgressionem illam, & ut obsignet peccata, & ut expiet iniquitatem, & ut adducat justitiam sempiternam. *Rom.* 4. v. 6. 7. David declarat beatum eum hominem, cui Deus imputat justitiam absque operibus, dicens: Beati, quorum remissæ sunt iniquitates.

Remissio Peccatorum est, qua reatus & pœna peccati credenti propter Christum condonatur.

Psal. 32. v. 2. 3. *Rom.* 4. v. 7. 8. Beati, quorum

quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum obtecta sunt peccata. Beatus vir, cui non imputarit Dominus peccatum. *Act.* 13. v. 38. 39. Notum igitur sit vobis, fratres, annunciari vobis remissionem peccatorum per istum, *scil. Christum*: Et ab omnibus, à quibus non potuistis per legem Mosis justificari, per hunc credentem quemvis justificari.

Imputatio Iustitiæ est, qua idem in Christo justus censetur ac pronunciatur.

Rom. 4. v. 5. 6. Ei qui non operatur, sed credit in eum, qui justificat impium, imputatur fides sua ad justitiam. Sicut etiam David declarat beatum cum hominem, cui Deus imputat justitiam absque operibus. 2 *Cor.* 5. v. 21. Fecit Deus eum, qui non novit &c. *Phil.* 3. v. 9. Comperiar in eo non habens meam justitiam &c.

Finis Vltimus est (*a*) gloria Dei, tam (*b*) Justitiæ, circa Christum, quam [*c*] misericordiæ ac gratiæ, quoad nos. *Proximus* est (*d*) consolatio ac (*e*) salus peccatoris credentis.

[*a*] *Esa.*

(*a*) *Esa.* 43. v. 12. Deleo defectiones tuas propter me, *id est, gloriam meam.* 1 Cor. 1. v. 31. Vt qui gloriatur in Domino glorietur.

(*b*) *Rom.* 3. v. 25. 26. Ad demonstrationem justitiæ suæ, propter dissimulationem peccatorum quæ antecesserunt, Deo illa tolerante: ad demonstrationem, *inqui*, justitiæ suæ præsenti tempore: ut sit ipse justus, & justificans eum, qui est ex fide Iesu.

[*c*] *Eph.* 1. v. 6. 7. Ad laudem gloriosæ suæ gratiæ, qua nos gratis sibi acceptos effecit in illo dilecto. In quo habemus Redemtionem per sanguinem ipsius, remissionem, inquam, lapsuum ex divite ipsius gratia.

[*d*] *Rom.* 5. v. 1. Iustificati fide pacem habemus erga Deum. *Cap.* 8. v. 33. 34. Quis intentabit crimina adversus electos Dei? Deus est, qui justificat: quis est qui condemnet? Christus est, qui mortuus est.

[*e*] *Rom.* 4. v. 7. Beati quorum remissæ sunt inquitates. *Cap.* 5. v. 21. Vt gratia regnaret per justitiam, ad vitam æternam.

Effecta varia sunt; potiora autem

tem [a] adoptio, (b) libertas spiritualis, [c] conscientiæ tranquillitas, (d) accessus ad Deum, [e] timor filialis, [f] nova obedientia, (g) certitudo gratiæ præsentis & futuræ.

(a) *Tit.* 3. v. 7. Vt justificati illius gratia, hæredes efficeremur secundum spem vitæ æternæ.

(b) *Rom.* 6. v. 14. Non estis sub lege, sed sub gratia. *Gal.* 3. v. 25. Postquam venit fides, non amplius sub pædagogo sumus.

(c) *Rom.* 5. v. 1. Iustificati fide pacem habemus. *Heb.* 10. v. 22. Adspersione purgatis cordibus â conscientiâ malâ.

(d) *Eph.* 3. v. 12. In quo habemus loquendi libertatem, & aditum cum fiducia, per fidem ipsius.

[e] *Psal.* 130. v. 4. Apud te est condonatio, ut timearis, *sive, reverenter colaris.*

(f) *Rom.* 6. v. 1. 2. 4. Permanebimus in peccato, ut gratia auctior fiat? Absit. Imo in nova vita ambulemus.

[g] *Rom.*

[g] *Rom.* 5. *v.* 11. Si cum inimici essemus reconciliati fuimus Deo per mortem Filij ejus, multo magis reconciliati servabimur per vitam ipsius. *Cap.* 8. *v.* 38. 39. Mihi persuasum est, neque mortem, neque vitam, neque Angelos, neque principatus, neque præsentia, neque futura posse nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu, Domino nostro.

Subjectum Justificationis est Homo, (*a*) in se peccator & iræ filius; in Christo autem [*b*] electus, & credens in ipsum.

[*a*] *Rom.* 4. *v.* 5. Iustificat impium. *cap.* 5. *v.* 6. Christus, cum nullis adhuc viribus essemus, præstituto tempore pro impijs mortuus est. *Eph.* 2. *v.* 3. Eramus naturâ filij iræ, ut etiam reliqui.

[*b*] *Rom.* 8. *v.* 33. Quis intentabit crimina adversus electos Dei? Deus est qui justificat. *Act.* 13. *v.* 38. 39. Notum sit vobis, per hunc credentem quemvis justificari. *Rom.* 3. *v.* 22. Iustitia Dei per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt.

Adjuncta statuuntur: quod [*a*) vitæ

vitæ hujus propria eſt, (*b*) perfecta, [*c*] æqualis ſive communis omnibus credentibus, (*d*) quantumvis ſenſu diſpar.

[*a*] *Act.* 3. *v.* 19. Reſipiſcite, convertite vos, ut deleantur peccata veſtra, poſtquam venerint tempora refrigerationis à conſpectu Domini, *ſcil. ut vos etiam eam ſentiatis.*

[*b*] *Rom.* 8. *v.* 1. Nulla eſt condemnatio ijs, qui ſunt in Chriſto Ieſu. 1 *Ioh.* 1. *v.* 7. Sanguis Ieſu Chriſti filij ejus purificat nos ab omni peccato.

(*c*) *Act.* 15. *v.* 11. Per gratiam Domini Ieſu Chriſti credimus nos ſervatum iri, quemadmodum & illos, *ſcil. Patres noſtros.* *Rom.* 3. *v.* 30. Deus unus eſt, qui juſtificabit circumciſionem ex fide, & præputium per fidem.

(*d*) *Pſ.* 42. *v.* 6. 12. Quid deijcis te, anima mea, & perſtrepis in me? Spera in Deo. *Rom.* 7. *v.* 24. 25. Miſer ego homo, quis me eripiet ex iſto corpore mortis? Gratias ago Deo meo per Ieſum Chriſtum.

SEDES

SEDES Loci hujus propria est, *in V. T. Ps.* 32. 51. *Esa.* 53. *Ier.* 31. *Dan.* 9. *in N. T. Luc.* 15. 18. *Rom.* 3. 4. 5. *Gal.* 2. 3. 4. *Phil.* 3.
capp.

LOCVS

LOCVS DECIMVS OCTAVUS

De SANCTIFICATIONE.

TErtius Gradus est (a) SANCTIFICATIO, qua [b] Deus per Sp. S. naturam corruptam hominis, fide justificati, renovat ad imaginem suam: ut deinceps moriatur peccatis, & vivat justitiæ, ad salutem in Christo.

(a) *Rom.* 8. v. 30. Quos justificavit, eos etiam glorificavit, *nempe inchoatione gloriæ.* 1 *Cor.* 1. v. 30. Christus factus est nobis sapientia à Deo, justitia, sanctificatio &c.

(b) *Ezech.* 36. v. 23. 26. 27. Ego Iehova sanctificabo me in vobis. Et dabo vobis cor novum, & Spiritum novum ponam in medio vestri; & amovens cor lapideum à carne vestra, indam vobis cor carneum: & Spiritum meum ponam in medio vestri; quo faciam, ut in statutis meis ambuletis, & jura mea observetis, facientes ea.

Efficiens Sanctificationis *Principalis* est (*a*) Deus, per Spiritum Sanctum fide justificatos sanctificans, atque renovans. *Impulsivæ* sunt (*b*) misericordia ipsius, & (*c*) Christi mors ac resurrectio. *Instrumentalis* interna [*d*] fides: externæ (*e*) Verbi & Sacramentorum ministerium; nec non (*f*) judicia & castigationes divinæ.

[*a*] 1 *Thess.* 5. *v.* 23. Deus pacis sanctificet vos totos. *Tit.* 3. *v.* 5. 6. Servavit nos per lavacrum regenerationis, renovationis Spiritus Sancti: quem effudit super nos copiosè. *Ioh.* 3. *v.* 5. 6. Nisi quis fuerit genitus ex aquâ & Spiritu, non potest introire in regnum Dei. Quod genitum est ex Spiritu, spiritus est.

[*b*] 1 *Pet.* 1. *v.* 3. Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui ex multâ suâ misericordiâ regenuit nos in spem vivam. *Tit.* 3. *v.* 5. Ex suâ misericordiâ servavit nos per lavacrum regenerationis.

(*c*) *Rom.* 6. *v.* 4. 5. 6. Consepulti sumus

ei,

ei, *Christo*, per Baptiſmum in mortem: ut ſicut ſuſcitatus eſt Chriſtus ex mortuis in gloriam Patris, ita & nos in novâ vitâ ambulemus. Nam ſi cum eo plantati coaluimus aſſimilatione mortis ejus, nimirum etiam reſurrectionis aſſimilatione cum eo coaleſcemus. Illud ſcientes, veterem illum noſtrum hominem cum eo crucifixum eſſe, ut aboleatur corpus peccati, nè nos amplius ſerviamus peccato. 1 *Pet*. 1. *v*. 3. Regenuit nos in ſpem vivam, per Reſurrectionem Ieſu Chriſti ex mortuis.

(*d*) *Gal*. 3. *v*. 14. Vt promiſſum illum Spiritum acciperemus per fidem. *Cap*. 5. *v*. 6. Fides per charitatem efficax, *ſive operans*.

(*e*) *Ioh*. 17. *v*. 17. Sanctifica eos tuâ veritate: ſermo ille tuus veritas eſt. *Iac*. 1. *v*. 18. Progenuit nos ſermone veritatis. *Eph*. 5. *v*. 25. 26. Chriſtus dilexit Eccleſiam, & expoſuit ſemetipſum pro eâ: ut eam ſanctificaret, ab eo purificatam lavacro aquæ per verbum. *Tit*. 3. *v*. 5. Servavit nos per lavacrum regenerationis. 1 *Cor*. 4. *v*. 15. In Chriſto Ieſu per Euangelium ego genui vos.

[*ſ*] *Pſal*. 119. *v*. 71. Bonum eſt mihi,

 quod

quod afflictus sum; ut discerem statuta tua. *Heb.* 12. v. 9. 10. 11. Deus Pater spirituum castigat nos ad commodum nostrum, ut participes simus sanctimoniæ ipsius. Omnis autem castigatio in præsens quidem non videtur esse gaudij, sed tristitiæ; at postea fructum tranquillum justitiæ reddit ijs; qui per eam fuerint exercitati.

Materia circa quam est (*a*) Homo peccator, jam (*b*) fide justificatus à reatu peccati, sed (*c*) renovandus insuper ab inhærente naturæ suæ ejusdem pravitate.

(*a*) *Tit.* 3. v. 3. 5. Eramus quondam & nos amentes, rebelles, errantes, servientes cupiditatibus, &c. sed ex suâ misericordiâ servavit nos, per lavacrum regenerationis. *Eph.* 2. v. 5. Etiam nos, cum in offensis mortui essemus, unà vivificavit cum Christo.

(*b*) *Rom.* 8. v. 30. Quos justificavit, eos etiam glorificavit. 1 *Cor.* 1. v. 30. Christus factus est nobis justitia, & sanctificatio. *Rom.* 6. v. 1. & *seqq.* Quid igitur dicemus? Permanebimus in peccato, ut gratia *scil. justificationis*, auctior fiat? Absit, &c.

[*c*] *Tit.*

(c) *Tit.* 2. v. 14. Christus dedit semetipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret sibi ipsi populum peculiarem, accensum studio bonorum operum. *Rom.* 7. v. 24. 25. Miser ego homo, quis me eripiet ex isto corpore mortis? Gratias ago Deo per Iesum Christum Dominum nostrum.

Forma est [a] ipsa spiritualis naturæ humanæ, peccato corruptæ, renovatio in justificatis; constans (b) mortificatione veteris, & vivificatione novi hominis.

(a) *Rom.* 12. v. 2. Transformamini per renovationem mentis vestræ, ut probetis, quæ sit voluntas Dei, bona illa, placens ac perfecta. *Tit.* 3. v. 5. Lavacrum regenerationis, renovationis Spiritus Sancti.

(b) *Rom.* 6. v. 2. 3. 4. 5. Qui mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in eo? An ignoratis, nos, quotquot baptizati sumus in Christum Iesum, in mortem ejus esse baptizatos? Consepulti igitur sumus ei per Baptismum, &c. *Eph* 4. v. 22. 23. 24. Deponite quod ad pristinam conversationem at-

tinet, veterem illum hominem, qui de deceptricibus cupiditatibus decipitur. Renovamini verò Spiritu mentis vestræ: Et induite novum illum hominem qui secundum Deum conditus est, ad justitiam & sanctimoniam veram.

Mortificatio veteris hominis est, quâ corruptio naturæ ex peccato paulatim in ipsis minuitur atque aboletur.

R*om. 6. v. 6.* Scientes, veterem illum hominem cum eo crucifixum esse, ut aboleatur corpus peccati, nè nos amplius serviamus peccato. *Cap. 7. v. 4.* Itaque, fratres mei, vos quoque mortificati estis Legi in corpore Christi: ut essetis alterius, ejus *videlicet,* qui ex mortuis suscitatus est, ut fructum feramus Deo. Et *v. 6.* Nunc liberati sumus à lege, mortuo eo in quo detinebamur, ut serviamus in novitate Spiritus, ac non in vetustate literæ.

Vivificatio novi hominis est, quâ eadem natura corrupta ad Dei imaginem in Christo magis magisque instauratur. *Eph.*

Eph. 2. v. 5. Deus nos, cum in offensis mortui essemus, unà vivificavit cum Christo, cujus gratiâ estis servati. *Cap.* 4. v. 24. Induite novum illum hominem, qui secundum Deum conditus est, ad justitiam & sanctimoniam veram. *Col.* 3. v. 10. Induti sitis novo illo homine, qui renovatur in agnitionem congruentem imagini ejus, qui ipsum condidit.

Finis Supremus est [*a*] gloria Dei; *Subalternus* (*b*) nostra cum Christo conformitas, [*c*] communio, & (*d*) salus æterna.

[*a*] *Rom.* 6. v. 11. Ita etiam vos colligite, vos tum mortuos esse peccato, tum verò vivere Deo per Iesum Christum. *Matt.* 5. v. 16. Ita splendeat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, glorificentque Patrem illum vestrum, qui est in cœlis.

[*b*] *Rom.* 6. v. 5. Si cum eo plantati coaluimus, assimilatione mortis ejus, nimirum etiam resurrectionis assimilatione cum eo coalescemus.

(*c*) *Phil.* 3. v. 10. Vt cognoscam eum, & vim resurrectionis ipsius; & communionem perpessionũ ejus, dum conformis fio ipsius morti. [*d*] 1. *Pet.*

(*d*) 1 *Pet.* 1. *v.* 3. 4. Regenuit nos in spem vivam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis: *id est*, ad hæreditatem, quæ nec corrumpi potest, nec contaminari, nec marcescere, vobis in cœlis servatam.

Effecta sunt [*a*] omnia Sanctificatorum bona opera: quæ generatim [*b*] vitâ Christianâ ac precatione comprehendi queunt.

(*a*) *Eph.* 2. *v.* 10. Ipsius sumus opus, conditi in Christo Iesu ad bona opera, quæ præparavit Deus, ut in eis ambulemus. *Gal.* 5. *v.* 22. Fructus Spiritus, *nempe Sanctificantis*, sunt charitas, gaudium, pax, iræ cohibitio, benignitas, bonitas, fides, lenitas, continentia.

(*b*) *Psal.* 50. *v.* 14. 15. Sacrifica Deo gratiarum actionem, & redde excelso vota tua. Et invoca me tempore angustiæ, eripiam te, ut glorifices me: & *v.* 23. Qui sacrificat gratiarum actionem, glorificat me; & qui componit viam suam, faciam ut is fruatur salute Dei.

Vita Christiana est, qua Sanctificati, (*a*) imitantes Christum, (*b*) per

per eum Deo novam obedientiam præstare student: (c) præcipuè (d) abnegando seipsos, (e) tolerando crucem suam, & [f] quæ vocationis propriæ sunt operando.

(a) *Matt.* 11. *v.* 29. Discite à me quod lenis sim, & submissus corde. *Phil.* 2. *v.* 5. Is sit affectus in vobis, qui fuit & in Christo Iesu.

(b) *Rom.* 6. *v.* 11. Ita etiam vos colligite, vos tum mortuos esse peccato, tum vero vivere Deo, per Christum Iesum Dominum nostrum. *Heb.* 13. *v.* 15. Per ipsum, *Christum*, assiduè offeramus Deo sacrificium laudis, id est fructum labiorum celebrantium nomen ejus.

(c) *Matt.* 16. *v.* 24. *Luc.* 9. *v.* 23. Si quis vult pone me venire, abneget seipsum, tollat crucem suam quotidie, & sequatur me.

(d) *Matt.* 10. *v.* 37. Qui amat patrem aut matrem supra me, non est me dignus: & qui amat filium aut filiam supra me, non est me dignus. *Gal.* 5. *v.* 24. Qui sunt Christi, carnem crucifixerunt cum affectibus & cupiditatibus.

(e) 2 *Tim.* 3. *v.* 12. Omnes qui volunt

piè vivere in Christo Iesu, persecutionem patientur. *Cap.* 2. *v.* 11. 12. Si cum eo mortui sumus, cum eo etiam vivemus: Si toleramus, *scil. cum eo*, etiam cum eo regnabimus.

(*f*) 1 *Thess.* 4. *v.* 10. 11. Precamur vos, fratres, ut ambitiosé contendatis quieti esse, & res vestras agere, ac operari proprijs manibus vestris. 2 *Thess.* 3. *v.* 11. 12. Audivimus quosdam ambulare inter vos inordinatè, nihil agentes, sed inaniter satagentes: Iis mandamus, &c. ut cum quiete operantes, suo pane vescantur.

Precatio est, quâ (*a*) in nomine Christi, [*b*] ex fide, (*c*) bona necessaria petunt à Deo, mala deprecantur, & pro acceptis beneficijs ei gratias agunt.

(*a*) *Ioh.* 16. *v.* 23. Amen amen dico vobis, quæcunque petieritis à Patre in nomine meo, dabit vobis. *Cap.* 14. *v.* 13. Quicquid petieritis in nomine meo ego faciam.

(*b*) *Iac.* 1. *v.* 6. Postulet is, *qui à Deo petit sapientiam*, cum fide, nihil ambigens. *Rom.* 10. *v.* 14. Quomodo invocabunt

eum,

eum, in quem non crediderint? *Heb.* 10. *v.* 22. Accedamus cum vero corde, & certâ persuasione fidei.

[*c*] 1 *Tim.* 2. *v.* 1. Adhortor ante omnia, ut fiant deprecationes, preces, interpellationes, gratiarum actiones, pro quibusvis hominibus. *Phil.* 4. *v.* 6. De nullâ re sollicite estote: Sed omni in re, precibus & deprecatione, cum gratiarum actione, petitiones vestræ innotescant apud Deum.

Subjectum Recipiens proximum est hominis fide justificati (*a*) anima & corpus, (*b*) illius potentiæ omnes, [*c*] hujusque membra.

(*a*) 1 *Theſſ.* 5. *v.* 23. Deus pacis sanctificet vos totos: & integer vester Spiritus, & anima, & corpus, inculpatè in adventum Domini nostri IesuChristi conserventur. 1 *Cor.* 6. *v.* 20. Glorificate Deum in corpore vestro, & in Spiritu vestro, quæ sunt Dei.

(*b*) *Col.* 1. *v.* 9. Non desinimus orare pro vobis, & petere, vt impleamini omnî agnitione voluntatis ejus, cum omni sapientia

pientia & intelligentia spirituali. *Phil.* 2. *v.* 13. Deus is est, qui efficit in vobis & ipsum velle, & ipsum agere, pro gratuitâ suâ benevolentiâ. *Gal.* 5. *v.* 24. Qui sunt Christi, carnem crucifixerunt cum affectibus & cupiditatibus.

(*c*) *Rom.* 6. *v.* 12. Nè regnato peccatum in mortali vestro corpore, ut auscultetis ei in cupiditatibus corporis. *v.* 19. Sistite membra vestra serva justitię ad sanctimoniam. 1 *Thess.* 4. *v.* 3. 4. Hæc est voluntas Dei, nempe sanctificatio vestri, ut abstineatis à scortatione: ut sciat vestrum unusquisque suum vas possidere in sanctificatione & honore.

Adjuncta sunt: quod (*a*) necessaria est ad salutem, (*b*) imperfecta in hâc vitâ, (*c*) gradibus tamen augescens, & (*d*) ad perfectionem contendens.

(*a*) *Ioh.* 3. *v.* 5. Nisi quis fuerit genitus ex aquâ & Spiritu, &c: *Heb.* 12. *v.* 14. Sine sanctimonia nemo videbit Dominum.

[*b*] 1 *Cor.* 13. *v.* 9: 10. Ex parte cognoscimus, ex parte prophetamus. Postquam autem advenerit quod perfectum est, tunc

quod

quod est aliquatenus, ut inutile tolletur. 1 *Ioh*. 1. *v*. 8. Si dixerimus nos peccatum non habere, nos ipsos fallimus, & veritas in nobis non est.

[c] 2 *Cor*. 4. *v*. 16. Etiamsi externus homo noster corrumpitur: internus tamen renovatur indies. *Eph*. 4. *v*. 16. Ex vi intus agente, pro mensura uniuscujusq; membri, incrementum capit corpori conveniens, ad sui ipsius exstructionem, per charitatem.

[d] 2 *Cor*. 7. *v*. 1. Dilecti, purificemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, ad finem perducentes sanctimoniam in timore Dei. *Phil*. 3. *v*. 12. 14. Non quod jam metam apprehenderim, aut jam sim consummatus; sed persequor, experiens an quoque apprehendam, &c: Vnum autem ago: ea quidem quę a tergo sunt obliviscens, ad ea vero quæ a fronte sunt contendens, scopum versus feror, ad præmium supernæ vocationis Dei, in Christo Iesu.

SEDES hujus Loci propria est *in V.T. Ps*. 51. *&* 87. *Ier*. 31. 32. *Ezech*. 36. *in N. T. Ioh*. 3. *Rom*. 6. 7. 8. 12. 13. *Eph*. 4. 5. *&* 1 *Pet*. 1. *cap*.

LOCVS DECIMVS NONUS

De

PERSEVERANTIA.

QUartus ac ultimus gradus est (a) PERSEVERANTIA, quâ [b] Deus fide justificatos ac sanctificatos invictâ constantiâ donat; ut certantes contra peccata & ærumnas hujus seculi, vel etiam à lapsibus per resipiscentiam resurgentes, persistant in gratia semel donata, usque in diem redemtionis suæ.

[a] *Rom.* 8.*v*.30. Quos justificavit, *eos* etiam glorificavit, *videlicet, non minus consummatione quam inchoatione gloriæ.* 1*Cor.* 1. *v*. 30. Christus factus est nobis sapientia à Deo, justitiaque, sanctificatio, & redemtio.

[b] *Ier.* 32. *v*. 39. 40. Indam illis cor unum, & viam unam, ad reverendum me

omnibus

omnibus diebus &c. Et pangam ipsis fœdus perpetuum, fore, ut non avertam me à prosequendis ipsis, benefaciendo ipsis: & reverentiam mei indam animo ipsorum, ut non recedant à me. *1 Pet. 1. v. 5.* Virtutis Dei præsidio custodimini per fidem, ad salutem. *Psal. 37. v. 24.* Quum cadit *justus* non dejicitur; quia Iehova sustentat manum ejus.

Efficiens Perseverantiæ principalis est [*a*] Deus (*b*) Pater æternâ dilectione, [*c*] Filius continuâ eâque efficacissimâ intercessione, (*d*) Sp. S. perpetuâ gubernatione atque obsignatione. His subordinantur (*e*) causæ administræ & instrumentales, eædem quæ prius.

(*a*) *Phil. 1. v. 6.* Deus, qui incepit in vobis opus bonum, perficiet usque ad diem Iesu Christi. *1 Cor. 1. v. 8.* Deus confirmabit vos usque ad finem inculpatos, in diem Domini nostri Iesu Christi.

(*b*) *Ier. 31. v. 3.* Dilectione perpetuâ diligo te. *Rom. 8. v. 38. 39.* Nihil nos potest separare à charitate Dei, quæ est in

Chri-

Christo Iesu Domino nostro.

[c] *Heb.*7.*v.*25. Servare perfectè potest eos, qui per ipsum accedunt ad Deum, semper vivens,ut interpellet pro eis. *Rom.* 5.*v.* 10. Si quum inimici essemus, reconciliati fuimus Deo per mortem Filij ejus, multò magis nunc reconciliati servabimur per vitam ipsius.

[d] *Ioh.*14.*v.*16.17.& 16.*v.*13. Ego rogabo patrem, & alium advocatum dabit vobis, qui maneat vobiscum in æternum; nempe Spiritum illum veritatis, qui ducet vos in omnem veritatem. *Eph.*1.*v.*13. 14. Posteaquam credidistis, obsignati estis Spiritu illo promissionis Sancto; qui est arrhabo hæreditatis nostrę.

(e) 1 *Pet.*1.*v.*23. Regeniti,non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, id est, per sermonem Dei vivi, & manentis in æternum. *Eph.*4.*v.* 13. Donec perveniamus omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filij Dei, in virum adultum, ad mensuram plenę staturę Christi. *cap.*5.*v.*26.27. Vt eam, *scil. Ecclesiam*, sanctificaret, ab eo purificatam lavacro aquę per verbum: ut sisteret eam sibi gloriosam, non habentem maculam aut rugam, aut quicquam ejusmodi. *Ps.*119.*v.*71. Bonum mihi est, quod

affictus

afflictus sum, ut discerem statuta tua.

Materia circa quam, sive *objectum*, est gratia vocationis, Justificationis, & sanctificationis, semel donata.

Act. 13. *v.* 43. Persuaserunt eis, ut permanerent in gratiâ Dei. *Judæ v.* 3. Decertetis pro fide, quæ semel tradita est sanctis. *Apoc.* 22. *v.* 11. Qui justus est, justificetur adhuc: & sanctus sanctificetur adhuc.

Forma est (*a*) permansio ac perduratio in hâc ipsâ gratiâ; ita quidem ut (*b*) firmo animi proposito, ac serio constantique studio, vel (*c*) strenuè decertent contra peccata & ærumnas hujus seculi; vel (*d*) lapsi infirmitate per renovatam resipiscentiam resurgant, ac (*e*) deinceps diligentius sibi caveant; sicque (*f*) ad vitæ usque finem, sive in diem redemptionis suæ, perseverent.

(*a*) *Act.*

(*a*) *Act.* 13. *v.* 43. Persuaserunt eis ut &c. *Cap.* 2. v. 42. Perdurabant in doctrinâ Apostolorum, & communicatione, & fractione panis, & precibus. *Gal.* 5. *v.* 1. In libertate, quâ Christus nos liberavit, perstate, & nè regredientes implicamini servitutis jugo.

(*b*) *Act.* 11. *v.* 23. Hortatus est eos, ut proposito cordis permanerent cum Domino. *Psal.* 51. *v.* 12. Spiritum firmum renova intra me. 2 *Pet.* 1. v. 5. Omni prætereа collato studio adjicite fidei vestræ virtutem.

[*c*] *Judæ v.* 3. Decertetis pro fide, quæ semel tradita est sanctis. *Heb.* 12 *v.* 4. Nondum ad sanguinem usque restitistis, adversus peccatum decertando. 1 *Pet.* 5. *v.* 9. Cui, *Diabolo*, obsistite firmi per fidem, ut qui noveritis, easdem afflictiones à vestrâ, quæ in mundo est, fraternitate peragi.

(*d*) *Prov.* 24. *v.* 16. Vt septies cadat justus, resurgit tamen. *Luc.* 17. *v.* 3. 4. *Si* peccaverit in te frater tuus, objurga eum, & si resipuerit, remitte ei. Etsi septies in die peccaverit in te, & septies in die revertatur ad te, dicens; resipui, remitte ei.

[e] *Psal.*

(*e*) *Psal.* 18. *v.* 22. 23. 24. Custodivi vias Iehovæ, nec improbè averti me à Deo meo. Omnia jura ejus é regione mei fuerunt, & statuta ejus non removi à me. Denique integer fui coram eo; & cavi mihi, nè iniquè agerem. *Psal.* 39. *v.* 2. Dixeram, observabo vias meas, nè peccem linguâ meâ, servabo circa os meum capistrum.

(*f*) *Matt.* 10. *v.* 22. & 24. *v.* 13. Qui perseveraverit ad finem usque, is servabitur. *Apoc.* 2. *v.* 10. Esto fidelis usque ad mortem; & dabo tibi coronam vitæ. *Eph.* 4. *v.* 30. Per Spiritum Sanctum obsignati estis, in diem redemtionis.

Finis Supremus est [*a*] Dei gloria; *Subalternus* (*b*) Electorum salus.

(*a*) *Eph.* 1. *v.* 14. Qui, *scil. Spiritus S.* est arrhabo hæreditatis nostræ, ad obtinendam redemtionem, ad laudem gloriæ ipsius. 1 *Pet.* 1. *v.* 3. 5. Benedictus esto Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui ex multâ suâ misericordiâ regenuit nos &c: qui virtutis Dei præsidio custodimini per fidem, ad salutem.

(*b*) *Matt.* 24. *v.* 13. Qui perseveraverit &c:

rit &c. 2 *Tim.*2.v.11.12. Si cum eo mortui sumus, cum eo etiam vivemus. Si sub-ſtiterimus, *ſive toleraverimus*, etiam cum eo regnabimus. *cap.*4.v.7.8. Certamen illud præclarum decertavi, curſum conſummavi, fidem ſervavi. Quod reliquum eſt, repoſita eſt mihi juſtitiæ corona; quam reddet mihi Dominus in illo die, juſtus ille judex.

Effecta communia ſunt cum fide, juſtificatione, & ſanctificatione; inprimis [*a*] ſecuritas in Deo, (*b*) timor, & (*c*) invocatio nominis ipſius, (*d*) augmentum gratiæ, [*e*] demonſtratio fidei noſtræ, (*f*) confirmatio fratrum, & (*g*) id genus alia.

(*a*) *Rom.*8.v.31.33.35.38.39. Si Deus pro nobis, quis contra nos? Quis intentabit crimina adverſus electos Dei? Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Mihi perſuaſum eſt, neque mortem, neque vitam &c: poſſe nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu.

(*b*) *Phil.*

[b] Phil. 2. v. 12. Cum timore ac tremore vestram ipsorum salutem operamini. 2 Cor. 7. v. 1. Ad finem perducentes sanctimoniam in timore Dei.

[c] Eph. 6. v. 18. Omni prece & deprecatione, orantes omni tempore per Spiritum Sanctum, & illi ipsi rei excubantes, cum omni perseverantia.

[d] Matt. 13. v. 12. Quisquis habet, dabitur ei, & amplius habebit. 2 Pet. 3. v. 18. Augescite in gratiâ.

(e) 1 Pet. 1. v. 7. Vt exploratio fidei vestrę, *nempe per tentationes*, multo pretiosior exploratione auri, quod perit, & tamen per ignem exploratur, inveniatur vobis esse laudi, honori & glorię, quum revelabitur Iesus Christus.

(f) Luc. 22. v. 32. Et tu conversus confirma fratres tuos.

(g) Luc. 8. v. 15. Fructum adferunt per tolerantiam.

Subjectum recipiens sunt Homines [a] electi, vocati, justificati, & sanctificati: cæterum [b] multis adhuc infirmitatibus & tentationi-

tionibus obnoxij.

(*a*) *Matt.* 24. v. 24. Excitabuntur Pseudo-Christi & Pseudo-Prophetæ, & edent signa magna & prodigia, ita ut seducant (si fieri possit) etiam electos. *Rom.* 8. v. 30. Quos prædestinavit, eos etiam vocavit. Quos autem vocavit, eos etiam justificavit. Quos verò justificavit, eos etiam glorificavit.

(*b*) *Rom.* 7. v. 23. 24. Cerno aliam legem in membris meis, belligerantem adversus legem mentis meæ, & captivum reddentem me legi peccati, quæ est in membris meis. Miser ego homo; quis me eripiet ex isto corpore mortis? 2 *Tim.* 3. v. 12. Omnes qui volunt piè vivere in Christo Iesu, persecutionem patientur.

Adjuncta sunt: quod est [*a*] patiens, (*b*) certa, [*c*] inæqualis quoad nos, [*d*] Apostasiam tamen, sive [*e*] totalem, sive (*f*) finalem excludens.

(*a*) *Heb.* 12. v. 1. Per tolerantiam propositum nobis stadium decurramus. *Luc.* 21. v. 19. per tolerantiam vestram possidete animas vestras.

[*b*] 2 *Tim.*

[*b*] 2 *Tim.* 1. *v.* 12. Novi cui crediderim, & mihi persuasum est, eum posse depositum meum in illum diem custodire. *Rom.* 8. *v.* 38. 39. Mihi persuasum est &c.

[*c*] 1 *Cor.* 10. *v.* 12. Qui sibi videtur stare, videat nè cadat. *Rom.* 11. v. 20. 22. Tu per fidem stas; nè effertor animo, sed time. Nisi permanseris in benignitate, & tu excideris.

[*d*] 2 *Tim.* 2. v. 18. 19. Circa veritatem aberrarunt à scopo &c. Solidũ tamen fundamentum Dei stat, habens sigillum hoc, Novit Dominus eos qui sunt sui. *Heb.* 10. *v.* 39. Nos non ij sumus, qui nos subducamus ad exitium, sed qui credamus ad animæ salutem.

[*e*] 1 *Ioh.* 3. *v.* 9. Quisquis natus est ex DEO, peccato non dat operam: quoniam semen ipsius in eo manet; nec potest peccare, eò quod ex Deo natus est. *Esa.* 59. *v.* 21. Spiritus meus qui est in te, & verba mea quæ posui in ore tuo, non recedent ex ore tuo, aut ex ore seminis tui, aut ex ore seminis seminis tui, ait Iehova, ex hoc tempore usque in seculum.

[*f*] 1 Pet. 1. *v.* 5. Virtutis Dei præsidio custodimini &c. *Ioh.* 10. *v.* 28. 29. Ego vitam æternam do eis, *scil. ovibus meis*; neque peri-

que peribunt in æternum, neque rapiet eas quiſpiam è manu meâ. Pater ille meus, qui mihi eas dedit, major eſt omnibus: neque quiſquam poteſt eas rapere è manu Patris mei.

SEDES Loci hujus propria eſt, *in V.T. Pſal.* 1. 23. 27. 125. *Eſa.* 54. *Ier.* 31. 32. *In N.T.* *Ioh.* 10. 14. 15. 16. 17. *Rom.* 8. 9. 11. *Eph.* 1. *Phil.* 1. 1 *Pet.* 1. *cap.*

LOCVS

LOCVS VIGESIMVS & VLTIMUS

De

GLORIFICATIONE.

SUperest *Modus Applicationis*, qui ad vitam futuram pertinet; & GLORIFICATIO sive REDEMTIO FINALIS usitate appellatur.

Rom. 8. *v.* 30. Quos justificavit, eos etiam glorificavit. 1 *Cor.* 1. *v.* 30. Christus factus est nobis redemtio. *Luc.* 21. *v.* 28. Attollite capita vestra, quoniam appropinquat redemtio vestri.

Ea pro subjecti recipientis conditione vel est (*a*) animæ separatim; vel [*b*] totius hominis conjunctim.

(*a*) 2 *Cor.* 5. *v.* 1. Scimus, si terrestris hujus domus nostræ tabernaculum dissolutum fuerit, ædificium ex Deo habituros nos, domicilium *videl*: non manu

factum, æternum in cœlis.

(b) 1 Cor. 15. v. 52. Mortui excitabuntur incorrupti, & nos mutabimur.

Glorificatio ANIMÆ est, quâ Electi in fide mortui, [a] statim à morte, (b) secundum animam à corpore separatam, (c) plenè sanctificantur, ac [d] ministerio Angelorum in cœlum transferuntur, (e) victuri istic usque ad consummationem seculi.

(a) *Luc.* 23. v. 43. Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiso. *Apoc.* 14. v. 13. Beati ab hoc tempore mortui illi, qui in Domino moriuntur.

(b) *Eccl.* 12. v. 9. Redeunte ipso pulvere, *id est corpore pulvereo*, in terram, quemadmodum fuerat; spiritu autem redeunte ad Deum, qui dederat illum. *Apoc.* 6. v. 9. Vidi sub altari animas eorum, qui mactati fuerant propter verbum DEI.

[c] *Heb.* 12. v. 23. Spiritus justorum consummatorum; *qui videl. jam ad finem perduxerunt sanctimoniam, ex* 2 *Cor.* 7. v. 1. *depositu*

depoſito corpore peccati, *ex Col.2.v.11.* & *corpore mortis*, *ex Rom.7.v.24.* 1 *Cor.13.v.10.* Poſtquam advenerit quod perfectum eſt, tunc quod eſt aliquatenus tolletur.

(*d*) *Luc.16.v.22.* Factum eſt, ut moreretur mendicus, & aſportaretur ab angelis in ſinum Abrahami. *Act.7.v.59.* Domine Ieſu, recipe ſpiritum meum, *ſcil. in cœlum.*

[*e*] *Apoc.6.v.11.* Datæ ſunt ſingulis, *videl: animabus mactatorum*, ſtolæ albæ, & dictum eſt eis; ut requieſcerent adhuc paululum temporis, uſque quò compleantur etiam conſervi eorum, & fratres eorum, qui occidendi ſunt ſicut & ipſi. *Cap.14.v.13.* Beati mortui illi, qui in Domino moriuntur, ab hoc tempore: Etiam dicit Spiritus; ut requieſcant à laboribus ſuis: & opera eorum ſequuntur eos.

Glorificatio TOTIUS HOMINIS eſt, quâ electi, in fide mortui, [*a*] in conſummatione ſeculi, [*b*] ſecundum animam & corpus, [*c*] perfectæ beatitudinis ac gloriæ conſortes reddentur.

(*a*) *Matt.13.v.40.41.43.* Ita erit in

consummatione seculi hujus. Mittet Filius hominis Angelos suos, qui colligent ex ipsius regno omnia offendicula. Tunc justi effulgebunt ut sol, in regno Patris sui.

(b) *Iob.* 19. v. 26. 27. Rursum circumdabor hac pelle meâ, & in carne meâ videbo Deum: Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius.

(c) 1 *Cor.* 13. v. 10. Postquam advenerit quod perfectum est &c: *Ps.* 17. v. 15. Cum justitiâ videbo faciem tuam: quum evigilavero, saturabor similitudine tuâ.

Hujus *gradus* in Scripturâ memorantur tres; Resuscitatio mortuorum, Ultimum Judicium, & Vita æterna.

Dan. 12. v. 2. Multi ex dormientibus in pulverulentâ terrâ expergiscentur: hi ad vitam æternam, illi ad opprobria, & contemtum æternum. 2 *Cor.* 5. v. 10. Omnes nos manifestos fieri oportet coram tribunali Christi; ut unusquisque reportet, quæ in corpore fecerit, congruenter ad id quod fecerit, sive bonum, sive malum.

RESU-

RESUSCITATIO Mortuorum est, quâ (a) Deus, (b) Verbo suo omnipotente, [c] electos in fide mortuos in vitam revocabit, [d] corporibus eorum è terrâ restitutis, & (e) rursum animabus suis conjunctis, ac [f] glorioso corpori Christi conformatis.

(a) *Ezech.37.v.12.14.* Sic ait Dominus Iehova: Ecce ego aperiens sepulchra vestra, deducam vos è sepulchris vestris, popule mi &c. Et indam Spiritum meum vobis, ut reviviscatis. *Ioh.5.v.21.* Sicut Pater suscitat mortuos, & vivificat; Sic & Filius quos vult vivificat; *&* *v.28.29.* Qui in monumentis sunt, audient vocem ejus, & prodibunt.

[b] *Matt.22.v.29.* Erratis, neque Scripturas scientes, neque potentiam Dei. *Ioh.5.v.28.29.* Qui in monumentis sunt, audient vocem ejus, & prodibunt: *Nempe*, pro vi illâ efficace, qua potest subjicere sibi omnia; *ut est Phil.3.v.21.*

[c] *Ioh.6.v.39.* Hæc est voluntas Patris, qui misit me, ut quicquid mihi de-

derit, non perdam ex eo, ſed ſuſcitem illud in ultimo illo die. *Et v.* 40. Hæc eſt voluntas ejus, qui miſit me, ut omnis qui conſpicit filium, & credit in eum, habeat vitam æternam; Ego vero ſuſcitabo illum ultimo illo die.

(*d*) *Dan.* 12.*v*.2. Multi ex dormientibus in pulverulentâ terrâ expergiſcentur. 1 *Theſſ.*4.*v*.16. Dominus cum hortationis clamore deſcendet è cœlo: & qui mortui fuerint in Chriſto reſurgent primum. 1 *Cor.*15.*v*.53. Oportet corruptibile iſtud induere incorruptibilitatem, & mortale iſtud induere immortalitatem.

(*e*) *Ezech.*37.*v*.5.6. Sic ait Iehova oſſibus iſtis; Ecce ego inducturus ſum in vos Spiritum, *id eſt*, *animam*, ut vivatis. Nam addam vobis nervos, & obducam vobis carnem, & ſuperindam vobis cutem, ponam in vobis ſpiritum, & vivetis; ut cognoſcatis me eſſe Iehovam. 1 *Reg.*17.*v*.21.22. Iehova, Deus mi, revertatur quæſo anima pueri hujus in medium ejus. Et auſcultavit Iehova voci Elię; ita ut reverſa anima pueri in medium ejus, revixerit.

(*f*) *Phil.*3.*v*.21. Chriſtus transfigurabit corpus noſtrum humile, ut conforme

fiat

fiat ejus corpori glorioſo. 1 *Cor.* 15.*v.*42. 43. Seritur corpus cum corruptione, ſuſcitatur cum gloria; ſeritur virium omnium expers, ſuſcitatur potens; ſeritur animale, ſuſcitatur ſpirituale.

Reſuſcitationi mortuorum analoga erit vivorum ſuperſtitum IMMUTATIO, quâ momento oculi ad ultimam tubam renovati, pro corruptione ac mortalitate incorruptibilitatem ac immortalitatem in Chriſto conſequentur.

1 *Cor.* 15. *v.* 51. 52. 53. Ecce myſterium vobis dico: Non omnes quidem obdormiemus, ſed omr [illegible] bimur, momento & jactu o[illegible] timam tubam, [canet n. tuba, [illegible] i excitabuntur incorrupti, & nos [illegible] ur. Oportet n. corruptibile iſtud [illegible] re incorruptibilitatem, & mortale iſtud induere immortalitatem. 1 *Theſſ.* 4. *v.* 16. 17. Qui mortui fuerint in Chriſto, reſurgent primum; deinde nos vivi, qui reliqui erimus, rapiemur ſimul cum eis in nubes, in occurſum Domini, in aëra.

ULTIMUM JUDICIUM est, (a) quo Christus [b] Judex universorum, [c] electos resuscitatos colliget (d) per Angelos suos ex toto mundo, [e] eosdem separabit à reprobis infidelibus, & (f) publica ac solenni sententiâ vitæ æternæ, [g] mox adeundæ, hæredes declarabit.

[a] *Ioh. 5. v. 22.* Pater non judicat quenquam, sed omne judicium Filio dedit: *& v. 57.* Potestatem ei dedit, etiam judicium exercendi: quia Filius hominis est.

(b) *A* [illegible] stus judex vivorum & [illegible]

(c) *&* [illegible] Mittet Angelos suos cum [illegible] a, & cogent electos eju [illegible] ventis, à cœlorum extremo ad eorum extremum. *Cap. 25. v. 31. 32.* Quum venerit Filius hominis cum gloria sua, & omnes sancti Angeli cum eo, tunc sedebit in throno gloriæ suæ, & congregabuntur coram eo omnes gentes.

(*e*) *Matt.* 25. *v.* 32. Separabit eos, alteros ab alteris, ut pastor ſeparat oves ab hœdis. *Cap.* 13. *v.* 41. 42. 43. Mittet Filius hominis Angelos ſuos, qui colligent ex ipſius regno omnia offendicula, & eos qui dant operam iniquitati, projicientq; eos in fornacem ignis. Tunc juſti effulgebunt ut ſol, in regno Patris ſui.

(*f*) *Matt.* 25. *v.* 34. Tunc dicet Rex eis, qui ad dextram ejus erunt: Adeſte benedicti Patris mei, poſſidete regnum, paratum vobis à jacto mundi fundamento. *Apoc.* 20. *v.* 12. Vidi mortuos parvos & magnos, ſtantes in conſpectu Dei; & libri aperti ſunt, & alius liber apertus eſt, qui eſt liber vitæ, judicatique ſunt mortui ex ijs, quæ ſcripta erant in libris, ſecundum opera ipſorum.

(*g*) *Matt.* 25. *v.* 46. Et abibunt juſti ad vitam æternam. *Cap.* 13. *v.* 43. Tunc juſti effulgebunt ut ſol, in regno Patris ſui.

VITA ÆTERNA eſt conſummata beatitudo Electorum reſuſcitatorum in cœlis, fruentium pleno ſenſu favoris Dei, nec non perfecta

ULTIMUM JUDICIUM est, (a) quo Christus [b] Judex universorum, [c] electos resuscitatos colliget (d) per Angelos suos ex toto mundo, [e] eosdem separabit à reprobis infidelibus, & (f) publica ac solenni sententiâ vitæ æternæ, [g] mox adeundæ, hæredes declarabit.

[a] *Ioh. 5. v. 22.* Pater non judicat quenquam, sed omne judicium Filio dedit: *&* *v.* 57. Potestatem ei dedit, etiam judicium exercendi: quia Filius hominis est.

(*b*) *A* [illegible] stus judex vivorum & [illegible]

(*c*) *&* [illegible] Mittet Angelos suos cum [illegible] a, & cogent electos eju [illegible] ventis, à cœlorum extremo ad eorum extremum. *Cap.* 25. *v.* 31. 32. Quum venerit Filius hominis cum gloria sua, & omnes sancti Angeli cum eo, tunc sedebit in throno gloriæ suę, & congregabuntur coram eo omnes gentes.

(*e*) *Matt.*

(e) *Matt.* 25. *v.* 32. Separabit eos, alteros ab alteris, ut pastor separat oves ab hœdis. *Cap.* 13. *v.* 41. 42. 43. Mittet Filius hominis Angelos suos, qui colligent ex ipsius regno omnia offendicula, & eos qui dant operam iniquitati, projicientq; eos in fornacem ignis. Tunc justi effulgebunt ut sol, in regno Patris sui.

(f) *Matt.* 25. *v.* 34. Tunc dicet Rex eis, qui ad dextram ejus erunt: Adeste benedicti Patris mei, possidete regnum, paratum vobis à jacto mundi fundamento. *Apoc.* 20. *v.* 12. Vidi mortuos parvos & magnos, stantes in conspectu Dei; & libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est liber vitæ, judicatique sunt mortui ex ijs, quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum.

(g) *Matt.* 25. *v.* 46. Et abibunt justi ad vitam æternam. *Cap.* 13. *v.* 43. Tunc justi effulgebunt ut sol, in regno Patris sui.

VITA ÆTERNA est consummata beatitudo Electorum resuscitatorum in cœlis, fruentium pleno sensu favoris Dei, nec non perfe-

ctâ communione imaginis ipsius, in secula seculorum.

Ps.16.v.11. Notam facis mihi semitam vitæ, satietas gaudiorum est coram facie tua; amœnitates sunt ad dexteram tuam, in æternũ. *Ps.36.v.10.9.* Penes te est fons vitæ: in luce tua fruemur luce: uberrimè explentur pinguedine domus tuę, & de torrente deliciarum tuarum bibendũ das eis. *1 Cor.13.v.10.12.* Postquam advenerit quod perfectum est, tunc quod est aliquatenus tolletur: tunc coram cernemus facie ad faciem, tunc amplius cognoscam prout amplius edoctus fuero.

Efficiens vitæ æternæ est [*a*] Deus Pater, [*b*] Filius, & (*c*) Sp. S. (*d*) immediata virtute eam conferens ac donans omnibus beatis.

[*a*] 1 *Ioh.5.v.11.* Vitam æternam dedit nobis Deus: & hæc vita in Filio ejus est. *Luc.12.v.32.* Placuit Patri, dare vobis regnum illud.

(*b*) *Ioh.10.v.28.* Ego vitam æternam do eis. *Cap.11.v.25.* Ego sum resurrectio & vita; *Unde* princeps vitę *Act.3.v.15.* & auctor salutis æternæ *vocatur Heb.5.v.9.*

(*c*) *Rom.*

(c) *Rom.* 8. *v.* 11. Vivificabit mortalia corpora vestra, per inhabitantem ipsius Spiritum in vobis, *qui* vitæ Spiritus *dicitur v.* 2.

(d) 1 *Cor.* 15. *v.* 28. Deus erit omnia in omnibus. *Apoc.* 21. *v.* 22. 23. Nec templum vidi in eâ, Dominus enim Deus omnipotens templum illius est, & agnus. Neque civitas ista eget Sole & Luna, ut luceant in eâ: nam gloria Dei illustrat eam, & lucerna ejus est agnus.

Materia, sive subjectum Recipiens sunt (*a*) omnes electi, [*b*] resuscitati, ac admissi ad vitam: idque secundum [*c*] animam & (*d*) corpus, omnesque [*e*] tum illius potentias, tum hujus partes & membra.

(a) *Matt.* 20. *v.* 16. Multi vocati, pauci electi, *scil. ad vitam æternam. v.* 23. Dabitur ijs, quibus paratum est à Patre meo. *Cap.* 25. *v.* 34. Adeste benedicti Patris mei.

(b) *Ioh.* 5. *v.* 28. 29. Omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem ejus; & prodibunt, qui bona fecerint, in re-

ſurrectionem vitæ. *Matt.* 25. *v.* 46. Iuſti abibunt ad vitam æternam.

[*c*] *Heb.* 10. *v.* 39. Credimus ad animæ ſalutem. 1 *Pet.* 1. *v.* 9. Reportantes mercedem fidei veſtræ, ſalutem animarum.

(*d*) *Phil.* 3. *v.* 21. Chriſtus transfigurabit corpus noſtrũ humile, ut &c. 2 *Cor.* 5. *v.* 1. Scimus, ſi terreſtris hujus domus noſtræ habitaculum &c.

[*e*] 1 *Theſſ.* 5. *v.* 23. Deus pacis ſanctificet vos totos, & integer veſter ſpiritus, & anima, & corpus inculpatè in adventum Domini noſtri Ieſu Chriſti conſerventur. *Rom.* 6. *v.* 19. 22. Siſtite membra veſtra ſerva juſtitiæ ad ſanctimoniam &c: cujus finis vita æterna.

Forma conſtat (*a*) partim pleno ſenſu favoris Dei, conjuncto [*b*] cum acquieſcentia in ipſo, & (*c*) gaudio ineffabili; partim (*d*) perfectâ communione imaginis ipſius, [*e*] pro ſubjecti modo; unde (*f*) cœleſtis gloria beatorum refulget.

(*a*) *Pſ.* 16. *v.* 11. Satietas gaudiorum eſt coram te. & 36. *v.* 10. 9. Penes te eſt

fons

fons vitæ &c: *Matt.* 5. *v.* 3. 4. 6. 8. Beati pauperes spiritu; quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati qui lugent; quoniam ipsi consolationem accipient. Beati qui esuriunt ac sitiunt justitiam, quoniã ipsi saturabuntur. Beati qui sunt mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt. *Rom.* 5. *v.* 5. Charitas Dei effusa est in cordibus nostris per Sp. S. qui datus est nobis.

[*b*] *Ps.* 73. *v.* 25. Quis est mihi in cœlis præter te? Et præter te non delector quoquam in terrâ. *Ioh.* 6. *v.* 68. Domine, ad quem abibimus? Verba vitæ æternæ habes.

[*c*] *Esa.* 65. *v.* 15. Gaudete, & exultate in æternum, quos ego recreo. *Apoc.* 19. *v.* 7. Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, & Vxor ejus paravit se.

(*d*) *Ps.* 17. *v.* 15. Quum evigilavero, *scil. à somno mortis*, saturabor similitudine tuâ. 2 *Pet.* 1. *v.* 4. Vt efficeremini divinę consortes naturæ. 1 *Ioh.* 3. *v.* 2. Scimus fore, ut quum ipse Christus factus fuerit manifestus, similes ei simus, quoniam videbimus eum sicuti est.

(*e*) *Rom.* 8. *v.* 29. Prædestinavit con-

formandos imagini Filij sui; ut is sit primogenitus inter multos fratres; & inter omnes primas teneat. *ut est Col.1.v.18.*

(*f*) *Matt.*13.*v.*43. Tunc justi effulgebunt ut Sol, in regno Patris sui. *Eph.*5. *v.*27. Vt sisteret eam sibi gloriosam, id est, Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, aut quicquam ejusmodi, sed ut sit sancta & inculpata.

Finis est Dei Patris, Filij & Sp. Sancti sempiterna laus ac gloria.

*Apoc.*7.*v.*11.12. Procubuerunt ante thronum in facies suas, & adorarunt Deum, dicentes: Amen, benedictio, & gloria, & sapientia, & gratiarum actio, & honor, & potestas, & vires, Deo nostro in secula seculorum! Amen. *Cap.*19. *v.*1.2 Haleluja, salus, & gloria, & honor, & virtus Domino Deo nostro: quia vera & justa sunt judicia ejus. *v.*5. Laudate Deum nostrum omnes servi &c. *Sic passim toto libro.*

Effecta sunt (*a*) actiones Beatorum, relatæ ad illum finem; eæque (*b*) tum continuæ sine interruptione, (*c*) tum perpetuæ absque fine.

[*a*] *Apoc.*

(a) *Apoc.* 7. *v.* 15. Sunt ante thronum Dei, & serviunt ei die ac nocte in templo ejus. *Et cap.* 22. *v.* 3. Sedes Dei & agni in eâ erit, & servi ejus colent eum.

(b) *Apoc.* 4. *v.* 8. Die ac nocte sine intermissione dicebant; Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus ille omnipotens, qui erat, & est, & venturus est.

(c) *Esa.* 66. *v.* 23. Eritque de novilunio in novilunium alterum, & de Sabbato in Sabbatum alterum, ut veniat omnis caro ad incurvandum se coram me, ait Iehova.

Subjectum Loci est (*a*) cœlum illud supremum sive tertium, quod Christus (*b*) domum Patris sui, itemque [*c*] Paradisum nuncupat.

(a) *Es.* 66. *v.* 1. Cœlum ipsum, (*nempe cœlorum, sivè summum*, *ex* 1 *Reg.* 8. *v.* 27.) solium meum est. 2 *Cor.* 12. *v.* 2. Raptus in tertium usque cœlum.

[b] *Ioh.* 14. *v.* 2. 3. In domo Patris mei habitationes multæ sunt, & proficiscor paraturus vobis locum; & ubi paravero vobis locum, rursum veniam, & assumam vos ad me ipsum; ut ubi ero ego, & vos sitis.

(c) *Luc.*

(c) *Luc.* 23. *v.* 43. Hodie mecum eris in paradiso.

Adjuncta sunt; quod vita est (a) æterna finis expers, (b) perfecta, (c) socialis, sed in ipsis beatis (d) gradu inæqualis.

(a) *Ioh.*8.*v.*51. Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit mortem in æternum. 1 *Pet.* 1. *v.* 3. 4. Regenuit nos ad hæreditatem, quæ nec corrumpi potest, nec contaminari, nec marcescere, vobis in cœlis servatam.

(b) 1 *Cor.* 13. *v.* 10. Postquam advenerit quod perfectum est &c. *Heb.* 12.*v.* 23. Spiritus justorum consummatorum.

(c) *Matt.* 8. *v.* 11. Dico vobis, multos ab oriente & occidente venturos, & discubituros cum Abrahamo, Isaaco & Iacobo in regno cœlorum. *Heb.*12.*v.*22. 23. Accessistis ad myriadas Angelorum, conventum universalem & concionem primogenitorum, qui conscripti sunt in cœlis, & spiritus justorum consummatorum.

[d] 1 *Cor.* 15. *v.* 41. 42. Alius decor solis, & alius decor lunæ, & alius decor stellarum, stella enim stellæ præstat decore.

decore. Ita erit & resurrectio mortuorum. *Dan.* 12. ℣. 3. Erudientes splendebunt quasi splendor expansi, & justificantes multos, ut stellæ, in sempiterna secula.

SEDES Loci hujus propria est, *in V.T. Psal.* 16. *&* 50. *Esa.* 24. 25. 65. 66. *capp. Ezech.* 37. *Dan.* 7. *&* 12. *In N.T. Matt.* 25. *Luc.* 16. 1 *Cor.* 15. 1. *Thess.* 4. 2 *Pet.* 3. *Apoc.* 21. 22. *capp.*

DEO GLORIA.